

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇAMAŞIR YIKAMA MEKÂNLARININ
KIRSAL ALANDA İNCELENMESİ: ESKİŞEHİR SAKANALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Efe Emre USMAN

Mimarlık Anabilim Dalı
Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nezih R. AYSEL

ŞUBAT 2018

T.C.
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÇAMAŞIR YIKAMA MEKÂNLARININ
KIRSAL ALANDA İNCELENMESİ: ESKİŞEHİR SAKANALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Mimar Efe Emre USMAN

Mimarlık Anabilim Dalı
Bina Bilgisi Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Nezih R. AYSEL

ŞUBAT 2018

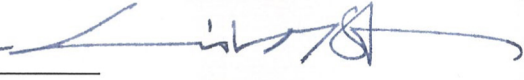
Efe Emre USMAN tarafından hazırlanan ÇAMAŞIR YIKAMA MEKÂNLARININ KIRSAL ALANDA İNCELENMESİ: ESKİŞEHİR SAKANALARI adlı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Nezih R. AYSEL

Tez Danışmanı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalı, Bina Bilgisi Programı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Nezih R. AYSEL

Üye : Prof. Dr. Feriye Erdoğmuş

Üye : Doç. Dr. F. Gülşen Gülmez

Üye : Yardı. Doç. Dr. M. Zafar AKOETTİR

Üye : Yardı. Doç. Dr. Gülderen F. Atay

Bu tez, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygundur.

ÖNSÖZ

Ülkemizde kentlerin ekonomik açıdan güçlü bir çekim merkezi oluşturması ve bu nedenle kırsal alanların göç vermesi, doğal ve kültürel miraslarımızın tek tek kaybolmasına yol açmaktadır. Kırsal yerleşimler, çeşitli dönemler sonrasında Anadolu medeniyetlerinin günümüze ulaştırdığı bir miras olarak, varlıklarını zor koşullarda sürdürmektedirler.

Bu çalışmada kırsal yerleşimlerde unutulmaya yüz tutmuş çamaşır yıkama mekânları olan sakanalar incelenmiştir. Literatürde konunun daha önce çalışılmamış olması ve tipolojilerinin ilk defa tez sürecinde belirlenmesiyle bu mekânların belgelenmesi adına bir adım atılmıştır.

Anadolu'da Kırsal Yerleşim ve Konut yüksek lisans dersi kapsamında sakanalarla tanışmama ön ayak olan, sonrasında bu çalışmanın bilimsel bir teze dönüşmesi konusunda bilgi birikimi ve fikirleriyle bana yol gösteren değerli tez danışmanım Doç. Dr. Nezih R. Aysel'e desteği, hoşgörüsü ve kıymetli görüşleri için teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Farklı kültürlerden çamaşırhane paylaşımları ve değerli katkıları için hocalarım Doç. Dr. Gülşen Gülmez'e, Prof. Dr. Kayahan Türkantoz'a ve Doç. Dr. Kerem Özel'e teşekkür ederim. Ayrıca lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgileriyle bana ışık tutan tüm Bina Bilgisi Bilim Dalı hocalarıma saygılarımı sunarım.

Üst üste yapılan araştırma gezileri boyunca beraber çalıştığımız tüm ekip arkadaşlarıma ve son olarak tez sürecim boyunca bana bolca sabır gösteren, mesleki ve özel yaşamımın her anında beni destekleyen değerli eşim Dilvin Hazal Akkaya'ya sonsuz teşekkür ederim.

Şubat, 2018

Efe Emre USMAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ŞEKİL LİSTESİ	iii
TABLO LİSTESİ	ix
ÖZET	x
SUMMARY	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI	1
1.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ ve KURGUSU	3
2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ORTAK KULLANIM MEKÂNLARI	ve
ÇAMAŞIRHANELER	4
2.1. ORTAK KULLANIM MEKÂNLARININ PLANLAMADAKİ YERİ	5
2.2. ORTAK KULLANIM MEKÂNI OLARAK ÇAMAŞIRHANELER	10
3. ESKİŞEHİR KIRSAL YERLEŞİMLERİNDE SAKANALARIN İNCELENMESİ	19
3.1. BİR ARAŞTIRMA ALANI OLARAK ESKİŞEHİR	19
3.2. ESKİŞEHİR SAKANALARI	24
3.3. ESKİŞEHİR SAKANALARININ MEKÂNSAL NİTELİKLERİ	42
4. ESKİŞEHİR SAKANALARININ TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ	48
4.1. OCAKLARIN KONUMUNA GÖRE	49
4.1.1. Ocaksız Sakanalara	50
4.1.2. Tek Duvar Üzerinde	52
4.1.3. İki Duvar Üzerinde	54
4.1.3.1. Karşılıklı İki Duvar Üzerinde	54
4.1.3.2. Birbirine Dik İki Duvar Üzerinde [L Tipi]	57
4.1.4. Üç Duvar Üzerinde [U Tipi]	57
4.2. OCAK SAYISINA GÖRE	58
4.2.1. İki ve Üç Ocaklı	58
4.2.2. Dört ve Beş Ocaklı	59
4.2.3. Altı ve Üzeri Ocaklı	60
4.3. SUYUN AKIŞ YÖNÜNE GÖRE	61
4.3.1. Tek Yönlü	61
4.3.2. Yön Değiştiren	62
4.4. EKLENTİLERİNE GÖRE	63
4.4.1. Çeşme ve Yalak	63
4.4.2. Sarnıç	70
4.4.3. WC (Helâ)	73
5. SONUÇ	75
KAYNAKLAR	79
EK A. Eskişehir Araştırma Gezileri Rotaları	82
EK B. Sakana Tipolojileri	86
EK C. Eskişehir Sakaneleri Kataloğu	91
ÖZGEÇMİŞ	184

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1. İdeal Cumhuriyet Köyü Planı, Afet İnan. (Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı, 1933.).....	6
Şekil 2.2. Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" diyagramı. (Garden Cities of Tomorrow, 1902.)	6
Şekil 2.3. Köy projesi, Burhan Arif. (Arkitekt Dergisi, 1935)	7
Şekil 2.4. Sincan Köyü planı, Behçet Ünsal. (Arkitekt Dergisi, 1940).....	7
Şekil 2.5. Kayseri Gesi'de bir çeşme. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2013).....	9
Şekil 2.6. Eskişehir Aşağı Doğanoğlu Köyü'nde çeşme ve yalak. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011)	9
Şekil 2.7. Kayseri Ağırnas'ta Yağhane. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2009).....	9
Şekil 2.8. Eskişehir Yukarı Dudaş Köyü'nde değirmen. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011)	9
Şekil 2.9. Kayı Köyü fırın, 2010.	10
Şekil 2.10. Örencik Köyü fırını. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010).....	10
Şekil 2.11. Örencik Köyü fırını iç mekânı. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)	10
Şekil 2.12. Saint-Paul-de-Vence çamaşırhanesi, Fransa. (Fotograf Kayahan Türkantoz, 2012)	11
Şekil 2.13. Saint-Paul-de-Vence çamaşırhanesi, Fransa. (Fotoğraf Kayahan Türkantoz, 2012)	11
Şekil 2.14. Jumeauville çamaşırhanesi, Fransa. (URL-1)	12
Şekil 2.15. Jumeauville çamaşırhanesi, Fransa. (URL-2)	12
Şekil 2.16. Vanvey çamaşırhanesi, Fransa. (URL-3)	12
Şekil 2.17. Vanvey çamaşırhanesi, Fransa. (URL-4)	12
Şekil 2.18. Benabbio, İtalya. (URL-5)	13
Şekil 2.19. Benabbio çamaşırhanesi, İtalya. (URL-6).....	13
Şekil 2.20. Benabbio çamaşırhanesi, İtalya. (URL-7).....	13
Şekil 2.21. Mumbai çamaşır mahallesi, Hindistan. (URL-8)	13
Şekil 2.22. Mumbai çamaşır yıkama tekneleri, Hindistan. (URL-9)	13
Şekil 2.23. Çamaşır yıkama tekneleri. (URL-10)	14
Şekil 2.24. Çamaşır yıkama tekneleri. (URL-11)	14
Şekil 2.25. Çamaşır yıkama tekneleri, Guatemala. (URL-12).....	14
Şekil 2.26. Antigua çamaşırhane, Guatemala. (URL-13)	14
Şekil 2.27. Antigua çamaşırhane, Guatemala. (URL-14)	14

Şekil 2.28. Livingston, Guatemala. (URL-15)	15
Şekil 2.29. Livingston, Guatemala. (URL-16)	15
Şekil 2.30. San Pedro Las Huertas, Guatemala. (URL-17)	15
Şekil 2.31. Çamaşır yıkama tekneleri, Meksika. (URL-18)	15
Şekil 2.32. Sokak kenarında çamaşır yıkama tekneleri, Meksika. (URL-19).....	15
Şekil 2.33. Çamaşırhane Porto, Portekiz. (Fotoğraf Kerem Özel, 1999).....	16
Şekil 2.34. Çamaşır yıkama tekneleri, Porto, Portekiz. (Fotoğraf Kerem Özel, 1999)	16
Şekil 2.35. Safranbolu, Yörük Köyü çamaşırhanesi. (Fotoğraf Gülşen Gülmez, 2004)	17
Şekil 2.36. Safranbolu, Yörük Köyü çamaşırhanesi. (Fotoğraf Gülşen Gülmez, 2004)	17
Şekil 2.37. Gökçeada Dereköy çamaşırhanesi. (URL-20).....	17
Şekil 2.38. Gökçeada Dereköy çamaşırhanesi. (URL-21).....	17
Şekil 2.39. Gökçeada Bademli Köyü çamaşırhanesi. (URL-22).....	18
Şekil 2.40. Gökçeada Bademli Köyü çamaşırhanesi. (URL-23).....	18
Şekil 2.41. Eskişehir Yukarı Doğanolu Köyü sakanası.....	18
Şekil 2.42. Eskişehir Yukarı Doğanolu Köyü sakanası iç mekânı.	18
Şekil 3.1. Midas Anıtı, Yazılıkaya Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011).....	21
Şekil 3.2. Gerdek Kaya Mezar Anıtı, Çukurca Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)	21
Şekil 3.3. Erken İslâmi Dönem Mezarlığı, Kayı Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)	21
Şekil 3.4. Erken İslâmi Dönem Mezarlığı, Güce Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)	21
Şekil 3.5. Aslanlı Mabet, Kümbet Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011).....	22
Şekil 3.6. Himmet Baba Türbesi, Kümbet Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011) ...	22
Şekil 3.7. Porsuk Çayı üzerinde Roma köprüsü ve su değirmeni. (M. Şinasi Acar, 2009)	23
Şekil 3.8. Akar Deresi üzerinde basit ahşap köprüler. (M. Şinasi Acar, 2009)	23
Şekil 3.9. Eskişehir'de bir değirmen. (M. Şinasi Acar, 2009).....	24
Şekil 3.10. Alpu Köyü'nde bir su dolabı. (M. Şinasi Acar, 2009)	24
Şekil 3.11. Eskişehir'de eski dönemde bir su kuyusu. (M. Şinasi Acar, 2009)	24
Şekil 3.12. Yukarı İğdebağacı Köyü, 2010.	26
Şekil 3.13. Yukarı İğdebağacı Köyü-1 sakanası.....	26
Şekil 3.14. Yukarı İğdebağacı Köyü-2 sakanası.....	26
Şekil 3.15. Yukarı İğdebağacı Köyü-3 sakanası.....	26
Şekil 3.16. Kayı Köyü, 2010.	27
Şekil 3.17. Kayı Köyü-1 sakanası.....	27
Şekil 3.18. Kayı Köyü-2 sakanası.....	28

Şekil 3.19. Kayı Köyü'nde yıkılmış durumdaki sakana.	28
Şekil 3.20. Örencik Köyü'nün merkez mahallesi, 2010.	29
Şekil 3.21. Örencik Köyü'nün ikinci mahallesi, 2010.	29
Şekil 3.22. Örencik Köyü-1 sakanası.....	29
Şekil 3.23. Örencik Köyü-2 sakanası.....	29
Şekil 3.24. Yukarı Doğanoğlu Köyü, 2011.....	30
Şekil 3.25. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası.	30
Şekil 3.26. Yörük Karacaören Köyü, 2012.	31
Şekil 3.27. Yörük Karacaören Köyü sakanası.	31
Şekil 3.28. Kızılcaören Köyü, 2012.....	32
Şekil 3.29. Kızılcaören Köyü sakanası ve çeşmesi.	32
Şekil 3.30. Yakakayı Köyü, 2012.....	33
Şekil 3.31. Yakakayı Köyü sakanası.	33
Şekil 3.32. Yakakayı Köyü'nde bir evin avlusundaki devşirme taş.	33
Şekil 3.33. Yakakayı Köyü'ndeki caminin set duvarındaki devşirme taş.	33
Şekil 3.34. Yakakayı Köyü'nde sakana içindeki devşirme taş.	33
Şekil 3.35. Gündüzler Köyü, 2012.	34
Şekil 3.36. Gündüzler Köyü-1 sakanası.	34
Şekil 3.37. Gündüzler Köyü-2 sakanası.	35
Şekil 3.38. Gündüzler Köyü-3 sakanası.	35
Şekil 3.39. Gündüzler Köyü-4 sakanası ve çeşmesi.	36
Şekil 3.40. Gündüzler Köyü-5 sakanası.	36
Şekil 3.41. Bozan Köyü, 2012.	37
Şekil 3.42. Bozan Köyü sakanası.	37
Şekil 3.43. Karageyikli Köyü, 2012.....	38
Şekil 3.44. Karageyikli Köyü sakanası.....	38
Şekil 3.45. Karageyikli Köyü sakana, çeşme ve yalak.....	38
Şekil 3.46. Sakananın batısında yer alan mezar taşları.	38
Şekil 3.47. Kızılborüklü Köyü, 2012.....	39
Şekil 3.48. Kızılborüklü Köyü-1 sakanası.	39
Şekil 3.49. Kızılborüklü Köyü-1 sakanası, çeşme ve yalak.	39
Şekil 3.50. Kızılborüklü Köyü-2 sakanası, çeşme ve yalak.	39
Şekil 3.51. Korucu Köyü, 2012.	40
Şekil 3.52. Korucu Köyü-1 sakanası ve çeşme.	40
Şekil 3.53. Korucu Köyü-2 sakanası.	41
Şekil 3.54. Korucu Köyü-2 sakanası, çeşme ve yalak.....	41
Şekil 3.55. Dağcı Köyü, 2012.	41

Şekil 3.56. Dağcı Köyü sakana, çeşme ve yalak.....	41
Şekil 3.57. Sakanaya su sağlayan çeşme ve yalaklar.....	42
Şekil 3.58. Sakananın duvarına gömülü kitabesi.....	42
Şekil 3.59. Gündüzler Köyü-3 sakanasının beden duvarı önünde yer alan ocakları.	43
Şekil 3.60. Yakakayı Köyü sakanasının beden duvarı içinde yer alan ocakları ve duvar nişleri.	43
Şekil 3.61. Gündüzler Köyü-1 sakanasında yerden yüksek su yalağı.....	43
Şekil 3.62. Örencik Köyü-1 sakanasında zemine gömülü su yalağı, vaftiz teknesi. .43	
Şekil 3.63. Kızılcaören Köyü sakanasında yalaktaki suyun zeminde serbestçe akması.	44
Şekil 3.64. Yakakayı Köyü sakanasının zemininde yer alan su kanalı.....	44
Şekil 3.65. Kızılcaören Köyü sakanasının çatı makası ve ışıklıkları.....	44
Şekil 3.66. Gündüzler Köyü-2 sakanasında demir profil çatı makasları ve ışıklıkları.	44
Şekil 3.67. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanasının çatı makaslarına asılmış kurutma askısı.	45
Şekil 3.68. Kayı Köyü-2 sakanasının çatı makaslarına asılmış kurutma askısı.....	45
Şekil 3.69. Yörük Karacaören sakanasının beton dövme taşları.....	45
Şekil 3.70. Kayı Köyü-1 sakanasındaki beton ile yükseltilmiş üç adet ahşap dövme taşı ve bir büyük beton yüzey.....	45
Şekil 3.71. Gündüzler Köyü-1 sakanasındaki beton ve devşirme dövme taşları.....	46
Şekil 3.72. Kızılcaören Köyü sakanasındaki devşirme dövme taşları.	46
Şekil 3.73. Yakakayı Köyü sakanası kartal figürlü devşirme taş.	47
Şekil 3.74. Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanasındaki devşirme dövme taşları.....	47
Şekil 3.75. Örencik Köyü-2 sakanasında vaftiz teknesi biçimli su yalağı.	47
Şekil 4.1. Ocakların konumlarına göre incelenmesi.	49
Şekil 4.2. Duvarlarında ocak bulunmayan Bozan Köyü sakanası.	50
Şekil 4.3. Bozan Köyü sakanasında duvar dibinde yakılmış ateş izleri.....	50
Şekil 4.4. Ocaksız Kızılborüklü Köyü-2 sakanası.	51
Şekil 4.5. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasında dumanı tahliye etmek için çatı örtüsünde açılmış boşluklar.....	51
Şekil 4.6. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasının tamamen açık ön cephesi.	52
Şekil 4.7. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasında ocak olmadığı için yakılan ateşten etkilenen çatı.	52
Şekil 4.8. Sakanalarda ocakların tek duvar üzerinde yer alması.....	52
Şekil 4.9. Ocakları tek duvar üzerinde yer alan Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası iç mekânı.....	52
Şekil 4.10. Sıcak Duvar-İslak Duvar İlişkisi. Suyun mekâna girişi ve ocak duvarlarının konumu.....	53
Şekil 4.11. Ocakların duvarla olan ilişkisi.	54

Şekil 4.12. Sakanalarda ocakların karşılıklı iki duvar üzerinde yer alması.....	55
Şekil 4.13. Ocakları karşılıklı iki duvar üzerinde yer alan Yakakayı Köyü sakanası.	55
Şekil 4.14. Ocak duvarlarının giriş ile ilişkisi.....	56
Şekil 4.15. Sıcak-İslak Duvar İlişkisi, Ocaklar iki duvar üzerinde olduğundaki konumları.....	56
Şekil 4.16. Ocaklar karşılıklı iki duvar üzerinde olduğunda, ocakların duvarla olan ilişkisi.	56
Şekil 4.17. Sakanalarda ocakların birbirine dik iki duvar üzerinde yer alması.	57
Şekil 4.18. Ocakları birbirine dik iki duvar üzerinde yer alan Gündüzler Köyü-2 sakanasında kapatılmış iki ocak.....	57
Şekil 4.19. Sakanalarda ocakların üç duvar üzerinde yer alması.....	58
Şekil 4.20. Ocakları üç duvar üzerinde yer alan Karageyikli Köyü sakanasının kapatılmış ocağı.	58
Şekil 4.21. Suyun mekân içerisinde tek yönlü hareketi.	62
Şekil 4.22. Suyun mekân içerisinde yön değiştiren hareketi.	63
Şekil 4.23. Dağcı Köyü sakanasının cephesine yapışık su yalağı ve çeşmesi.....	65
Şekil 4.24. Gündüzler Köyü-2 sakanası arkasındaki çeşme ve su yalağı.	65
Şekil 4.25. Gündüzler Köyü-3 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.	65
Şekil 4.26. Gündüzler Köyü-4 sakanasının arkasında yer alan çeşme ve su yalağı.	65
Şekil 4.27. Karageyikli Köyü sakanasının su yalağı.	66
Şekil 4.28. Karageyikli Köyü sakanasının çeşmesi.	66
Şekil 4.29. Kızılborüklü Köyü-1 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.....	66
Şekil 4.30. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.....	66
Şekil 4.31. Kızılcaören Köyü sakanasının çeşmesi ve su yalağı.....	67
Şekil 4.32. Kızılcaören Köyü sakanasına yalaktan su girişi.....	67
Şekil 4.33. Kızılcaören Köyü sakanasının su yalağının hazneleri.	67
Şekil 4.34. Kayı Köyü-1 sakanasının arkasında yer alan, başka bir yapının duvarına yapışık çeşme ve su yalağı.	67
Şekil 4.35. Kayı Köyü-2 sakanasına su sağlayan, uzakta konumlanmış çeşme.	67
Şekil 4.36. Korucu Köyü-1 sakanası çeşme ve su yalağı.....	68
Şekil 4.37. Korucu Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.	68
Şekil 4.38. Korucu Köyü-2 sakanasının su yalağı.	68
Şekil 4.39. Örencik Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.	69
Şekil 4.40. Yörük Karacaören Köyü sakanasının çeşmesi ve cephesine yapışık su yalağı.	69
Şekil 4.41. Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının cephesine yapışık su yalağı.....	69
Şekil 4.42. Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının su yalağının hazneleri.....	69
Şekil 4.43. Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanasının arkasında yer alan çeşmesi.	70
Şekil 4.44. Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanasının ön yüzünde uzanan su yalağı.	70

Şekil 4.45. Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanasının yanına eklenmiş çeşme ve su yalağı.....	70
Şekil 4.46. Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanasının çeşme ile bağlantısı.....	70
Şekil 4.47. Kayı Köyü-2 sakanasında köşede yer alan sarnıç.....	71
Şekil 4.48. Kayı Köyü-2 sakanasındaki sarnıç ve suyun aktarıldığı yalak.....	71
Şekil 4.49. Bozan Köyü sakanasının su kuyusunun pompa odası ve sakana içerisinden geçen su kanalı.....	72
Şekil 4.50. Bozan Köyü sakanasına gelen suyun çıkış haznesi.....	72
Şekil 4.51. Karageyikli Köyü sakanasının çeşmesi ve su deposu.....	72
Şekil 4.52. Korucu Köyü-2 sakanasının su deposu ve çeşmesi.....	72
Şekil 4.53. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanasında mekânın sonuna eklenen helâ. ..	73
Şekil 4.54. Eklentinin iç boşluğu.....	73
Şekil 4.55. Eklentinin cepheden mekâna bağlanması.....	73
Şekil 4.56. Yakakayı Köyü sakanasının helâ ve banyo eklentisi.....	74
Şekil 4.57. Eklentinin banyo olarak ayrılmış tarafı.....	74
Şekil 4.58. Eklentilerin cepheden mekâna bağlanması.....	74
Şekil 4.59. Yukarı İğdeağacı-1 sakanasının eklentisin cephedeki etkisi.....	74
Şekil 4.60. Kayı Köyü-2 sakanasının eklentisin cephedeki etkisi.....	74

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. 2010 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.	83
Tablo 2. 2011 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.	84
Tablo 3. 2012 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.	85
Tablo 4. Ocakların Konumuna Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.....	87
Tablo 5. Ocak Sayısına Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.	88
Tablo 6. Suyun Akış Yönüne Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.....	89
Tablo 7. Eklentilerine Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.....	90

* Aksi belirtilmediği takdirde kaynağı verilmeyen tüm fotoğraf, resim, çizelge, tablo ve grafikler yazar tarafından oluşturulmuştur. Rotaların çiziminde ve hava fotoğraflarında kaynak olarak Google Earth kullanılmıştır.

ÇAMAŞIR YIKAMA MEKÂNLARININ KIRSAL ALANDA İNCELENMESİ: ESKİŞEHİR SAKANALARI

ÖZET

Kırsal yaşam günümüzde hızlı bir şekilde değişmekte, yerel mimari değerler ise önemini yitirmekte ve kaybolmaktadır. Yerel dokunun; geleneksel yapılaşma ve kullanımından tamamen uzaklaşmadan incelenmesi ve kayıt altına alınması gerekmektedir. Bu amaçla; çalışmalar yapmak üzere “Anadolu’da Kırsal Yerleşim ve Konut” yüksek lisans dersi kapsamında 2010 yılında, Eskişehir kırsalına bir araştırma gezisi düzenlenmiş ve birçok geleneksel yapı belgelenmiştir. İnceleme yapılan yerleşimlerde; ortak yaşam unsurlarının önemli bir parçası olan ve çamaşır yıkama eyleminin gerçekleştiği sakanalar tespit edilmiş ve üzerlerinde ayrıntılı araştırmalar yapılmıştır. Toplu iş yapma bilincini ve dayanışmayı zorunlu kılan kırsal hayatın günlük ihtiyaçları, bir su yapısı olan sakanaların günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. Kırsal yerleşimlerde önemli bir ortak kullanım mekânı olan ve zengin bir kültürün izlerini taşıyan sakanalar, tezin ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu kapsamda öncelikle alan çalışmaları yapılmış ve sakanalar belgelenmiştir. Tez çalışmasının ilk bölümü bu süreci anlatırken; ikinci bölümünde kırsal alanlarda birbirinden bağımsız ve farklı işlevleri olan ortak kullanım mekânları anlatılmıştır. Kırsal hayatın içinde önemli bir yer tutan imece kültürünün mekânsal boyuttaki ilişkileri üzerinde durulmuştur. Tez çalışmasının ana konusunu oluşturan çamaşır yıkama mekânlarının farklı coğrafyalardan örnekleri, mekânsal nitelikleriyle kısaca ele alınmış ve geçmişten günümüze kullanımları incelenmiştir.

Üçüncü bölüm, araştırma gezilerinin odaklandığı çalışma alanının yerel ve kültürel dokusunun anlatıldığı kısımdır. Geçmiş medeniyetlerin, kırsal yerleşimlerdeki izleri ve mekânlara etkileri anlatılmıştır. İncelenen sakanaların çevreleriyle ilişkileri ve mekânsal öğelerin yükledikleri görevler tek tek irdelenmiştir.

Tezin dördüncü bölümü “Eskişehir Sakanelerinin Tipolojik Değerlendirmesi” başlığı altında araştırma gezileriyle belgelenen sakanelerin tasniflerini içermektedir. Bu kapsamda mekânların oluşumu tipolojik olarak sınıflandırılmış, ocak, su ve eklentiler gibi elemanların mekânın oluşumuna katkıları karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Sonuç olarak, yerel dokuda önemli bir kültür değeri olan sakanelerin mekânsal analizleri yapılmış ve kurgu şemaları ortaya konmuştur. Bu kapsamda yapılan çalışmalar sırasında; geleneksel mimari dokusu, mekânsal nitelikleri ve sosyal ilişkileri ile sakanelerin bir kültür mirası oldukları belgelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sakana, Çamaşır Yıkama Mekânı, Ortak Kullanım Mekânları, Yerel Mimari, Kırsal Yerleşimler, Eskişehir.

RESEARCH ON LAUNDERING PLACES IN RURAL AREAS: SAKANAS OF ESKISEHIR

SUMMARY

In our day rural life rapidly changes and local architectural values lose their importance and disappear. Local texture should be examined and recorded without moving away the traditional settlement and usage. With this purpose, a research trip to Eskisehir was organized within the scope of the postgraduate lesson "Rural Settlement and House in Anatolia" to conduct studies in 2010 and many traditional dwellings were documented. In the settlements where investigations were carried out, sakanas which were a significant part of common life elements and in which laundering activities used to take place were ascertained and comprehensive studies were conducted about them. Daily needs of rural life that necessitate the sense of collective working and solidarity enabled sakanas that are kind of water structures to come until today. Sakanas that are important common use areas in rural settlements and carry traces of a rich culture forms the main subject of the thesis.

In this scope field surveys were primarily carried out and sakanas were documented. While the first part of the thesis is explaining this process; common use areas that are independent of each other and have different functions were discussed in the second part. Emphasis was put on relations of collective work culture that have an important place in rural life at spatial scale. Samples from different geographies of laundering places that forms the main subject of the thesis study were discussed by their spatial qualifications and their usage from past to present was investigated.

The third part is the place where the local and cultural texture of the field of study on which the research trips focused. The traces of the past civilizations in rural settlements and their effects on the place were explained. Sakanas' relations with their environment and the tasks undertaken by spatial elements were examined one by one.

The fourth part of the thesis under the title of “Typological Evaluation of Eskisehir’s Sakanas” contains the classification of sakanas documented through the research trips. In this scope the formation of places were classified typologically and contributions of the components such as oven, water and annexes in the formation of the place were compared and evaluated. Consequently, spatial analyses of sakanas that have a significant cultural value in the local texture were carried out and their constructional scheme was put forward. During the studies done within this context; it was documented that sakanas are cultural heritages with their traditional architectural texture, spatial characteristics and social relations.

Key Words: Sakana, Laundering Place, Common Usage Areas, Local Architecture, Rural Settlements, Eskişehir.

1. GİRİŞ

Modernleşmeden bu yana yaşanan sosyo-ekonomik ve kültürel değişimler kentler kadar kırsal yerleşimleri de etkilemiştir. Bu süreç içerisinde kırsala özgü mekânların üretilmesinde, kullanım biçimleri ve sıklığında önemli değişiklikler yaşanmıştır. Modernleşmeyle birlikte adeta erozyona uğrayan kırsal değerler sosyo-ekonomik sürdürülebilirliğin hedeflenmesiyle yeniden gündeme gelmektedir. Bu nedenle öncelikle; Eskişehir kırsal yerleşimlerinde halk dilinde sakana olarak bilinen çamaşır yıkama mekânlarının yıkılıp kaybolmadan tespit edilmesi ve sahip oldukları değerlerin açığa çıkarılması bu çalışmaya konu edilmiştir.

Çamaşır yıkama mekânları Anadolu kırsal yerleşimlerinde halk dilinde sakana, yunak¹ gibi farklı kelimelerle ifade edilmiştir. Eskişehir’de daha yaygın kullanımda olan sakana kelimesi; “saka” kelime kökünden üretilmiştir. Ayverdi (2006) tarafından hazırlanan *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’te saka; “evlere dışarıdan su taşıyan kimse” olarak tanımlanmıştır. Sakana kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan *Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü*’nde² daha çok Tokat ve Eskişehir yörelerinden kullanılan bir kelime olarak nitelendirilmiş, “giysi yıkanan yer, yunak” olarak tanımlanmıştır. Tez süresince, özellikle Eskişehir kırsalında incelenen çamaşır yıkama mekânlarında sakana kelimesi yöreye aitliği nedeniyle kabul edilmiş ve kullanılmıştır. Eskişehir dışında yer alan çamaşır yıkama mekânları için sakana kelimesinin kullanımından özellikle kaçınılmıştır.

1.1. ÇALIŞMANIN AMAÇ VE KAPSAMI

2009-2010 akademik yılının, MSGSÜ Bina Bilgisi Yüksek Lisans programındaki “Anadolu’da Kırsal Yerleşim ve Konut” dersi kapsamında alan çalışması yapmak üzere, Eskişehir kırsal yerleşimlerine bir araştırma gezisi düzenlenmiştir. Çalışma yapılan köylerden birinde çamaşır yıkama yapılarının; iç işleyişi, özgün mimari yapısı

¹ Yunak kelimesi Püsküllüoğlu (1995) tarafından hazırlanan *Türkçe Sözlük*’te “çamaşır yıkanan ve yıkanılan yer” olarak tanımlanmıştır. Benzer şekilde Ayverdi (2006) *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*’te ilk olarak “yıkanılan yer, yıkanma yeri” olarak tanımlanırken, ikinci olarak “çamaşır yıkama yeri” olarak belirtilmiştir.

² Daha detaylı bilgi için; www.tdk.gov.tr

ve kırsal hayatta paylaşım için önemli bir mekân olması dikkat çekmiştir. Konuyla ilgili kapsamlı bir çalışmaya rastlanmamış olması, daha ayrıntılı araştırma yapmaya ve alan çalışmaların derinleştirilmesine yönlendirmiştir. Bu çalışmada; kırsal yerleşimlerde günlük hayatın önemli bir parçası olan ortak çamaşır yıkama mekânlarının mimari oluşumu mekânsal, yapısal ve sosyal boyutları ile ele alınıp belgelenmiştir. Çalışmanın amacı; Frigler'den günümüze önemli bir yerleşim alanı olan Eskişehir kırsal yerleşimlerinde çamaşır yıkama mekânı olan sakanaların belgelenmesi ve mekânsal analiz ve değerlendirmelerinin yapılmasıdır.

Tezin altyapısını oluşturmak üzere Eskişehir kırsalına 2010, 2011 ve 2012 yıllarında üç adet araştırma gezisi düzenlenmiştir. Bölgeye yapılan ilk iki gezi ders kapsamında olup son gezi tez çalışmalarına kaynak oluşturmak amacıyla sakanalara odaklanarak planlanmıştır. 2010 yılında tek bir köyde bulunan üç adet çamaşırhanenin rölövelerinin alınıp fotoğraflanmasıyla başlayan süreç 2012 yılında son alan çalışması ile tamamlanmıştır. Bölgeye yapılan bu araştırma gezileri sonucunda çalışmalarla ilgili üç adet bildiri verilmiş, sunumları yapılmış ve bir belgesel hazırlanmıştır.³ Bunların yanı sıra, 2012 yılındaki Eskişehir'e yapılan son araştırma gezisi, aynı yıl alınan Bilimsel Araştırma Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir.⁴ Bilimsel Araştırma Projesi sonuç raporunda yerinde belgelenen sakanalar sunulmuştur.

Çalışma kapsamında 32 adet yerleşim yeri ziyaret edilmiş, 15 köyde bu yapılara rastlanmış ve toplam 26 adet çamaşırhane belgelenmiştir. Bunlardan üçü yıkılmış durumdadır. Araştırmalar sırasında; tespit edilen çamaşırhanelerin kırsal yerleşimlerde ortak kullanım mekânı olması dolayısıyla hem mekân kullanımı hem de içinde yer aldığı yerleşimle olan ilişkileri incelenmiştir. Tez kapsamında rölövesi alınan çamaşırhanelerin; eylemin yapılış şekline ve mekânın yapısal özelliklerine göre ayrı ayrı tasnifleri ve ayrıntılı tasvir ve değerlendirmeleri yapılmıştır.

³ Bu çalışmalardan ilki; 2010 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde gerçekleştirilen 1.Uluslararası Greenage Sempozyumu'nda "Hızla Yok Olan Bir Kültürün Son İzleri Eskişehir Sakana Örnekleri" bildiri başlığı altında sunulmuştur. 2011 yılında Yıldız Teknik Üniversite'sinde gerçekleştirilen Çevre Tasarım Kongresi'nde "Kırsal Yerleşimlerin Biçimlenmesinde Su Etkisi ve Eskişehir Örneği" başlığı ile sunulan bildiri de çamaşır yıkama mekânları su ile ilişkileri üzerinden değerlendirilirken, 2012 yılında ikincisi gerçekleştirilen 2.Uluslararası Greenage Sempozyumu'nda "Ortak Kullanım Mekânlarının Sosyal Sürdürülebilirliğe Etkisinin Eskişehir Kırsalında İncelenmesi" başlıklı bildiriyle çamaşırhaneler, fırın, ocak, değirmen, köy odası gibi kırsal yerleşimlerde ortak olarak kullanılan mekânlar içerisinde tartışmaya açılmıştır. 2010, 2011 ve 2012 bildirimleri Yüksek Lisans tezinin çalışma konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur. Tez çalışmalarının devam ettiği 2013 yılında TRT İstanbul Televizyonu yönetmenlerinden Hakan Kalkan tarafından hazırlanan "Kaybolan Gölgelemler" temalı belgesel serisinin köy çamaşırhanelerine ayrılan ilk bölümü için Eskişehir Sakanaları üzerine röportaj ve belgeleme çekimi yapılmıştır.

⁴ Eskişehir Kırsal Yerleşimlerinde Çamaşırhaneler (Sakanalar) Üzerine Bir Araştırma, 2012, MSGSÜ Lisansüstü Bilimsel Araştırma Projesi, Tez Öğrencisi ve Araştırmacı: Efe Emre Usman, Proje Yürütücüsü: Dr. Nezih R. Aysel.

1.2. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ ve KURGUSU

Çalışma süresince alan çalışmaları ve literatür araştırmaları birlikte yürütülmüştür. Tez çalışması, konuyla doğrudan bağlantılı ya da belli açılardan ilgili kaynakların taranmasıyla kuramsal bir çerçeve oluşturup bunun kırsal alanda öne çıkan örnekler doğrultusunda mekânsal karşılığını aramak, belgelemek ve yorumlamak, gözlem ve tespite dayalı mekânsal analizler yapmak esasına dayanmaktadır. Literatür araştırmalarında konuyla ilgili daha önce yapılmış bir tez, alan çalışması veya yayınlanmış bir bilimsel araştırmaya rastlanmadığından tez içerisinde yer alan tüm örnekler alan çalışmaları sonucu elde edilen verilerdir. Araştırma gezileri sırasında rölöveleri alınan ve fotoğraflarla belgelenen çamaşırhaneler, çizimleri yapılarak tasnif edilmiştir.⁵ Yapının karakteristik özelliklerinden olan su ve ocak ilişkilerinin incelenmesiyle mimari kurguyu anlatan bir tipoloji geliştirilmiştir. Oluşturulan tipolojiler karşılaştırmalar yoluyla genel özelliklerine, mekânsal, yapısal, kuruluş ve kullanışlarına göre farklı açılardan yorumlamaya açılmıştır. Mekânların buldukları yerleşimle olan ilişkilerini incelemek için üst ölçekte çalışmalar yapılmış, doku içinde buldukları noktalar incelenmiştir. Uydu fotoğrafları yardımıyla akan su yolları üzerinde olan bu mekânların suyla kurduğu ilişkiler araştırılmıştır. Kaynak taraması sırasında Cumhuriyet'in ilk yıllarında tasarlanan planlı köylerden bazılarında ulaşılmış ve ortak kullanım mekânlarının da tasarlanan mekânlar arasında yer aldığı görülmüştür.

Çamaşır yıkama mekânları hakkında sosyal bilimler ve tarih alanlarında yapılan araştırmalardan faydalanılarak mimari bir bakış açısıyla değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Konuyla ilgili kavramların etimolojik analizi, tanımlanması, tarihsel gelişimin irdelenmesi, çalışmanın kuramsal inceleme bölümünü; örneklerin tespit edilip tipolojik açıdan değerlendirilmesi ise uygulama alanındaki inceleme bölümünü oluşturmaktadır. Birbirleriyle doğrudan ilişkili kısmen iç içe geçen bu iki bölümün çalışmayı bir bütün haline getirmesi amaçlanmıştır.

⁵ Tasnifler yapılırken tüm sakanaların genel özelliklerini anlatan envanter tabloları oluşturulmuştur. Belgelenen tüm sakanalar plan, kesit, görünüş olarak çizilmiş, vaziyet planındaki konumları tüm köy dokusu ve yakın çevresi içerisinde verilmiştir. Planlar giriş yönü esas alınarak çizilmiştir. Tez içindeki tüm sakana çizimlerinin aynı ölçekte verilmesine özen gösterilmiştir. Sakanaların ayrıntılı incelenmesi için **EK-C Eskişehir Sakanaları Kataloğu** bölümü incelenmelidir.

2. KIRSAL YERLEŞİMLERDE ORTAK KULLANIM MEKÂNLARI ve ÇAMAŞIRHANELER

Kırsal mimari; kullanıcının genel ihtiyaçları doğrultusunda biçimlenen, gündelik hayatın getirdiği yeniliklerle gelişen, yerel malzemelerle geleneksel yapım tekniğini oluşturan, aynı zamanda köy halkının tüm sosyal yaşamını etkileyen kültürel ve yerel bir olgudur. Kırsal yerleşimlerde bazı mekânlar bireysel yaşam alanını tanımlarken, bazıları da sosyal yaşamı belirlemektedir. Avlu, ambar, samanlık, ahır ve fırın konut birimini desteklerken; köy odası, köy kahvesi, çeşme, çamaşırhane ve değirmen gibi mekânlar sosyal yaşamın sınırlarını ortaya koymaktadır.

Sürdürülebilir gelişme ve bileşenlerini destekleyen ve izlenen en önemli faktörlerden biri de sosyal sürdürülebilirlik kapsamında ele alınan kültürel sürdürülebilirliktir (Çahantimur, 2007). Sosyal sürdürülebilirlik tanımlanırken kültürel sürdürülebilirlik kavramı, buna bağlı olarak da kültür kavramı ele alınmalıdır. Kültür; bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır, belli bir toplumun kendisidir, bir dizi sosyal süreçlerin bileşkesidir ve aynı zamanda bir insan ve toplum kuramıdır (Güvenç, 2011). Marx'a göre kültür doğanın yarattıklarına karşılık insanoğlunun yarattığı hemen her şeydir. Kırsal mimariye bu açıdan baktığımızda, insan tarafından üretilen her mekân kültüre eklenen yeni bir parçadır.

Kırsal mimari; topoğrafya, su, iklim, bitki örtüsü gibi doğal veriler doğrultusunda şekillenir. Doğal veriler, köy dokusunun ortaya çıkışından konut tiplerinin biçimlenişine kadar etkilidir. Kırsal yerleşimlerde konut yapıları yerleşimin karakterini belirlediği gibi ortak kullanım mekânlarının da oluşmasını sağlar. Yerleşimlerde konutların dışındaki başlıca ortak kullanım mekânları ve öğeleri; sulama kanalları, çeşmeler, değirmenler, dibek taşı, ocaklar ve fırınlar, köy odaları, hamamlar ve çamaşırhanelerdir. Kırsal planlama bağlamında ortak kullanım mekânlarının inşası ve işletilmesi yerleşim dokusunu oluşturan ve sosyal sürdürülebilirliği sağlayan önemli bir eylemdir.

2.1. ORTAK KULLANIM MEKÂNLARININ PLANLAMADAKİ YERİ

Köy halkının bir araya geldiği, ortak bir amaç için buluştukları ortak kullanım mekânları; çoğu zaman köy merkezini belirleyen, cami ve muhtarlık gibi binaların çevresinde yer almaktadır. Köy hayatının merkezinde yer alan dayanışma kültürü, aynı paralellikte köy yerleşimindeki yerinde de mekânsal olarak merkezi tanımlamaktadır. Kahvehane, köy odası, çeşme ve sakanalar ortak yaşamın gerektirdiği ortak kullanım mekânları olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınırlı ve kapalı bir mekân belirlemeseler bile; ortak kullanım alanı olarak tanımlanabilecek köy meydanı, köy merası, otlak, baltalık, dere gibi açık alanlarda köy halkı bir araya gelir, sohbet eder, yardımlaşır ve çeşitli paylaşımlarda bulunur. Zamanla köy halkı için buluşma mekânları haline gelen ve toplu iş yapmanın yanı sıra sosyal alanda bir arada olmak için kullanılan ortak kullanım mekânları, yerel kültürü ve yaşam tarzını yansıtmaktadır. Kültürel birikimlerin yarattığı değerler; var olan toplumun sosyal yaşam döngüsünün devamı için hayati bir öneme sahiptir. Ortak kullanım mekânlarının oluşturulmasına en önemli etken, toplumsal yaşamdır. Bu mekânlar, köylerdeki sosyal yaşamı simgeler.

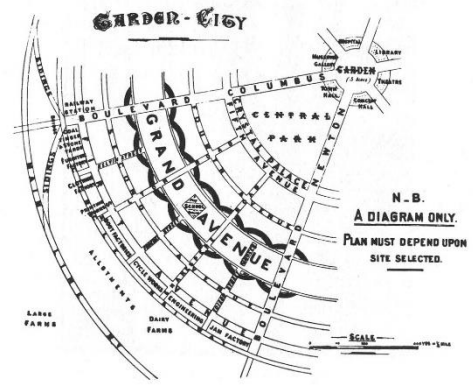
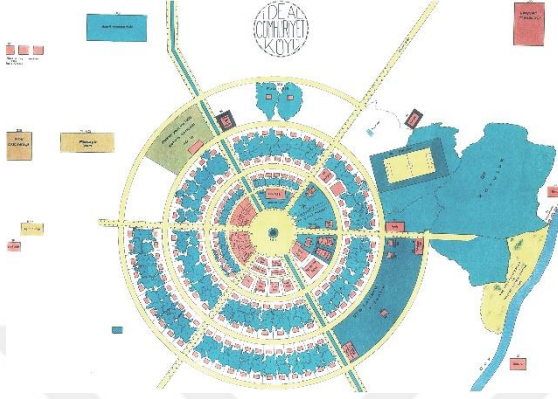
Cumhuriyetin kuruluşuyla başlayan modernleşme hareketi kırsal kalkınmayı da harekete geçirmiştir. Nüfusun büyük bir kısmının köylerde yaşaması ve ekonominin tarıma ve hayvancılığa dayalı olması bu yerleşimlerin ele alınıp planlanmasını mecbur kılmıştır. Bu amaçla hazırlanan *1924 tarihli Köy Kanunu*⁶ kırsal yerleşimlerin tasarım kriterlerini bir rehber gibi ortaya koymaktadır. Yeni kurulacak yerleşimlerde *ideal köy* planlamasını ve yaşantısını düzenleyen bu kanun aynı zamanda mevcut köylerdeki mimari öğelerin ve kırsal yaşantının asgari düzeye yükseltilmesini hedeflemektedir.

Modernleşme sürecinde Cumhuriyet döneminde çeşitli köy planlamaları yapılmış ve bunların bir kısmı da tatbik edilmiştir. Bu çalışmalardan biri olan İdeal Cumhuriyet Köyü planı Afet İnan (1933) tarafından paylaşılmıştır. (Şekil 2.1) Çalışmanın, 1898 tarihli Sir Ebenezer Howard'a ait "*Bahçe Kent*" çalışması ile olan benzerliği dikkat çekicidir. Howard (1902) temel olarak kuşbakışı bir planlama ilkesiyle ve insanlar için iyi yaşam koşullarını sağlama amacıyla kent ve kırsal avantajlarını birleştiren bir sentez önermiştir. (Şekil 2.2)

Merkezinde bir anıtın yer aldığı **İdeal Cumhuriyet Köyü** planı dairesel bir yapıya sahiptir. Köy; çeperler halinde genişlerken bir köy yaşamına ait tüm işlevleri farklı katmanlarda barındırır. Kendi kendine yetebilme ve çağın gerekliliklerini yerine

⁶ 442 Sayılı 1924 tarihli Köy Kanunu (<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.442.pdf>)

getirebilmeyi amaçlayan bu planlama, kent ölçeğinde karşımıza çıkan birçok işlevi de kırsal hayatın içine taşımaktadır. İki tarafı ağaçlarla sıralı yollardan geçerek köyün meydanına ulaşılır. Bu yollardan biri geniş bir bulvar ölçeğindedir ve yerleşimi kente veya kasabaya ulaştıran ana akstır. Tüm yollar yerleşimi bir uçtan diğerine kat ederek yapı adalarını ortaya çıkarır.

Şekil 2.1. İdeal Cumhuriyet Köyü Planı, Afet İnan. (Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı, 1933.)

Şekil 2.2. Ebenezer Howard'ın "Bahçe Kent" diyagramı. (Garden Cities of Tomorrow, 1902.)

İç çeperde; okul, öğretmen evi, köy parkı ve çocuk bahçesi, otel, köy konağı, konuk odası, okuma odası, konferans salonu, gençler kulübü, ziraat ve el işleri müzesi, sağlık birimi, sosyal kurumlar, hamam, su deposu, ibadethane, köy dükkânları, kooperatifler gibi **hizmet yapıları** bulunmaktadır. Bu hizmet yapıları; eğitim, kültür, konaklama, idari, ticari ve sosyal yapılar olmak üzere sınıflandırılabilir. Orta çeperde ise bahçe içerisinde konutlar yer almaktadır. Planda tüm konutlar birbirleriyle aynı ölçektir ve dikdörtgen bahçeler içerisinde sınırlandırılmıştır. Dış katmanda daha çok tarım ve hayvancılıkla ilgili **üretim destek veren yapılar** yer almaktadır. Ayrıca kolektif fidanlık ve büyük bir korulukla birlikte spor alanı ve mezarlıklar da bu bölümde bulunmaktadır. Kendine yeten bir yerleşim yeri oluşturma anlayışıyla üretimi desteklemek için fabrikalar ve mandıra gibi sanayi yapılarına da yer verilmiştir. Tüm bu mekânların yanı sıra koruluk, fidanlık, spor alanı ve mezarlık bulunur. Sürekli akan su kaynağıyla bağlantılı bir değirmen ve *çamaşır yıkamak için bir yunak*⁷ da bulunmaktadır.

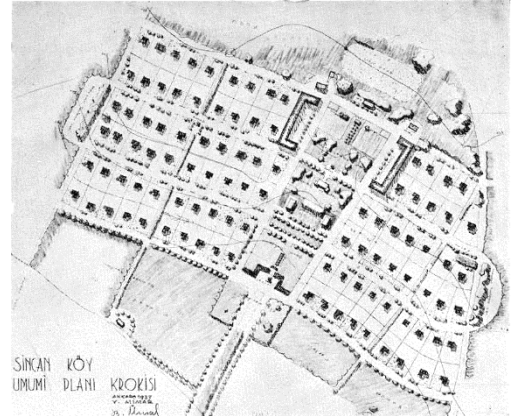
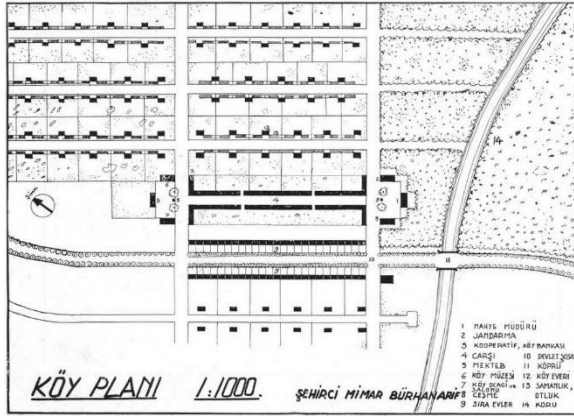
Bu plan; yerleşim kararlarıyla ve köy hayatına getirdiği yeni mekânlarla 1930'lu yıllarda bir tasarım rehberi olarak düşünülürken, uygulanmaya fırsat bulunamadan rafa kaldırılmıştır.

⁷ Yunak: Hamam (www.tdk.gov.tr)

Cumhuriyet Dönemi'nde yeni köylerin kurulması, buna bağlı olarak açılan yarışmalar ve yapılan proje teklifleri köy yerleşimlerine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Şehirci mimar Burhan Arifin Köy Planı; köyün merkezi, simetrik bir düzenlemeyle her iki uçta ufak bir meydanda sona eren doğrusal bir alışveriş sokağı tarafından işgal ediliyordu. Bu meydanlardan birine devlet işleri verilmişti ve hükümet binaları burada bulunuyordu. Öteki meydan ise okulu, müzeyi, köy meclisini ve çeşmeyi barındıran kültür meydanıydı (Bozdoğan, 2002). Bu planlı köy yerleşiminde kültür meydanının yanı sıra; kooperatif, köy bankası, köy ocağı ve salonu, kuru ve köprü de ortak kullanım alanı olarak bulunuyordu. (Şekil 2.3)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulmuş örnek köylerden biri olan Sincan Köyü'nü Behçet Ünsal (1940) şöyle anlatır:

“İstasyondan 25 metrelik iki kenarı ve ortası ağaçlı güzel bir yol köyün esas giriş yoludur. Köyün eteklerinde numune tarlaları ve fidanlık vardır. Köyün girişinde umumî bir park ve ayınlar ile havuz ilk tesir vermek için mühim rolleri hamildir. Bu park köyün tam ortasında nihayetindeki oyun sahasına kadar yeşil olarak devam eder. Her iki tarafında güzel yollar vardır. Bu yeşillikler arasında köy odası, dispensar ve sağlık binaları, çamaşır evi ve okul 2 vardır. Elektrik santrali, pazar, cami ve köy okuma odası ile kahve bu yeşil sahanın nihayetini teşkil eyleyler. Tepede yeşillikler arasında köyün oyun sahası vardır. Köyün küçük yolları hep bu merkezî yeşil sahaya varmaktadır. Birçok yerlerde çeşmeler yapılmıştır. Hayvan yolları ayırt edilmiştir ve hayvan toplama meydanlarından başlayarak köyün merkezî yeşil sahası ile hiç alakası olmadan meralara doğru uzar.” (Şekil 2.4)

Şekil 2.3. Köy projesi, Burhan Arif. (Arkitekt Dergisi, 1935)

Şekil 2.4. Sincan Köyü planı, Behçet Ünsal. (Arkitekt Dergisi, 1940)

Bu tasvirlerden yola çıkarak Cumhuriyet Köyleri ve planlı köylerde ortak kullanım mekânlarının da planlamada yer aldığından ve bu mekânların günlük yaşamdaki varlığının önemsendiği görülmektedir.

Köy hayatı için bir başka tasarım rehberi ise Cumhuriyet döneminde hazırlanan **köy kanunudur**. 1924 tarihli ve 442 numaralı Köy Kanununda köye ait yapılması gereken işler anlatılır. Bu işlerin bir kısmı mecburi iken bazıları ise köylünün isteğine bağlıdır. Her iki durumda da yapılması gereken işler köylü tarafından kendi yerleşimlerinin

karakterine uygun olarak planlanması ve uygulanması gerekmektedir. İnşa edilecek mekânların ve yapılacak işlerin ortak yaşamın bir parçası olmaları, mekânları tasarlarırken yaşayışı da biçimlendirmeleri açısından önemlidir. Kırsal yerleşimlerin ortak kullarımlarına ait ihtiyaçlarını karşılamak üzere yapılması gerekenler; “köye kapalı yoldan içilecek su getirmek ve **çeşme** yapmak, köyün büyüklüğüne göre orta yerinde ve mümkün olmazsa kenarında bir **meydan** açmak, her köyün bir başından diğer başına ve köy meydanından geçmek üzere iki yol yapmak, köy meydanının bir tarafında ihtiyar meclisinin toplanıp köyün işlerini görüşmeleri için bir **köy odası** yapmak, köy, yol üzerinde uğrak ve konuk ise köy odası yanında ocaklı ve ahırlı bir **konuk odası** yapmak, köy meydanı yakınına **mescit** yapmak, köyün en havadar kısmına bahçesi bulunan bir **okul** yapmak, **köy korusunu** genişleterek muhafaza etmek, köyde bir **çamaşırlık** ve **hamam** yapmak, tarla ve bahçeleri sulamak için bütün köye **su arki** yapmak, **değirmen** yapmak veya getirmek, **pazar** ve **çarşı** yerleri yapmak” şeklinde köy kanununda yer almaktadır.

Köy Kanunu bir bakıma kırsal yerleşimlerdeki günlük yaşamı yönlendirmektedir. Bu işlerin tatbik edilmesi noktasında ise kırsal yerleşimlere ait bir paylaşım kültürü olan **imece** ön plana çıkar. Köy işlerinin birçoğu bütün köylü birleşerek imece ile yapılır. Kırsal yerleşim alanlarının günlük ihtiyaçları; toplu iş yapma bilincini ve dayanışmayı zorunlu kılarken, sosyal sürdürülebilirliğin bir parçası olan imece kültürünü meydana getirmiştir.

Zaman içerisinde kırsal hayatın getirdiği zorluklar ve gereksinimler artarak bireyler tarafından tek başına karşılanamaz hale gelmiş, bu sebeple bir arada olma ve toplu iş yapma bilinci gelişmiştir. Günlük köy hayatı bu gereksinimlerle bireysel olarak değil, toplumsal olarak şekillenmektedir.⁸ Günümüzde bireysel olarak konutunda yaşayan insan, kırsal yaşamda bireysellikten uzaktır ve şehir yaşamında yitirilen bu kültürel olgu köy hayatında ihtiyaçlardan doğan vazgeçilemez bir unsurdur. Köy halkının sohbet ettiği, köyle ilgili meselelerin tartışıldığı ve ortak paydada uzlaşıldığı değerler bugün ideal sosyal yaşam için sonradan yaratılmaya çabalanan değerlerdir.

Kırsal alanlar kendine özgü işlevleri yerine getirmenin yanı sıra birtakım imkanları da yöre halkına sağlamak zorundadır. Bu yerleşimlerde; barınma, beslenme ve diğer ihtiyaçların yanında, üretim sürekliliğini koruması gereken bir eylemdir. Bu amaçla

⁸ Çoğu zaman ekonomik sebeplerle, ortak fırınlarda köy için toplu olarak ekmek pişirilir, çamaşırlar toplu olarak yıkanır, köy meydanlarında toplu olarak düğün yemekleri verilir. Köy için gerçekleştirilmesi gereken cami, çeşme, okul yapımı gibi işler de imece yoluyla yapılır. Köyle ilgili bir işi paylaşarak yapmanın yanı sıra, birlikte üretme vardır.

kırsal yerleşimlerde **üretim destek veren mekânlar/öğeler** ve **hizmet mekânları** önem kazanmaktadır.

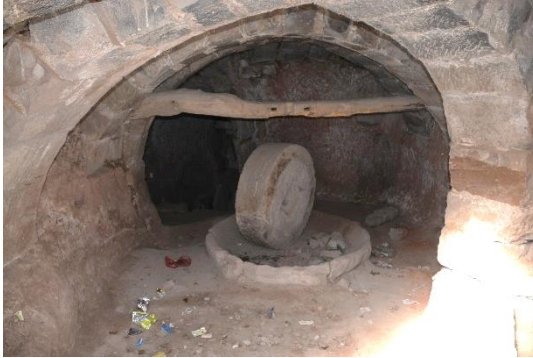

Şekil 2.5. Kayseri Gesi'de bir çeşme. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2013)

Şekil 2.6. Eskişehir Aşağı Doğanoğlu Köyü'nde çeşme ve yalak. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2011)

Kırsal alanda üretime destek veren öğelerden **çeşmeler** ve **yalaklar** yerleşim dokusunda bir meydanın parçasıdır ve buldukları çevreye hizmet ederler. (Şekil 2.5) Genellikle çeşmelerden akan su sürekli ve yakınlarında konumlanmış yalakları doldurmaktadır. Bu yalaklar çeşmelere eklenmiş uzantılardır. (Şekil 2.6) **Sulama kanalları** ise sudan uzak tarım alanlarına kaynak sağlayan öğelerdir. Childe'e (2006) göre; sulama kanallarının kazılması ve bakılması toplumca birlikte yapılacak ödevlerdir ve toplumun ortak bir çabası ile kanallara alınan su kullanacak kişilere paylaşılır.

Şekil 2.7. Kayseri Ağırnas'ta Yağhane. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2009)

Şekil 2.8. Eskişehir Yukarı Dudaş Köyü'nde değirmen. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2011)

Değirmenler; su, rüzgâr, hayvan gücü (dolap beygiri) ile çalışan, yağ ve un üretiminde kullanılan yardımcı mekân ve öğelerdir. Değirmenler; yöre insanının un, tahıl ve yağ ihtiyacını karşılamak için, tarladan toplanan ekinleri öğütmek üzere kurulmuş düzeneklerdir. (Şekil 2.7, Şekil 2.8) **Dibek taşı** ise tek başına bir mekân olarak tanımlanmasa da kullanım alanıyla beraber bir çekim noktası yaratan önemli bir öğedir.

Kırsal alanda hizmet mekânlarından biri olan **köy odaları**; köy merkezini belirten cami, muhtarlık gibi birimlerin çevresinde yer alır. Köy halkının bir araya geldiği; sosyal, ekonomik sorunların ve günlük birtakım işlerin görüşüldüğü köy odaları, ulaşım imkanlarının kısıtlı olduğu zamanlarda sosyal ve toplumsal hayatın önemli bir parçası olarak inşa edilmekteydi. Kırsal yerleşimlerde gündelik hayatta çokça kullanılan **ocaklar ve fırınlar**; konut birimiyle beraber avlu içerisinde yer alan ve bir hanenin pişirme ihtiyacını karşılayan öğelerdir. (Şekil 2.9, Şekil 2.10, Şekil 2.11) Kırsal yerleşimlerde **hamamlar** ve **çamaşırhaneler** yıkanma ihtiyacının karşılandığı mekânlardır. Çamaşırhaneler devamlı su akışının olduğu ve çok sayıda kullanıcıya aynı anda hizmet edecek şekilde planlanan yapılardır.

Şekil 2.9. Kayı Köyü fırını, 2010.

Şekil 2.10. Örencik Köyü fırını. (Fotoğraf Nezhir R. Aysel, 2010)

Şekil 2.11. Örencik Köyü fırını iç mekânı. (Fotoğraf Nezhir R. Aysel, 2010)

2.2. ORTAK KULLANIM MEKÂNI OLARAK ÇAMAŞIRHANELER

Suyun varlığı, kırsal yerleşimlerde önemli bir sosyal faktör ve ortak yaşam unsurlarının birçoğunu meydana getiren ortak yaşam kültürünün temelini oluşturur. Akan suyun tasarımı yönlendirdiği kırsal yerleşimlerde, köy dokusu yaşamakta, organik bir yapı kazanmakta ve bu sayede de sürdürülebilir bir mimari doku oluşmaktadır. Yerleşimlerin doğal sınırlarını belirleyen bir faktör olan su, kırsal yerleşimlerin biçimlenmesini sağlamaktadır.

Tarih boyunca kurulan medeniyetlerin büyük bir kısmının su kıyılarında yer alması, uzak olan medeniyetlerin de göçlerle birlikte kıyılara taşınması, suyun gücünün tüm dünya dengelerini nasıl değiştirebildiğini ortaya koymuştur. Su⁹; yaşamın içinden

⁹ Antik çağın ve Yunan mitolojisinin en önemli kaynaklarından olan Homeros, başlangıçta yalnızca su olduğunu yazar (Homeros, 2005). Miletli Thales, her şeyin kökeninin su olduğunu belirtir. Hint düşüncesinde de su, dünya üzerinde var olan her şeyin kaynağı olarak geçer, bazı nehirler yok edici, bazıları da Ganj gibi arıttıcıdır. 11. Yüzyılda yazılan Divan-ü Lüğati't-Türk'de ve yine aynı dönemde yazılan Kutadgu Bilig'de suyla ilgili atasözleri yer alır. "Yüz suyu" Kutadgu Bilig'de, onur, şeref, itibar anlamında kullanılır. Türk mitolojisinde su, hayat kaynağı olduğu için kutsaldır. Bu kutsallık pınar, ırmak, göl ve deniz için de geçerlidir. Bu yerlerin koruyucu ruhları olduğuna inanılır. (Kaya) Suyun hayatın kaynağı olarak algılanması Türk ve Kızılderili mitolojilerindeki yaratılış mitlerinde açıkça görülür. Her iki

beslenerek gelişen, halk kültürünün izlerini taşıyan kırsal mimarinin kendisini de yönlendiren çevresel unsurlardandır.¹⁰

İnsanlık tarihinde önemli bir yeri olan çamaşır yıkama eylemi için önceleri hamamlar kullanılmış olsa da zaman içerisinde hijyenik sebeplerle iki eylemin mekânı birbirlerinden ayrılmıştır. Evlerde sürekli akan bir suyun olmaması sebebiyle; çeşme, dere, kanal gibi su kaynağıyla ilişkili bir çamaşır yıkama mekânları oluşmuştur.

Fransa'nın Nice kentinin batısında ve Vence kentinin güneyinde bir tepede yer alan Saint-Paul-de-Vence, bir orta çağ köyüdür. Su kaynakları açısından zengin olan köyün birçok noktasında çeşme ve bir çamaşırhanesi vardır. Küçük bir meydanın parçası olan çamaşırhane dikdörtgen planlıdır ve düşey taşıyıcıları dışında duvarları yoktur. Meydana bakan iki cephesindeki açıklıklardan girilebilen mekânın diğer iki duvarı komşu yapılara bitişiktir. Kısa kenarındaki duvar üzerinde yer alan çeşmeden akan su önce altındaki küçük yalağı doldurur, sonrasında ise mekânın merkezinde uzunlamasına konumlanmış yalağa aktarılır. Ahşap makaslar ve kiremit çatı örtüsüyle kapatılmış çamaşırhanenin ocakları bulunmamaktadır. (Şekil 2.12, Şekil 2.13)

Şekil 2.12. Saint-Paul-de-Vence çamaşırhanesi, Fransa. (Fotoğraf Kayahan Türkantoz, 2012)

Şekil 2.13. Saint-Paul-de-Vence çamaşırhanesi, Fransa. (Fotoğraf Kayahan Türkantoz, 2012)

Fransa'nın Jumeauville Köyü'nün merkezinde yer alan çamaşırhane ise 19. Yüzyılda inşa edilmiştir. Ocakların olmadığı çamaşırhane, arkasındaki bir set duvarına ve yanındaki yapıya yaslanmaktadır. Çok sayıda ahşap dikmelerin taşıdığı iki geniş saçak ve set duvarı dışında mekânı kapatan bir duvar bulunmamaktadır. Saçakların altında zemine gömülü iki adet su havuzu vardır. İki yol aksının kesiştiği noktada

kültürün yaratılış mitlerinde her şeyden önce suyun olduğu, her yerin sularla kaplı olduğu ifadelerine sıkça rastlanmaktadır (Yetim, 2007).

¹⁰ Mimaride suyun kullanımı ile ilgili daha detaylı bilgi için "Mimari Tasarımın Biçimlenmesinde Bir Çevre Faktörü Olarak 'Su' ve Boğaziçi Örneği" başlıklı doktora tezinin incelenmesi önerilmektedir.

konumlanmış çamaşırhanenin önünde alt kotta yer alan bir su havuzu, mekânı yoldan ayırmaktadır. (Şekil 2.14, Şekil 2.15)

Şekil 2.14. Jumeauville çamaşırhanesi, Fransa. (URL-1)

Şekil 2.15. Jumeauville çamaşırhanesi, Fransa. (URL-2)

Fransa'nın doğusunda yer alan Vanvey yerleşimindeki çamaşırhane su kıyısında konumlanmıştır. Yapının nehir tarafında ahşap dikmeler çatıyı taşıırken kara tarafındaki kısım yığma taştır. Lineer planda olan mekân iki bölümlüdür. Yığma olan ilk bölüm eylemin gerçekleştiği mekânın kapalı kısmıdır ve suya göre üst kottadır. Birbiri içinden geçilen odalardan oluşan bu birimin suya bakan yüzü tamamen açıktır. Vanvey'de yer alan çamaşırhanenin ocakları yoktur. İkinci bölüm ise suyun içerisindeki dikmelerin ve aralarındaki kemerli boşluklardan nehir suyunun mekân içine alındığı kısımdır. Böylelikle kıyıda yer alan bir yapının saçağı uzatılarak su ögesi mekânın içine alınmıştır. (Şekil 2.16, Şekil 2.17)

Şekil 2.16. Vanvey çamaşırhanesi, Fransa. (URL-3)

Şekil 2.17. Vanvey çamaşırhanesi, Fransa. (URL-4)

İtalya'nın Lucca şehrindeki Benabbio Köyü'nde, mahalle dokusunda konutların arasında yer alan, Fransa'daki örneklere benzer bir çamaşırhane vardır. Bir sokağın sonunda küçük bir meydanın kenarında konumlanmış olan mekân; içine girilmeden, sokak üzerinden kullanılmaktadır. (Şekil 2.18) Arka yüzeyindeki bir çeşmeden su girişi

verilen mekân; yıkama taşının ve yalağın birleştiği bir yüzeydir. Çamaşır; yalak içinde akan suyla, yalağın kenar taşlarında yıkanmaktadır. Basit ahşap bir çatıyla örtülmüştür. (Şekil 2.19, Şekil 2.20)

Şekil 2.18. Benabbio, İtalya. (URL-5)

Şekil 2.19. Benabbio çamaşırhanesi, İtalya. (URL-6)

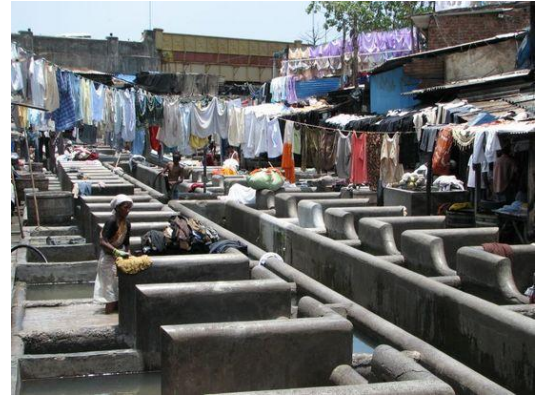

Şekil 2.20. Benabbio çamaşırhanesi, İtalya. (URL-7)

Hindistan'ın Mumbai şehrinin tüm çamaşırlarının yıkandığı, *Mahalaxmi Dhobi Ghat* adıyla anılan mahallede yüzlerce yıldır geleneksel yıkama eylemi günümüzde de aynı şekilde devam etmektedir. Konutların önündeki sokakların birçok çamaşır teknesiyle dolu olduğu bu mahalle büyük bir yıkama kompleksini andırmaktadır. (Şekil 2.21) Teknelerin karşılıklı konumlandığı sokağın orta aksından, teknelerdeki kirli su akmaktadır. Çamaşır yıkanan teknelerin boyutları bir kişinin içine girebileceği ebatlardadır ve içleri suyla doludur. Teknelerin yeterli gelmediği bazı noktalarda banyo küvetlerinin de kullanıldığı görülmektedir. Yıkanan çamaşırlar daha sonra kurutulmak üzere konutlar arasına gerilen iplere asılmaktadır. (Şekil 2.22)

Şekil 2.21. Mumbai çamaşır mahallesi, Hindistan. (URL-8)

Şekil 2.22. Mumbai çamaşır yıkama tekneleri, Hindistan. (URL-9)

Hindistan'da kullanılan çamaşır yıkama teknelerinin daha küçük boyutlu olanları, Orta Amerika ülkesi Guatemala'daki çamaşırhanelerde vardır. Tekneler; büyükçe bir havuzun etrafında konumlanırlar. Teknelerin içleri havuz yönünde eğimlidir. Havuzlar temiz suyun kaynağı değildir. Aksine teknelerde yıkanan çamaşırların kirli suları

havuza akmaktadır. Her bir teknenin kenarında sabun konulması için küçük delikler ve yaklaşma mesafesini artırabilmek için ayak kısmında girintiler bulunmaktadır. (Şekil 2.23, Şekil 2.24, Şekil 2.25)

Şekil 2.23. Çamaşır yıkama tekneleri. (URL-10)

Şekil 2.24. Çamaşır yıkama tekneleri. (URL-11)

Şekil 2.25. Çamaşır yıkama tekneleri, Guatemala. (URL-12)

Antigua kentindeki çamaşırhanenin ortasında yer alan havuzun üzeri açıktır. Havuzun dört tarafında tekneler konumlanmaktadır. Teknelerin arkasında ise bir kişi çamaşır yıkarken diğer bir kişinin geçebileceği kadar bırakılmış koridor bulunmaktadır. Bu kısmın üzeri saçakla örtülüdür. (Şekil 2.26, Şekil 2.27)

Şekil 2.26. Antigua çamaşırhane, Guatemala. (URL-13)

Şekil 2.27. Antigua çamaşırhane, Guatemala. (URL-14)

Guatemala'daki çamaşırhanelerin mekân kurgusu, bir havuz etrafında konumlanmış tekneler olarak birçok örnekte karşımıza çıkmaktadır. Livingston kentinde bulunan çamaşırhane de bunlardan biridir. Ahşap dikmelerin taşıdığı büyükçe bir saçak altında, merkezinde havuzun yer aldığı mekân tamamen açıktır. Toplam on üç adet yıkama teknesinin havuzun çevresine sıralandığı örnekte tek bir yüzeyde tekne bulunmamaktadır. Teknelerin dışarı bakan yüzlerinde yaklaşma mesafesi için nişler açılmıştır. (Şekil 2.28, Şekil 2.29)

Şekil 2.28. Livingston, Guatemala. (URL-15)

Şekil 2.29. Livingston, Guatemala. (URL-16)

Guatemala'nın San Pedro Las Huertas kentinde yer alan bir diğer çamaşırhane ülkedeki diğerler örneklerle aynı kurgudadır. (Şekil 2.30) Yıkama eylemi sırasında tekne kullanımı Guatemala'nın kuzeyinde yer alan Meksika'da da yaygındır. (Şekil 2.31) Meksika'nın çamaşırhanelerinde açılı sıralanmış teknelerin yanı sıra bir sokağın köşesinde, başka bir yapıya yaslanmış duvar önü elemanı şeklinde tekneler de vardır. (Şekil 2.32) Bu örnekte tüm sokak artık çamaşır yıkama mekânı olarak kullanılmaktadır.

Şekil 2.30. San Pedro Las Huertas, Guatemala. (URL-17)

Şekil 2.31. Çamaşır yıkama tekneleri, Meksika. (URL-18)

Şekil 2.32. Sokak kenarında çamaşır yıkama tekneleri, Meksika. (URL-19)

Avrupa'da Portekiz'in Porto kentindeki çamaşırhanede de tekneler kullanılmaktadır. Yerleşimin üst kotlarında yer alan çamaşırhanenin mekân kurgusu Hindistan'daki sokakla benzerdir. Mekân içerisinde; iki yıkama teknesi dizisinin sırt sırta konumlandığı ve aralarında her bir tekneye temiz su sağlayan su hattının olduğu birimden iki adet vardır. (Şekil 2.33) Teknelerdeki yıkama yüzeyi eğimlidir ve kirli suyu iki tekne arasındaki kanala aktarmaktadır. Teknelerin alt noktalarında ayak girişi için boşluklar vardır. (Şekil 2.34) Mekân, çok yüksek olmayan bir parapet duvarı ile çevrilidir ve çatı ile duvar arası tamamen boştur. Çatı yüzeyindeki açıklıklardan mekâna ışık alınmaktadır.

Şekil 2.33. Çamaşırhane Porto, Portekiz. (Fotoğraf Kerem Özel, 1999)

Şekil 2.34. Çamaşır yıkama tekneleri, Porto, Portekiz. (Fotoğraf Kerem Özel, 1999)

Çamaşırhanelerin buldukları coğrafyaya göre mekân örgütlenmeleri farklılık göstermektedir. Anadolu'daki çamaşırhanelerde çamaşır yıkama eylemi sırasında kullanılan öğeler; ocak, dövme taşı ve yalaktır. Bu öğelerin mekân içerisinde kullanım sırasına göre konumlandırıldığı görülmektedir. Çamaşırların yıkanması; ocaklarda kazanların içerisinde kaynatılmasının ardından dövme taşlarında tokaç yardımıyla dövülüp akan su içerisinde durularak çatı makaslarına asılıp kurutulmalarıyla son bulan bir eylemdir. Mekân kurgusunda çamaşır yıkama eylemini gerçekleştiren kişinin ilk durağı ocaktır. Kazanlarda kaynatılan çamaşır fazla mesafe kat etmeden dövme taşlarına aktarılmalıdır. Bu sebeple mekân içerisinde dövme taşları ocaklara yakın konumlandırılmalıdır. Bu işlem tamamlandıktan sonra ise çamaşırlar durulanmak üzere akan suya bırakılmalıdır.

Anadolu kırsal yerleşimlerinin birçoğunda çamaşır yıkama mekânı karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan en bilineni Kastamonu'nun Safranbolu İlçesine bağlı Yörük Köyü'nde bulunan çamaşırhanedir. (Şekil 2.35) Yörük Köyü'nün en etkileyici binası olan çamaşırhane 200 yıllıktır. Giriş aksının solundaki duvar üzerinde genişçe iki ocak yer alır. Kazanlar yerden yüksek bir yüzeye otururken, ateş yakılan kısımlar zeminle aynı kottadır. Mekânın üç köşesinde birer çeşme ve altlarında küçük hazneleri vardır. Kare planlı çamaşırhanenin tam ortasında ise 12 kenarlı dövme taşı bulunmaktadır. (Şekil 2.36) Yörük Köyü'nün kadınlarını sosyal alanda bir araya getiren ve ortak yaşamın önemli bir unsuru olan çamaşırhane, aynen korunmuş ve günümüzde sanat merkezi olarak kullanılmaktadır.

Şekil 2.35. Safranbolu, Yörük Köyü çamaşırhanesi. (Fotoğraf Gülşen Gülmez, 2004)

Şekil 2.36. Safranbolu, Yörük Köyü çamaşırhanesi. (Fotoğraf Gülşen Gülmez, 2004)

Safranbolu'da olduğu gibi Gökçeada da evlerde su tesisatı olmadığı zamanlardan kalma bir çamaşırhane geleneğine sahiptir. Merkezin güneybatısında, Dereköy'de yer alan ve ocaklarının tümünün tek duvar üzerinde toplandığı çamaşırhane sekiz ocaklıdır. (Şekil 2.37) Her bir ocağın karşısında, dibek taşı gibi içi oyulmuş dövme taşları bulunur. Ocakların karşı aksında iki adet çeşme vardır. Safranbolu'da bulunan çamaşırhaneden farklı olarak dikdörtgen plan şemasına sahip çamaşırhanenin uzun kenarlarında ocaklar ve çeşmeler karşılıklı konumlanmaktadır. Mekâna giriş her iki kısa kenarda bulunan açıklıklardan sağlanmaktadır. (Şekil 2.38)

Şekil 2.37. Gökçeada Dereköy çamaşırhanesi. (URL-20)

Şekil 2.38. Gökçeada Dereköy çamaşırhanesi. (URL-21)

Gökçeada'nın merkezinin kuzey tarafında bir tepe yerleşimi olan Bademli Köyü'nde de bir çamaşırhane bulunmaktadır. Giriş aksının tam karşısındaki duvarda iki adet çeşme ve diğer duvarlarda karşılıklı konumlanmış ocakları vardır. Zeminde merkezi konumda yer alan kanal içerisinde akan su mekân dışına atılmaktadır. (Şekil 2.39, Şekil 2.40)

Şekil 2.39. Gökçeada Bademli Köyü çamaşırhanesi. (URL-22)

Şekil 2.40. Gökçeada Bademli Köyü çamaşırhanesi. (URL-23)

Eskişehir halkının yerel deyimde “*sakana*” olarak adlandırdığı çamaşırhaneler, Eskişehir kırsal yerleşimlerinin birçoğunda yer almakta ve günümüzde halâ kullanılmaktadır. (Şekil 2.41) Su girişinin tek bir duvarda olması ve çamaşır dövme taşlarının ocakların karşısında yer almasıyla; Eskişehir sakanalarının mekân kurgusu Gökçeada’daki örneklerle daha çok benzerlik taşımaktadır. (Şekil 2.42) İmece kültürü ve kırsal sosyal hayatla doğrudan ilişkili bu mekânlar arasında çamaşır yıkama mekânı olan sakanalar yapısal, mekânsal, sosyo-kültürel değerleri ile öne çıkarlar.

Şekil 2.41. Eskişehir Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası.

Şekil 2.42. Eskişehir Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası iç mekânı.

3. ESKİŞEHİR KIRSAL YERLEŞİMLERİNDE SAKANALARIN İNCELENMESİ

3.1. BİR ARAŞTIRMA ALANI OLARAK ESKİŞEHİR

Bina Bilgisi Yüksek Lisans programının 2009-2010 akademik yılında, “Anadolu’da Kırsal Yerleşim ve Konut” dersinin alan çalışması kapsamında Eskişehir’e bir araştırma gezisi düzenlenmiştir. Eskişehir kırsal yerleşimlerinde yapılan çalışmanın amacı konutların yerleşim dokusundaki ilişkilerini çevre verileriyle değerlendirip incelemektir. Bu gezi, bölgeye sonraki yıllarda yapılacak gezilerin ilki olma özelliğini taşımaktadır. Çalışmayı ortaya çıkartmak için Eskişehir kırsalına 2010, 2011 ve 2012 yıllarında üç adet araştırma gezisi düzenlenmiştir. Bölgeye yapılan ilk iki gezi ders kapsamında olup son gezi ise tez için kaynak oluşturmak üzere yapılmıştır.

2010 yılındaki gezi rotasında; Yukarı İğdeağacı Köyü’nde karşılaşılan üç adet çamaşırhane sonrasında, Örencik Köyü’nde iki adet çamaşırhaneye daha rastlanmış ve rölöveleri alınıp fotoğraflarla belgelenmiştir. Aynı ilde fakat birbirlerinden uzak noktalarda bulunan bu iki yerleşimin çamaşır yıkama mekânlarının olması çalışmanın genişletilmesi için çıkış noktası olmuştur. (Tablo 1)

Ders kapsamında 2011 yılında tekrar bölgeye gidilmiş, özellikle ovada yer alan köyler üzerinden ızgara planlı yerleşimleri takip eden bir rota izlenilmiştir. (Tablo 2) Bu gezi sırasında sadece bir adet çamaşırhanenin belgelenmiş olması üçüncü yapılacak gezinin rotasının belirlenmesinde etkili olmuştur. 2012 senesinde su yollarını takip eden bir rota izlenmiştir. Bu çalışmada da on yedi adet köy çamaşırhanesi belgelenmiştir. (Tablo 3 **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**)

Anadolu’da Kırsal Yerleşim ve Konut dersi kapsamında inceleme yapılan alan; Frig Vadisi olarak adlandırılan, Eskişehir, Kütahya ve Afyon il sınırları içerisinde kalan bölgeye yayılmış ve çeşitli medeniyetlerden izler taşıyan, tarihi kalıntıları ve antik eserleri bünyesinde barındıran bölgedir. Zengin kültürel yapısıyla Eskişehir, günümüze kadar birçok medeniyetin kesişme noktası olmuştur.

Bölgede hüküm süren; Frigler, Lidyalılar, Persler, Büyük İskender ve Helenizm devri, Roma İmparatorluğu, Bizans İmparatorluğu, Selçuklular ve Osmanlı İmparatorluğu kendi izlerini bir sonraki dönemlere miras bırakmıştır. Güçlü devletler kuran medeniyetler aynı zamanda kültür ve sanatın doruğuna erişmişler ve günümüzde hala ayakta olan yapılar bırakmışlardır.

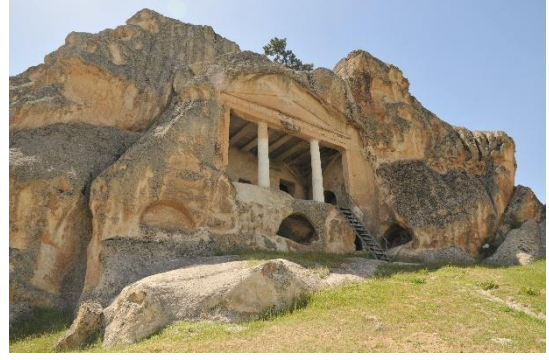
Bölgenin ilk yerleşme noktası, şimdiki yerin kuzeyindeki Dorylaion'dur. Dorylaion'u Frig krallarından Doryleos tarafından kurulduğu ileri sürülmektedir. Dorylaion'un ne kadar süre yerleşme yeri olarak kaldığı kati olarak bilinmemektedir. Ancak Romalıların Dorylaion'u terk ederek, bugünkü Muttalıp Köyü yolu üzerindeki Şarkhöyük üzerinde yeni bir yerleşme yeri kurdukları bilinmektedir. Bizans, Selçuklular ve Osman oğullarının ilk zamanlarında bu bölgenin Sultan Höyüğü-Sultanönü isimleri ile de anıldığı tarihi kayıtlarda yer almaktadır. (İşcan, 2006)

Yazılıkaya Köyü'nde, üzerinde Frig yazıları ve süslemeleri bulunan Midas anıtı bulunmaktadır.¹¹ Kayalık platformun üst ve çevresine Kybele (Ana Tanrıça) mabetleri, sunak yerleri, anıt, sarnıç, gizli yollar, kaya mezarları ile doldurmuşlardır (İşcan, 1995). (Şekil 3.1) Geç Yunan dönemine ait olduğu düşünülen Gerdek Kaya, üç odalı bir mezardır. Gerdek Kaya Çukurca Köyü yakınlarında yer almakta olup, güneyde Doğanlı vadisine bakmaktadır (İşcan, 1995). (Şekil 3.2)

¹¹ **Yazılıkaya**, Frig kaya fasadlarının en görkemli örneğidir. Midas şehri platosunun kuzeydoğu eteğinde, öne doğru çıkıntı yapan kaya kütleleri üzerinde yer alır. İlk olarak 1800 yılında W. M. Leake ve arkadaşları tarafından incelenerek kabataslak çizimi yapılmıştır. G. Koehler'e ait bu çizim, birçok hata ve eksikliklerine rağmen, Frig fasadlarının genel görünüşü hakkında fikir veren ilk çizim olması nedeniyle özel bir yere sahiptir. 1834'de Ch. Texier, anıtı inceleyerek gravürünü yapmıştır. Bu, anıtın aslına uygun ve tüm görkemini yansıtan ilk ve tek gravürdür. Anıtın sol üst kısmında, düzleştirilmiş ana kaya üzerindeki Frigce yazıtta geçen **Midai** kelimesinden dolayı anıta bu ad verilmiştir. Yöre halkı ise üzerindeki yazıtlar nedeni ile anıtı, Yazılıkaya olarak adlandırmıştır. Günümüzde her iki isim de kullanılır. Doğuya bakan anıt 17.00m yüksekliğinde, 16.50m genişliğindedir. Yerden yüksekliği, 1.20-1.80m'dir. Tepe akroteri karşılıklı iki daire parçasından oluşur. Alınlık ve cephe duvarı geometrik motiflerden oluşan zengin bir bezeme ile süslüdür. Anıtın merkezinde kapıyı simgeleyen büyük bir niş yer alır. Burası dinî törenler sırasında içine tanrıça Matar'ın heykelinin yerleştirildiği en kutsal bölümdür. Anıtın üzerinde Frigce yazıtlar vardır. (Anonim, 2014)

Şekil 3.1. Midas Anıtı, Yazılıkaya Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2011)

Şekil 3.2. Gerdek Kaya Mezar Anıtı, Çukurca Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)

Erken İslami döneme ait mezarlıklar Eskişehir-Mihalıççık yolu boyunca birçok noktada bulunmaktadır. Çok sayıda dikit mezar taşlarının olduğu alanlara, tarım arazisi olmasına karşın dokunulmamış ve günümüze kadar ulaşmıştır. (Şekil 3.3, Şekil 3.4)

Şekil 3.3. Erken İslâmi Dönem Mezarlığı, Kayı Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)

Şekil 3.4. Erken İslâmi Dönem Mezarlığı, Güce Köyü. (Fotoğraf Nezih R. Aysel, 2010)

Seyitgazi ilçesinin sınırlarında olan ve yerleşime ismini veren Seyyid Battal Gazi Külliyesi ve Türbesi yakın dönem yapılarındandır. Yapı; Selçuklular zamanında bir türbe ve bir cami olarak inşa edilmiş, Osmanlılar zamanında da medrese, imarethane, tekke ve dergâh eklenerek külliye haline gelmiştir.

Seyitgazi İlçesi Kümbet Köyü'nün üst noktasında kayalara oyulmuş oda tipi mezar ve bir türbe bulunmaktadır. Mezar, ismini ana odanın kapı lentosundaki yazıtta geçen Solon kelimesinden alır. Frig ve Roma dönemlerinde kullanılmıştır ve günümüzde Solon'un Mezarı ya da Aslanlı Mabet olarak bilinmektedir. 13. yüzyılda Selçuklu döneminde inşa edilmiş Himmet Baba Türbesi Aslanlı Mabet ile aynı tepede yer almaktadır.¹²

¹² Frig Uygarlığı'nın İnanç Merkezi Yazılıkaya Platformu'na ulaşan antik yol üzerinde Kümbet Vadisi yer alır. Yamacında Kümbet köyünün kurulduğu höyükte Frig ve Roma dönemlerinde kullanılan Solon'un Mezarı (Aslanlı Mabet) ile Himmet Baba Türbesi bulunmaktadır. Solon'un Mezarı (Aslanlı Mabet) köy

Araştırmalar sırasında, yerleşimlerin tarihi dokuyla ilişkilerinin çok güçlü olduğu görülmüştür. Kümbet Köyü'nde bir konut Frigler'den kalan bir yapıya yaslanırken biraz ilerisinde birçok konut grubunun yan yana gelmesiyle oluşan bir meydana Selçuklu kümbeti odak noktasını oluşturmaktadır. (Şekil 3.5, Şekil 3.6)

Şekil 3.5. Aslanlı Mabet, Kümbet Köyü. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2011)

Şekil 3.6. Himmet Baba Türbesi, Kümbet Köyü. (Fotoğraf Nezh R. Aysel, 2011)

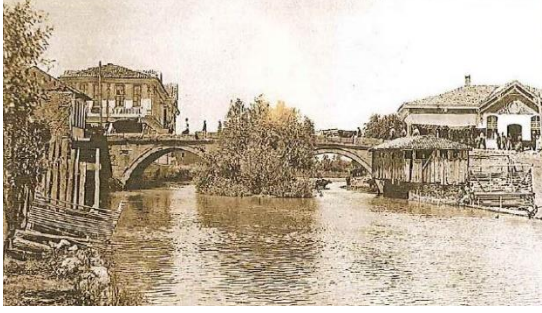
Çalışma alanının Frig vadisi içinde olmasıyla, geçmiş dönemlerin izleri birçok noktada görülmektedir. Anadolu uygarlığını oluşturan bu izlerin; konutlar, üretim alanları, köy meydanları, çeşmeler ve sakanalar gibi birçok mekânda yer alması, Eskişehir ve çevresinde yaşamış medeniyetlerin bu çalışma içerisinde önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.¹³

Eskişehir'in zengin su yatakları üzerine kurulmuş bir yerleşim olması, bu çalışmanın konusu olan sakanaların da içinde yer aldığı çeşitli su yapılarının tarih boyunca inşa edilmesini ve yaşamasını sağlamıştır. Kent genelinde su kaynaklarının bol olması yerleşim dokularının şekillenmesinde önemli bir etkidir. Şehir merkezini ikiye ayıran ve Sakarya ırmağının en uzun kolu olan Porsuk çayı üzerinde tarihi dönemlerden günümüze köprüler ve değirmenler inşa edilmiştir. Kentin içinden geçen Porsuk çayı üzerinde Roma devrinde inşa edilmiş taş köprüyle ve su debisinin daha az olduğu

evlerinden birine bitişik bir kaya kütlesine oyulmuştur. İlk yapılışı Frig dönemine geri gider. Özellikle cephesinde yapılan anıtsal düzenleme ve kabartmalarıyla Roma döneminde ikinci kez kullanılmıştır. Yüksek kabartma olarak işlenmiş olan akroterli üçgen alınlıkta ortada bir kalkan ile her iki yanında birer kartal kabartması vardır. Alınlığın altındaki tabula ansata içerisinde ortadaki kraterin her iki yanında karşılıklı yerleştirilmiş iki aslan kabartması bulunur. Mezar, ismini ana odanın kapı lentosundaki yazıtta geçen Solon isminden alır. Aslan kabartmaları nedeniyle Aslanlı Mabet olarak da bilinir. Himmet Baba Türbesi Kümbet köyü kayalığındadır. Plan, teknik ve malzeme özellikleriyle 13. yüzyıla tarihlenir. Dıştan sekizgen gövdeli, içeriden daire planlıdır. Gövdesi kesme taşlarla örülmüş olup, üzeri tuğladan piramidal külah çatı ile kapatılmıştır. Giriş kapısında Bizans dönemine ait mermer mimari parçalar kullanılmıştır. Etrafındaki hazirenin mezar şahideleri üzerindeki kitabelerden Osmanlı dönemine kadar kullanıldığı anlaşılar. (Anonim, 2014)

¹³ Yapılan araştırma gezileri sırasında çok sayıda anıt, tarihi kale, mezar odası ile karşılaşmıştır. Burada anlatılanlar Eskişehir araştırma rotaları üzerinde bulunan önemli eserlerin yalnızca bir kısmıdır. Daha detaylı bilgi için 2014 yılında Eskişehir Valiliği tarafından yayınlanmış *Eskişehir Rehberi* incelenebilir.

Akar deresi üzerinde basit ahşap köprülerle ulaşımın sağlandığı tarihi kaynaklarda yer almaktadır. (Şekil 3.7, Şekil 3.8)

Şekil 3.7. Porsuk Çayı üzerinde Roma köprüsü ve su değirmeni. ¹⁴ (M. Şinasi Acar, 2009)

Şekil 3.8. Akar Deresi üzerinde basit ahşap köprüler. ¹⁵ (M. Şinasi Acar, 2009)

1893 yılında Eskişehir'e gelen eskiçağ tarihçisi Georges Radet'nin Roma köprüsüyle ilgili sözlerini Acar şöyle anlatmaktadır:

“İstanbul köprüsü -göçmen evleri, gar ve ek binaları ile birkaç hanı kapsayan- yeni mahalleyi hamam mahallesine bağlar. Köprünün altyapısı Roma dönemine aittir. Hamamlar, köprünün güneydoğusunda bulunur. Hamam suları demir ve kükürtlüdür. Büyük bir kubbesi olan hamamın basamakları ve sütunları Bizans döneminden kalmadır. Üst yapısı Türkler tarafından yapılmıştır. Köprüden başlayan yol, hamamlardan sonra Eskişehir'in çarşı yoludur. Küçük dükkânlar geçildikten sonra yol genişler ve sөгütlerle çevrili geniş bir cadde olur. Bu cadde üzerinde buğday pazarı, Assomptioniste rahiplerin binası, postane, bir mezarlık ve kaymakamın oturduğu konak vardır. Konaktan sonra yokuş başlar ve güneyde Eskişehir dağına doğru gidilir. Bu dağ, Porsuk ovasına doğru hafif meyillerle alçalmaktadır. Eskişehir'in eski mahallesi burada kurulmuştur... Eski mahalleyle hamamlar arasında hızlı akışlı bir ırmak, pek çok su değirmenini döndürür ve kentin doğusunda Porsuk'a karışır.” ¹⁶

Radet'nin de dikkat çektiği gibi Roma köprüsü eski ve yeni iki mahalleyi birbirine bağlamaktadır. Köprüden geçince önce hamamlar sonra çarşı bulunmaktadır ve bu yol yeni mahalleye doğru gitmektedir. Geçmişte evlerde bugünkü anlamda banyo bulunmaması ve kent genelinde termal su kaynaklarının olması temizlik için hamamların inşa edilmesine olanak sağlamıştır. 17. yüzyılın önemli gezginlerinden

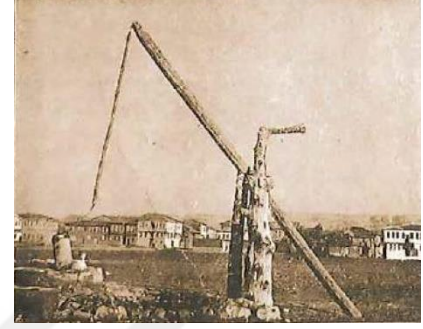
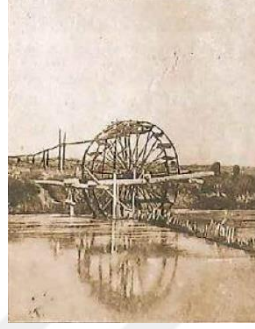
¹⁴ **Roma köprüsünün 1892 tarihli fotoğrafı.** Fotoğraf, “Servet-i Fünun” gazetesinin 25.8.1892 tarihli 76. Sayısında kapak resmi olarak yayımlanmıştır. Fotoğrafın altındaki eski Türkçe ibarede “Eskişehir'de Porsuk suyu üstünde eski köprü” yazıyor. Fotoğraf günümüzde İki Eylül Caddesi'nin uzantısında yer alan köprü tarafından çekilmiştir. Yolun öte tarafında, solda “İstanbul Oteli”, sağda “Ali Asgar Kahvehanesi” görülüyor. Kanalın sağında ahşap bir su değirmeni var. (Acar, M. Şinasi, 2009) Köprü günümüzde yıkılmış ve yerine 12m genişliğinde, betonarme bir köprü inşa edilmiştir.

¹⁵ **Hamamyolu Caddesi.** Caddenin bir tarafındaki “Akar deresi” üstünde eskiden basit ahşap köprüler vardı. O zamanlar buraya Çarşamba ve cumartesi günleri pazar kurulurdu. 1970'li yılların sonlarında üstü kapatıldı. “Yediler” semtinde “Sabahattin Günday Parkı”nın yapılmasından sonra bu yola “Yenipark Caddesi” adı verildi. (Acar, M. Şinasi, 2009)

¹⁶ **Georges Radet** tarafından 1895 yılında En Phrygie, Rapport sur une Mission Scientifique en Asie Mineure, Août-Septembre 1893-Anadolu'daki bilimsel bir görevin raporu, Frigya'da, Ağustos-Eylül 1893 adında, Eskişehir ve Frig vadisini kapsayan gezilerini, bir kitapta yayınlamıştır. Eserin Türkçe çevirisi bulunmamaktadır. M. Şinasi Acar tarafından yazılan, Eskişehir zaman, mekân, insan kitabından alıntı yapılmıştır.

Evliya Çelebi Seyahatname'sinde, 1648 yılında geldiği Eskişehir kaplıcalarını şöyle anlatmaktadır:

“Şehrin kuzey tarafının dışında, bağ ve bahçeler içinde kârgir kubbeli bir latif hamamdır ki ona on olan büyük havuzu ılıca suyu ile doludur. Suyu gayetle sıcaktır ve soğuk suyla ılıştırılır. Çok yararlıdır. Parmaktaki gümüş yüzüğü sarı renkli yapar. Bu suyu içen, uyuz ve cüzzam hastalıklarından kurtulur. Dünya güzeli bir ılıcadır; lakin Bursa kaplıcaları gibi mükellef değildir.” (Çelebi, 2006)

Şekil 3.9. Eskişehir'de bir değirmen. (M. Şinasi Acar, 2009)

Şekil 3.10. Alpu Köyü'nde bir su dolabı. (M. Şinasi Acar, 2009)

Şekil 3.11. Eskişehir'de eski dönemde bir su kuyusu. (M. Şinasi Acar, 2009)

Günümüzden çok öncesine dayanan Evliya Çelebi'nin tasvirleri gibi bugün de hamamlar, kent içinde halâ yaşayan bir kültürdür. Ayrıca üretime destek veren yapılardan değirmenlerin, hızlı akan su kaynakları üzerinde çeşitli noktalarda kurulduğu görülür. (Şekil 3.9) Sudan uzak olan yerleşimlere ve tarım alanlarına su dolaplarıyla su iletimi sağlanmıştır. Dolaplar; düşük kotta bulunan suyu üst noktalara taşırlar ve ardından su kanallarına aktararak gerekli noktalara suyu ulaştırırlar. (Şekil 3.10) Su kaynağından uzakta yer alan yerleşimlerde, yeraltındaki suyu toplayan kuyular ve üst noktalara ileten tulumbalar birer su yapısı olarak hem geçmişte hem de günümüzde karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 3.11)

Su kaynakları açısından zengin olan Eskişehir'de su yapıları olarak; köprüler, hamamlar, değirmenler, su arkları gibi yapıların yanı sıra sakanalar gibi çamaşır yıkama mekânlarının da ortaya çıkmış olması, günümüze kadar ulaşan kültür izlerinin birikimidir.

3.2. ESKİŞEHİR SAKANALARI

Eskişehir kırsalının tarım potansiyeli yüksek bir ovanın içinde yer alması su kaynaklarının çok olmasıyla açıklanabilir. Akarsular ve yeraltı suları; sulama, içme ve kullanma suyu olarak kullanılmaktadır. Su kaynaklarının yeterli olması, kırsal yerleşimlerin birçok noktasında değişik ölçeklerde su yapılarının yapılmasına imkân vermiştir.

Eskişehir kırsalında incelenen köyler; üç farklı karakterdeki bölgenin özelliklerini taşımaktadır. Bu bölgelerden birincisi Eskişehir kuzey bölgesinde yer alan yamaçlara kurulmuş köylerdir. Yamaç köylerinde su-yerleşim ilişkisi ön plandadır ve eğimli topografya; köyleri düzensiz yerleşmeye itmiş, organik planlı köyleri ortaya çıkarmıştır. İkinci bölge olan ova köyleri daha çok tarım amaçlı kurulan köylerdir. Bu yerleşimlerde genellikle ızgara planlı sistem tercih edilmiştir. Üçüncü bölge ise Frig vadisi olarak adlandırılan, Kütahya, Afyon il sınırlarını çevresinde yer alan ve Frigya medeniyetinden izler taşıyan köylerdir.¹⁷

Bu bölümde; araştırmalar sırasında tespit edilen yirmi üç adet sakana, içinde buldukları yerleşimler ve çevreleri ile kurdukları bağlar ele alınarak incelenmiştir. Su yapılarından biri olan sakanaların, yerleşimle ilişkileri incelendiğinde, daha çok köy merkezini ve meydanını tanımlayan cami, muhtarlık gibi birimlerin çevresinde ya da ikincil bir mahallede yer aldıkları görülmüştür.

2010 yılında ilk araştırma gezisi sırasında üç yerleşim yerinde varlıkları tespit edilen sakanalar belgelenecek sonraki çalışmaların altyapısı oluşturulmuştur. Çalışmanın zamanla genişletilmesini sağlayan bu örnekler yer aldıkları bölgede çevresel verileriyle analiz edilmiştir.

Eskişehir'in Beylikova ilçesine bağlı bir yerleşim olan İğdeağacı Köyü zamanla Aşağı ve Yukarı olarak adlandırılan iki ayrı köye ayrılmıştır. Aşağı İğdeağacı Köyü'nde yerleşimin avlulu plan tipinde ve oldukça büyük bir ızgarada olması konutları birbirinden ayırmaktadır. Avlu içinde köy hayatına ait tüm işler yapılmaktadır ve bireysellik, toplu yaşamdan daha ön plandadır.¹⁸ Bu sebeple köyde ortak kullanılan bir sakana bulunmamaktadır.

Toplu yerleşimin hâkim olduğu **Yukarı İğdeağacı Köyü**'nde ise evlerin avluları daha minimum boyutlardadır ve iş yapmaya elverişli değildir. (Şekil 3.12) Üretim yapılan tarlalar akar suya yakın doğu-güney-batı aksındadır, yerleşim ise kuzey yönünde bulunan yamaca yaslanmaktadır. Yukarı İğdeağacı Köyü'nde üç ayrı sakana bulunmaktadır. Sakanalardan en büyüğü köy merkezinde yer almaktadır. (Şekil 3.13) Giriş kapısı ve suyun giriş yaptığı cephe kuzeydoğu yönüne bakmaktadır. Kuzeybatı cephesine eklenmiş bir temiz su yalağı ve kirli suyun çıkış hattı vardır. Sakananın güney tarafında köy meydanı, köy kahvesi, çeşme ve okul bulunmaktadır. Diğer

¹⁷ **Toplu yerleşme** tipinde; insanlar su başlarında toplanmışlardır. Bu bölgelerde yağışın ve suyun az olduğu görülür. Anadolu kırsalının büyük bir kesiminde toplu yerleşme hakimdir. Dağınık yerleşmelerde ise; konutlar arasında tarla, bağ ve bahçeler vardır. İki tip yerleşimde de farklı kültürel ve sosyal yapıların ortaya çıkması, farklı kırsal yerleşim karakterlerinde suyun tasarım üzerindeki etkisini gösterir.

¹⁸ **Avlu**, kırsal hayatta büyük bir önem taşır. Günlük birtakım işlerin yanı sıra, kışa hazırlığının da yapıldığı avluda ayrıca; ambar, samanlık, fırın, kümes gibi çeşitli yapı birimleri de yer almaktadır.

sakanalara göre yerleşimin en düşük kotunda yer almaktadır. Farklı kotlara oturan diğer sakanalar ise; buldukları konumlarıyla farklı mahalleri tanımlamaktadır.

Şekil 3.12. Yukarı İğdeağacı Köyü, 2010.

Şekil 3.13. Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanası.

İkinci sakana boyutlarıyla daha küçük ölçeklidir. Batı cephesinde giriş kapısı ve temiz içinde sürekli temiz su bulunan bir yalak vardır. Doğu cephesinde ise sakanaya su girişi veren çeşmesi bulunmaktadır. Sakana, etrafını konutların çevrelediği bir meydana yer almaktadır. (Şekil 3.14)

Şekil 3.14. Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanası.

Şekil 3.15. Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanası.

Üçüncü sakana ise yerleşimin en üst noktasında konumlanmıştır. Kuzeyinde öğretmen evi yer almaktadır. Ev günümüzde kullanılmamaktadır. Sakananın giriş kapsısı güneye bakmaktadır ve kapı yerine geniş bir açıklığa sahiptir. Batı cephesine bir çeşme ve içinde sürekli temiz bir su olan yalak eklenmiştir. (Şekil 3.15)

Köyde yer alan üç sakanada da devşirme taşların kullanıldığı görülmüştür. Dövme taşı olarak, giriş kapısının yanında duran, çeşmeye eklenmiş veya köy meydanında bulunan taşlar eski dönemlerin izlerini taşımaktadır.

Eskişehir Yukarı İğdeağacı Köyü'nde; ortak kullanım mekânları birbirlerine eklenerek bir hat boyunca kurulmuştur. Köy meydanıyla başlayan bu hat, köy kahvesi, cami, çeşme ve sakanalar ile devam eder. Topografyanın da etkisiyle, üst kotlarda diğer sakana ve çeşmelerin bulunması, farklı mahallelerin sınırlarını ortaya

koymaktadır. Üç sakananın da günümüzde kullanımda olması bu geleneğin devam ettiğini göstermektedir.

Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı bir yerleşim olan **Kayı Köyü**, ana yol üzerine kurulmuş bir köydür. Yolun güneyinde tarım arazileri yer alırken, yerleşim yolun kuzeyinde kurulmuştur. Yerleşim iki dağ arasındaki bir vadinin içindedir. Köy, zaman içerisinde yamaca doğru büyümüştür. Toplu yerleşimin hâkim olduğu Kayı Köyü'nde avlulu konuta rastlanmamıştır. (Şekil 3.16)

Köyde; vadi boyunca akan derenin kıyısına konumlanmış iki sakana vardır ve köy halkı tarafından kullanılmaktadır. Eski sakana köyün meydanından geçen yolun güneyindedir. Köy meydanında muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, okul ve çeşme bulunmaktadır. Cami ise ikinci sakanaya yakın bir noktada yer almaktadır.

Şekil 3.16. Kayı Köyü, 2010.

Şekil 3.17. Kayı Köyü-1 sakanası.

İlk sakananın giriş cephesi batı yönündedir ve vadi içinden akan dereye bakmaktadır. Doğusundan geçen yoldan gizlenmiş bir girişi vardır. Su çıkışı güney cephesindedir, kuzeyinde ise çeşmesi ve yalağı vardır. Konut ve diğer birimler sakana etrafında küçük bir meydan oluşturmaktadır. (Şekil 3.17)

Şekil 3.18. Kayı Köyü-2 sakanası.

Şekil 3.19. Kayı Köyü'nde yıkılmış durumdaki sakana.

İkinci sakana yolun üstünde yer alan yerleşimin orta noktasında yer almaktadır. Köy camisinin kuzeyinde ve konutların içinde yer alan sakana, aynı köyde bulunan diğer sakana gibi dere kıyısındadır. Doğusundaki yoldan gizli bir şekilde, birbirine dik duvarlar bir cep yaparak sakanaya giriş sağlamaktadır. Kuzeyinde bir köprü bulunmaktadır. Yakınındaki evlerin arasında bir çeşme yer almaktadır. (Şekil 3.18)

İki sakananın yerleşim içinde iki farklı mahalleyi tanımladığı görülmektedir. Birbirlerine su ögesi ile bağlanan sakanaların dışında, yerleşimin kuzeybatısında yıkılmış üçüncü bir sakana tespit edilmiştir. Sadece dövme taşları yerinde olan sakananın yanına eklenmiş çeşme ve yalak günümüzde kullanılmaktadır. (Şekil 3.19)

Kayı Köyü içinden geçen ve vadi boyunca akan su kaynağı bir hat oluşturmaktadır. Yukarı İğdeağacı Köyü'ne benzer şekilde ortak kullanım mekânları birbirlerine eklemlenerek bu hat boyunca ilerlemektedir. Köy meydanından geçen su ögesi; köy kahvesi, cami, muhtarlık, köy odası, çeşme ve sakanaları birbirine bağlamaktadır.

Örencik Köyü; Eskişehir'in Seyitgazi ilçesine bağlı bir yerleşimdir. Yukarı İğdeağacı Köyü'ne göre daha düz bir topografyaya sahiptir. Güneydoğusunda bulunan bir yamaç etrafındaki düzlükte kurulmuştur. Merkezde toplu yerleşim hâkimdir. (Şekil 3.20) Merkezin güneybatısında sonradan gelişen Örencik Köyü'nün ikinci mahallesinde ise dağınık yerleşimde, avlulu plan tiplerinde konutlar vardır. (Şekil 3.21) Tarım arazileri, yerleşimin etrafındaki ovalık alanda yer almaktadır.

Şekil 3.20. Örencik Köyü'nün merkez mahallesi, 2010.

Şekil 3.21. Örencik Köyü'nün ikinci mahallesi, 2010.

Ortak kullanım mekânlarının birlikteliği ve bir meydan etrafında konumlanmaları diğer yerleşimlerde olduğu gibi Örencik Köyü'nde de bulunmaktadır. Köy meydanında; muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, cami, sakana, çeşme, fırın ve değirmen vardır. Merkezde ve köy yerleşimi dışında olmak üzere iki ayrı sakana vardır. Merkezdeki sakananın girişi güneybatıya açılmaktadır. (Şekil 3.22) Sakana, su kaynağı bulunmadığından kullanılmamaktadır. Sakana içerisinde devşirme bir taş su yalağı olarak kullanılmıştır.

Şekil 3.22. Örencik Köyü-1 sakanası.

Şekil 3.23. Örencik Köyü-2 sakanası.

Merkezin dışında bulunan ikinci sakana ise; köy okulu ve çeşmenin de bulunduğu küçük bir meydanda yer almaktadır. (Şekil 3.23) Meydanın çevresinde eski dönemlerden lahit kapakları serbest bir şekilde dağılmıştır. İkinci sakananın su girişi vardır ve haftanın belirli günlerinde köy kadınları toplu olarak çamaşır yıkamakta ve aynı günlerde sakana, hamam olarak da kullanılmaktadır. Sakananın girişi kuzeybatı cephesindedir. Su girişi ise güneybatısında konumlanan çeşmeden sağlanmaktadır.

Örencik Köyü'nde nüfusun ve su kaynaklarının azalmasının etkileri; konutlarda ve ortak kullanılan mekânlarda görülmektedir. Köyde bulunan birçok evin terk edilerek yıkılma noktasına gelmesine benzer şekilde, sakanalar da susuz kalarak işlevini

kaybetmiştir. Bu iki durum sonraki araştırma gezilerinde birçok yerleşimde de karşımıza çıkmaktadır.

Bölgeye 2011 yılında yapılan ikinci araştırma gezisinde ova yerleşimleri incelenmiş ve sadece tek bir köyde sakana olduğu belgelenmiştir.

Eskişehir'in Beylikova ilçesine bağlı bir yerleşim olan Doğanoğlu Köyü, önceki gezilerden Yukarı İğdeağacı Köyü yerleşimine benzer şekilde zamanla Aşağı ve Yukarı olarak adlandırılan iki ayrı köye ayrılmıştır. Doğanoğlu Köyü; Eskişehir-Mihalıççık yolundan kuzeye doğru uzanan yolun sonunda vadi içinde dağınık bir yerleşimdir. Ana yol aksını takip eden su kaynağının çevresinde tarım arazileri bulunmaktadır. Yerleşim genişleyince mevcut köyün güneydoğusunda, **Yukarı Doğanoğlu** adında, ekim yapılan alana yakın yeni bir yerleşim kurulmuştur. Yeni yerleşim bir ova yerleşimidir. Yol aksının ikiye ayırdığı köyde, sakana ve çeşme gibi su yapıları bulunmaktadır. Yukarı Doğanoğlu Köyü'nün akan su hattı boyunca yerleşmesi, köyde bulunan sakananın bu hattan beslenmesini ve günümüzde varlığını sürdürmesini sağlamıştır. (Şekil 3.24)

Şekil 3.24. Yukarı Doğanoğlu Köyü, 2011.

Şekil 3.25. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası.

Yerleşimde bulunan sakananın doğusundan ana yol geçmektedir. Sakana yola göre alt kotta yer almaktadır ve konutların uzağında yer almaktadır. Sürekli su akışının olduğu mekânın giriş kapısı kuzey yönüne bakmaktadır. Yakınında çeşme veya bir yalak bulunmamaktadır. Yamaca yaslanmış sakana eğimi kullanarak doğal bir su akışı sağlamaktadır ve günümüzde halâ kullanılmaktadır. (Şekil 3.25)

2012 yılında yapılan araştırma gezisinde, Eskişehir-Alpu-Mihalıççık yolu üzerindeki yerleşimlerin dokuzunda bulunan sakanalar belgelenmiştir. Daha çok yol aksından uzak ve birbirlerini takip eden yerleşimlerde sakanaların var olduğu görülmüştür. Rota üzerinde uğranan ancak sakanası olmayan köyler konu dışında tutulmuştur.

Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı bir köy olan **Yörük Karacaören Köyü**, toplu yerleşim karakterinde gelişen bir ova yerleşimidir. Köyün merkezi olan caminin güneyinde bir sakana yer almaktadır. (Şekil 3.26)

Şekil 3.26. Yörük Karacaören Köyü, 2012.

Şekil 3.27. Yörük Karacaören Köyü sakanası.

Sakananın giriş kapısı kuzeydoğu cephesindedir. Kuzeybatı cephesine zamanında sakanaya su sağlayan bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin yanında devşirme bir taş ve iki adet sütun bulunmaktadır. (Şekil 3.27) Sakananın güneybatı cephesi boyunca bir yalak bulunmaktadır. Zemine gömülü olan bu yalak, çeşmeden akan suyla doludur. Yalaktan akan su sakananın güneydoğusunda bulunan meydana doğru akmaktadır. Meydanda bir çeşme ve uzunca bir yalağı bulunmaktadır. Çeşmenin sakanaya olan bağlantısı kesildiğinden sakana içinde su bulunmamaktadır. Sadece yıkama yapılacağı zaman su bağlantısı verilen sakana, günümüzde halıların ve hasat mevsimi tahılların yıkanması sırasında kullanılmaktadır. Bu kullanım alışkanlığı; Yörük Karacaören Köyü'nde her evde çamaşır yıkanabildiğini ve kişisel ihtiyaçlar için toplu bir yıkama eylemine gerek kalmadığını göstermektedir.

Kızılcaören Köyü Eskişehir'in Tepebaşı ilçesi sınırlarında yer almaktadır. Eskişehir-Alpu yolu üzerinden kuzeye doğru ayrılan bir yolla ulaşılan köy, dik dağların yamacında kurulmuştur. Köyün merkezinde; avlulu evlerden oluşan toplu bir yerleşim düzeni vardır. Köyün zaman içerisinde doğu-batı aksında ve dağınık bir yerleşim karakterinde genişlediği görülür. (Şekil 3.28)

Kuzeyinde bir dağ dizisi yer alan Kızılcaören Köyünün güneyinde tarım arazileri vardır. Yerleşimin su kaynakları bakımından zengin olması tarımı ve su yapılarını desteklemektedir. Köyün meydanında cami, köy kahvesi, çeşme ve muhtarlık bulunmaktadır.

Şekil 3.28. Kızılcaören Köyü, 2012.

Şekil 3.29. Kızılcaören Köyü sakanası ve çeşmesi.

Köyde bulunan tek sakana yerleşimin girişinde yolun üst tarafındadır. Güneybatı cephesinde giriş kapısı olan sakana, arka tarafında bulunan bir sete dayanmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu aksında, eğime paralel yerleşen set duvarı önünde; bir çeşme ve yalak yer almaktadır. Çeşmeden akan su set boyunca yalağı takip ederek sakanaya ulaşmaktadır. (Şekil 3.29) Böylelikle sakana içinde devamlı akan bir su bulunmaktadır. Yerleşime uzak bir noktada yer alan sakananın, Yörük Karacaören Köyü'ne benzer bir kullanım durumu vardır. Sakana; zamanında çamaşır yıkama eyleminin gerçekleştirildiği bir mekân olarak kullanılırken günümüzde sadece halı ve tahılların yıkanmasında kullanılmaktadır.

Yakakayı Köyü, Kızılcaören Köyü'nün kuzeydoğusunda yer almaktadır. Kuzeyindeki dağ dizisinin eğiminin azaldığı noktada kurulan yerleşimin merkezinde; köy konağı, muhtarlık ve köy kahvesi aynı avluda yer almaktadır. Bu yapılar yanlarında bulunan cami ile birlikte bir köy meydanı tanımlamaktadır. Yerleşimin güney ve güneydoğu hattında tarım arazileri bulunmaktadır. Toplu yerleşimin olduğu Yakakayı Köyü'nde bir sakana bulunmaktadır. (Şekil 3.30)

Vadi içinden kuzeybatı-güneydoğu yönünden, köye doğru akan bir su kaynağının kıyısında ve yerleşimden uzak bir noktada yer alan sakana günümüzde de kullanılmaktadır. Sakananın güneybatı yönünde giriş kapısı vardır. Su kaynağına paralel biçimde konumlanmış olan sakananın, kuzeydoğu cephesinden su girişi bulunmaktadır. İncelenen diğer örneklerle karşılaştırıldığında kapasitesi en yüksek sakanadır. Çatısında bulunan geniş bir açıklıkla mekâna ışık ve hava girişi sağlanmaktadır. (Şekil 3.31)

Şekil 3.30. Yakakayı Köyü, 2012.

Şekil 3.31. Yakakayı Köyü sakanası.

Yerleşimin birçok noktasında; evlerin avlularında, caminin set duvarında ve sakana içinde devşirme taşlar bulunmaktadır. (Şekil 3.32, Şekil 3.33, Şekil 3.34)

Şekil 3.32. Yakakayı Köyü'nde bir evin avlusundaki devşirme taş.

Şekil 3.33. Yakakayı Köyü'ndeki caminin set duvarındaki devşirme taş.

Şekil 3.34. Yakakayı Köyü'nde sakana içindeki devşirme taş.

Gündüzler Köyü, Yakakayı Köyü'nün kuzeydoğusunda yer almaktadır. Aynı ulaşım aksında olan Kızılcaören ve Yakakayı köylerinden sonra gelen üçüncü yerleşimdir. Yol, yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri bulunmaktadır. Konum olarak diğer iki köye benzer özellik gösteren Gündüzler Köyünde beş adet sakana vardır. Yerleşim; her bir sakanayı içine alacak şekilde beş mahalleye ayrılmıştır. (Şekil 3.35)

Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Merkezde olan sakana en eski ve kapasitesi en büyük sakanadır. Caminin arkasındaki istinat duvarına yaslanan sakana altından akan su kaynağı üzerine inşa edilmiştir. Sakana; etrafında konutların yer aldığı bir meydanın parçasıdır. (Şekil 3.36)

Şekil 3.35. Gündüzler Köyü, 2012.

Şekil 3.36. Gündüzler Köyü-1 sakanası.

Merkezin kuzeydoğusunda, yerleşimin sonlandığı tarafta yer alan mahallede başka bir sakana bulunmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu aksında konumlanan sakananın kuzeybatı yönünden, yerleşimi boydan boya kateden yol geçmektedir. Yolun üst tarafında ise sakanaya su sağlayan çeşme ve uzunca yalağı yer almaktadır. Çeşme ve yol, sakanaya göre üst kotta bulunmaktadır. Üst kotta yol genişlerken; çeşme, yalak ve sakana küçük bir meydan oluşturmaktadır. Sakananın kuzeybatı duvarı bir set duvarı vazifesindedir ve bu duvarın büyük bir kısmı toprağa gömülüdür. Konutların arasında yer alan sakanaya, kuzeydoğusundaki yoldan aşağıya inilerek giriş yapılmaktadır. (Şekil 3.37)

Yerleşimin girişinde altından geniş bir su kaynağının aktığı bir köprü yer almaktadır. Köprünün güney hattında kuzeydoğudaki dağın yamacından akan suyun etrafında yeni bir mahalle kurulmuştur. Bu mahalle tarım arazileri içindedir. Yerleşimle birlikte bir sakana ve çeşme de inşa edilmiştir. Akan suya paralel bir şekilde konumlanmış olan sakananın kuzeybatı cephesine bakan bir çeşme ve uzunca bir yalak vardır. Yeni kurulan mahalle tarım yapılan düz bir alana yerleştiğinden sakana ve çevresinde eğitim bulunmamaktadır. (Şekil 3.38)

Şekil 3.37. Gündüzler Köyü-2 sakanası.

Şekil 3.38. Gündüzler Köyü-3 sakanası.

Yerleşimin kuzeybatısındaki yamaçta dördüncü sakana yer almaktadır. Bu alan yerleşimin en yüksek noktasıdır. Sakana; yerleşimin üst noktalara doğru yayılmasıyla oluşan bir mahallenin parçasıdır. Sakananın kuzeyinde bir çeşme ve içi su dolu olan yalağı bulunmaktadır. Sakana ile çeşme arasında bağlantı olmadığından sakana günümüzde kullanılmamaktadır. (Şekil 3.39)

Beşinci sakana; yerleşim merkezinin batısındaki mahallede yer almaktadır. Köyün giriş noktasındaki köprüden sonra çevre köylerden de öğrencilerin geldiği bir okul bulunmaktadır. Geniş bir bahçe içerisinde yer alan okulun girişinde spor alanı ve toplanma meydanı vardır. Birçok sokağın kesişme noktasında bulunan sakana, toplanma meydanının kuzeyinde yer almaktadır. Sakananın çevresindeki sokaklar yerleşimi bir uçtan diğerine kateden yol aksına bağlanmaktadır. Yerleşimde bulunan diğer sakanaların aksine, bu son sakananın çevresi beton zemindir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde eğimli bir noktada inşa edilmiş sakanada, sürekli su akışı bulunmamaktadır. Sakananın kuzey ucunda, yerdeki bir çukurun içinde bulunan vana ile sakanaya su girişi kontrol edilmektedir. Sakanada sadece yıkama eylemi sırasında su girişi sağlanmaktadır. Çevresinde çeşme veya herhangi bir akar su bulunmamaktadır. (Şekil 3.40)

Şekil 3.39. Gündüzler Köyü-4 sakanası ve Şekil 3.40. Gündüzler Köyü-5 sakanası. çeşmesi.

Bozan Köyü; Alpu ilçesine bağlıdır ve ana yol aksının doğusunda yer almaktadır. Bir ova yerleşimi olan Bozan Köyü, zaman içerisinde kuzeyde ve doğuda bulunan yamaca doğru gelişmiştir. Kuzey-güney doğrultusunda akan su kaynağı etrafında konumlanan verimli tarım arazileri, köyün batısında ve güneyinde yer almaktadır.

Toplu yerleşim karakterinin hâkim olduğu Bozan Köyü'nde avlulu konutlar birbirlerine eklenerek organik bir yerleşim dokusu oluşturmaktadır. (Şekil 3.41) Yerleşimin merkezinde muhtarlık, okul, cami ve köy odası vardır. Araştırma yapılan diğer yerleşimlere göre Bozan Köyü'nde daha az sayıda su kaynakları bulunmaktadır. Köydeki tek sakana, yerleşim merkezinin batısındaki ovada, tarım yapılan arazilerin yakınında bulunmaktadır.

Sakana kuzey güney aksında kurulmuştur. Güney cephesi tamamen açık olan sakanaya giriş bu cepheden yapılmaktadır. Sakananın kuzey köşesinde dışarıda konumlanmış bir kuyu ve pompa odası bulunmaktadır. Yıkama sırasında kullanılacak su önce yeraltından yüzeye çekilmekte, sonrasında ise sakanaya iletilmektedir. Zemine gömülü beton bir kanal ile su iletimi sağlanmaktadır. Bu kanal hem sakanaya hem de sakananın kuzeyindeki tarım arazilerine su taşımaktadır. (Şekil 3.42)

Şekil 3.41. Bozan Köyü, 2012.

Şekil 3.42. Bozan Köyü sakanası.

Sakana etrafında yerleşimin sona ermesi ve tarım arazilerinin başlaması, su kaynaklarının belirli bir alan içinde sınırlandırıldığını göstermektedir. Yerleşimde su kaynakları bol olmadığından sakana içinde devamlı akan bir su yerine daha kontrollü bir kullanım düzeni kurulmuştur.

Karageyikli Köyü, Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı, hafif meyilli bir tepe yerleşimidir. Çevredeki verimli tarlaların merkezindeki bir yükseltiye konumlanan köyün kuzeyinde dik dağlar bulunmaktadır. (Şekil 3.43) Yerleşimin merkez noktasında muhtarlık, köy kahvesi ve cami yan yana konumlanmıştır. Konutlar, toplu yerleşim karakteri göstermektedir ve az sayıda da olsa avlulu ev vardır. Sakana ise merkezin tam kuzeyinde, yerleşimin en üst kotunda yer almaktadır. (Şekil 3.44)

Doğu-batı aksında konumlanan sakananın girişi doğu cephesi üzerindedir. Sakananın doğusunda bir çeşme ve su deposu bulunmaktadır. (Şekil 3.45) Çeşmeden devamlı akan su, sakananın kuzeyinde konumlanan yalağa su taşımaktadır. Yanı başında su kaynağı olmasına karşın sakana içinde su bulunmamaktadır. Su girişinin olmaması ve çatısının kısmen yıkık durumda olması sebebiyle sakana günümüzde kullanılamaz durumdadır.

Şekil 3.43. Karageyikli Köyü, 2012.

Şekil 3.44. Karageyikli Köyü sakanası.

Sakananın batısında kalan ve taş duvarlarla sınırlandırılmış alan köy halkı tarafından kutsal kabul edilmektedir. Bu alanda Eskişehir'in birçok noktasında görülen *Erken İslami Dönem* mezar taşları yer alır. Az sayıda ve birbirlerinden uzak noktalarda olmasına karşın bu bölgeye dokunulmamış ve günümüze kadar korunmuştur. (Şekil 3.46)

Şekil 3.45. Karageyikli Köyü sakana, çeşme ve yalak.

Şekil 3.46. Sakananın batısında yer alan mezar taşları.

Karageyikli Köyü'nün kuzeydoğusunda yer alan **Kızılbörüklü Köyü**, her iki yerleşimin de kuzeyinde bulunan dağların yamacına kurulmuştur. (Şekil 3.47) Köye, kuzey-güney doğrultusunda uzanan bir yolla ulaşılmaktadır. Yerleşimin ortasından geçen bu aksa evler ve diğer birimler bir omurga gibi takılmaktadır. Köyün dört tarafı tarım arazileri ile çevrilidir ve su kaynakları bakımından zengindir. Toplu bir yerleşim düzeninin olduğu köy iki mahalleye ayrılmıştır. Üst kotlardaki yerleşim köyün merkezinde yer alan; muhtarlık, köy kahvesi ve caminin çevresinde kurulmuştur. Her iki mahallede de birer sakana bulunmaktadır.

Üst mahallede olan sakana kuzey-güney doğrultusunda inşa edilmiştir. Köy merkezi sakananın batısında yer almaktadır. (Şekil 3.48) Sakananın batı cephesi bir set duvarı

görevindedir. Üst kotta bu duvara yaslanmış bir çeşme ve duvar boyunca uzanan yalağı bulunmaktadır. Yalaktan akan su sakana içine aktarılmıştır. Kuzey cephesinde girişi olan sakanaya eğimli bir yoldan giriş yapılmaktadır. (Şekil 3.49)

Şekil 3.47. Kızılborüklü Köyü, 2012.

Şekil 3.48. Kızılborüklü Köyü-1 sakanası.

Yerleşimin alt kotundaki sakana ise kuzeydoğu-güneybatı aksında konutların oluşturduğu küçük bir meydanda yer almaktadır. Bulunduğu alan eğimli olmasına rağmen sakana düz bir zemine oturmaktadır. Güneydoğusunda tarım arazileri bulunan sakananın girişi kuzeydoğu cephesindedir. Sakananın, kuzeybatı cephesine yaslanmış bir çeşme ve yalak bulunmaktadır. Çeşmeden sakanaya su girişi sadece kullanıldığı zamanlarda sağlanmaktadır. Sakananın güneybatı cephesi tamamen açıktır. (Şekil 3.50)

Şekil 3.49. Kızılborüklü Köyü-1 sakanası, çeşme ve yalak.

Şekil 3.50. Kızılborüklü Köyü-2 sakanası, çeşme ve yalak.

Korucu Köyü, Kızılborüklü Köyü'nün güneydoğusunda hafif meyilli alanda kurulmuştur. Kuzeyinde dik dağların yer aldığı yerleşimin, doğu-güney-batı yönlerinde ise verimli tarım arazileri bulunmaktadır. (Şekil 3.51) Ana yol aksından ayrılarak ulaşılan köyün hemen girişinde konumlanan muhtarlık, köy kahvesi ve cami yan

yanadır. Korucu Köyü'nün diğer yerleşimlere göre daha kısıtlı su kaynakları bulunmasına karşın, köyde iki adet sakana bulunmaktadır.

Yerleşimin iki farklı kotunda konumlanmış iki sakana günümüzde yetersiz su kaynakları sebebiyle işlevini yitirmiştir. Merkezde yer alan sakana kuzeybatı-güneydoğu aksında eğime paralel konumdadır. Girişinin güneydoğu cephesinde olduğu sakananın arka tarafında bir çeşme ve depo bulunmaktadır. Sakana ve çeşme arasından geçen yolun altından sakanaya su bağlantısı yapılmıştır. Su kaynaklarının yetersiz olduğunu gösteren depo eklentisinden, çeşmeye ve sakanaya su aktarımı günümüzde yoktur. (Şekil 3.52)

Şekil 3.51. Korucu Köyü, 2012.

Şekil 3.52. Korucu Köyü-1 sakanası ve çeşme.

İkinci sakana ise üst kotta yer alan ikinci mahalleyi tanımlamaktadır. Yerleşimde bulunan diğer sakana gibi kuzeybatı-güneydoğu aksında, köyün en yüksek noktası olan tepenin yamacına kurulmuştur. (Şekil 3.53) Sakananın kuzeydoğusunda bir çeşme ve depoya bulunmaktadır. Çeşmenin önünde yer alan ve sakanaya doğru yönlendirilen uzunca yalak, sakanaya su taşınmasına yardımcıdır. (Şekil 3.54) Ancak yetersiz su kaynakları sebebiyle çeşmede ve sakanada su bulunmamaktadır. Yerleşimin merkezinde bulunan sakana gibi işlevini yitirmiştir.

Şekil 3.53. Korucu Köyü-2 sakanası.

Şekil 3.54. Korucu Köyü-2 sakanası, çeşme ve yalak.

Eskişehir'in yamaç köylerinden bir diğeri olan **Dağcı Köyü**, önceki yıllarda da araştırma yapılan Kayı köyünün kuzeydoğusunda yer almaktadır. Ana yol aksından kuzeye doğru tırmanan bir yolla ulaşılan köyde, toplu yerleşim düzeni hakimdir. Yerleşim ve çevresi zengin su kaynaklarına sahiptir. Kuzeydoğusunda bir gölet bulunan köyün dört tarafı verimli arazilerle çevrilidir. Yerleşime ulaşımı sağlayan yol bir sırt üzerinde yer alırken, köy ve gölet iki farklı yüzünde konumlanmıştır. (Şekil 3.55)

Şekil 3.55. Dağcı Köyü, 2012.

Şekil 3.56. Dağcı Köyü sakanası, çeşme ve yalak.

Dağcı Köyü; merkezinde cami, köy kahvesi, çeşme ve sakananın bulunduğu küçük ölçekli bir yerleşimdir. Köyün merkezi yerleştiği alanın en üst kotundadır. Sakana kuzey-güney aksında düz bir alanda konumlanmıştır. (Şekil 3.56) Sakananın girişi güney cephesindedir ve hemen karşısında bir ev dizisi bulunmaktadır. Köşede yer alan evin sahibi tarafından sakananın temizliği ve bakımı üstlenilmiştir.

Kuzey cephesine dışarıdan yapışık olan yalıklar, çeşmeden akan suyla doludur. Çeşme hem sakanaya su sağlamakta hem de çevresine hizmet etmektedir. (Şekil 3.57) Yalıkların uzandığı cephede sakananın duvara gömülü olan kitabesi

bulunmaktadır. (Şekil 3.58) Daha önceki yıllarda bakımdan geçtiği görülen sakana günümüzde kullanılmaya devam etmektedir.

Şekil 3.57. Sakana su sağlayan çeşme ve Şekil 3.58. Sakananın duvarına gömülü kitabesi. yalıklar.

3.3. ESKİŞEHİR SAKANALARININ MEKÂNSAL NİTELİKLERİ

Sakanaların içinde bulunan ve çamaşır yıkama eylemi sırasında kullanılan tüm öğeler aynı zamanda mekânın kurgusunu da oluşturmaktadır. Sakananın içinde olan elemanların tamamında işlev ön plandadır. Çamaşır yıkama sırasında ocaklarda suyun kaynatılması, sonrasında dövme taşları üzerinde çamaşırların dövülmesi ve ardından akan suyla durulanmaları sırasında bu öğeler kullanılır. Yıkanan çamaşırların ahşap çatı makaslarında ya da askılarda kurutulması eylemin sadece plan düzleminde değil mekânın tümünde gerçekleştiğini göstermektedir. Çatı makası dahil sakananın üçüncü boyutunun da kullanılması, hiçbir noktanın gereksiz olmadığını göstermektedir.

Sakana içinde kullanılan elemanları, sabit ve hareketli olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Sabit elemanlar; ocaklar, su yalıkları ve su kanalları, çatı makası ve duvar içi öğelerdir. Hareketli elemanlar ise; çamaşır dövme taşları ve kurutma askılarıdır.

Sabit bir eleman olan ocakların içinde ateş yakıldıktan sonra çamaşırların kaynatıldığı kazanlar ısıtılmaktadır. Ocakları beden duvarı içerisinde yer alan sakanalar olduğu gibi, ocakları duvarların önüne eklenmiş sakanalar da bulunmaktadır. Bunun sebebi sakananın beden duvarını oluşturan malzemenin farklılığıdır. (Şekil 3.59) Ocak içinde ateş yakılan yüzey sakananın zemini ile aynı kottadır. Daha önceki kullanımlarda yakılmış odun ve kömür külleri ocak zemininde bir yükselti oluşturmaktadır. Ocaklara yakın noktalarda duvarlarda küçük nişler vardır. Duvar içi öğeler olarak, bu nişlere genellikle sabun, kil ve kişisel eşyalar bırakılmaktadır. (Şekil 3.60)

Şekil 3.59. Gündüzler Köyü-3 sakanasının beden duvarı önünde yer alan ocakları.

Şekil 3.60. Yakakayı Köyü sakanasının beden duvarı içinde yer alan ocakları ve duvar nişleri.

İncelenen sakanaların tamamında su, önce mekân içerisindeki yalakta toplanmaktadır. Örneklerde su yalakları; mekânın bir duvarına yapışık veya sakananın merkezinde yer aldığı görülmüştür. Birçok sakanada bu elemanların derinliği 60cm'dir ve içlerinde devamlı su bulunmaktadır. (Şekil 3.61) Az sayıda örnekte ise zemine gömülü halde su hazneleri vardır. Örencik Köyü'nün merkezindeki sakananın içinde, su yalağı olarak bir vaftiz teknesi yer almaktadır. Devşirme taş olan bu tekne zemine gömülü haldedir. (Şekil 3.62)

Şekil 3.61. Gündüzler Köyü-1 sakanasında yerden yüksek su yalağı.

Şekil 3.62. Örencik Köyü-1 sakanasında zemine gömülü su yalağı, vaftiz teknesi.

Su yalaklarında ya da haznelerinde toplanan su sakanadan iki farklı yolla mekândan atılmaktadır. Birinci grupta, suyun zeminde serbest bir şekilde aktığı ve duvardaki bir noktadan dışarı atıldığı sakanalar vardır. (Şekil 3.63) Diğerlerinde ise su, zeminde yer alan bir kanal içinden geçerek mekânı terk etmektedir. (Şekil 3.64)

Şekil 3.63. Kızılcaören Köyü sakanasında yalaktaki suyun zemine serbestçe akması.

Şekil 3.64. Yakakayı Köyü sakanasının zemininde yer alan su kanalı.

Makaslar ise sakanaların üzerini örten çatı yüzeyini taşıyan elemanlardır. Temini, işçiliği ve bakımı kolay olduğu için sakanaların çoğunda ahşap konstrüksiyonlu makaslar ve yüzey kaplaması olarak kiremit kullanılmıştır. Geleneksel bir çatı elde edilen bu örneklerde; sakanaya ışık ve hava sağlayan çatı boşlukları açılmıştır. (Şekil 3.65) Sakananın üzerini örtmek için tercih edilen diğer elemanlar ise demir konstrüksiyonlu kirişler ve eternit levhali yüzey kaplamalarıdır. Bu tip çatılara sahip sakanalarda, eternit levhaların bazı bölümleri açılarak ya da şeffaf levhalar kullanılarak doğrudan ışık almaları sağlanmaktadır. (Şekil 3.66) Çatı makasları aynı zamanda askı olarak kullanılabilen sabit elemanlardır. Makasların aralıklarından veya üzerinden ışık alınan birçok örnek bulunmaktadır. Aynı zamanda mekân içindeki havalandırma da bu yolla sağlanmaktadır.

Şekil 3.65. Kızılcaören Köyü sakanasının çatı makası ve ışıklıkları.

Şekil 3.66. Gündüzler Köyü-2 sakanasında demir profil çatı makasları ve ışıklıkları.

Hareketli elemanlar mekân içinde yer değiştirebilen hatta ihtiyaca bağlı olarak sayıları artırılıp azaltılabilen elemanlardır. Çamaşır dövme taşları ve kurutma sırasında kullanılan ağaç askılar bu grupta yer almaktadır.

Askılar; yıkama eylemi sonrasında çamaşırların asıldığı, dalları kesilmiş uzun bir ağaç gövdesidir. Uzunluklarına göre karşılıklı iki duvar arasına veya birbirine dik iki beden duvarı üzerinde yer alırlar. Sakanaya istenilen sayıda askı eklendiği ve yerlerinin kullanıma bağlı olarak değiştirildiği görülmüştür. (Şekil 3.67, Şekil 3.68)

Şekil 3.67. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanasının çatı makaslarına asılmış kurutma askısı.

Şekil 3.68. Kayı Köyü-2 sakanasının çatı makaslarına asılmış kurutma askısı.

Çamaşır dövme taşları olarak; betondan üretilenlerin, çevreden toplanan devşirme taşların ve ağaç olanların kullanıldığı örnekler vardır. Betondan dökülenlerde kalıp yardımıyla eğimli bir üst yüzey hazırlanmakta ve suyun taş üzerinden akması sağlanmaktadır. (Şekil 3.69) Bu taşlar tek bir kişinin kullanacağı boyutlarda üretildiği gibi, birden çok sayıda kullanıcıyı ve halı gibi büyük parça eşyaların yıkanmasını sağlayacak kadar uzun olabilmektedir. Ahşap dövme taşları ise zeminden hafif yükseltilmiş tek parça uzun yüzeylerdir. Ardıç ağaçlarının çok olduğu Kayı Köyü'ndeki sakanalarda bu tip dövme taşları kullanılmıştır. (Şekil 3.70)

Şekil 3.69. Yörük Karacaören sakanasının beton dövme taşları.

Şekil 3.70. Kayı Köyü-1 sakanasındaki beton ile yükseltilmiş üç adet ahşap dövme taşı ve bir büyük beton yüzey.

Çevreden toplanarak sakana içine taşınan taşların en önemli özelliği yekpare olmalarıdır. Devşirme taşlar sakana içerisinde kullanıma bağlı olarak ocaklara yakın

ya da uzak bir noktaya konumlanabilmektedir. (Şekil 3.71, Şekil 3.72) Kullanıcı kapasitesine bağlı olarak da sakana içine yenilerinin eklendiği örnekler vardır.

Şekil 3.71. Gündüzler Köyü-1 sakanasındaki beton ve devşirme dövme taşları.

Şekil 3.72. Kızılcaören Köyü sakanasındaki devşirme dövme taşları.

19. yüzyıl başlarında Anadolu'ya seyahatini yazan John Macdonald Kinneir'in Eskişehir'i anlatan sözlerini Acar şu şekilde aktarmıştır:

“Hamamdan çıktıktan sonra, beni üzerinde mermer bir kitâbe bulunduğunu söyledikleri köprüye götürdüler. Kitâbeyi kopya ederken çevremi pek çok insan sardı. Hepsi çok nazikti ve bana yardım etmek istiyorlardı. Kâğıdım olmadığını fark eden biri bana evinden kâğıt getirtti. Bu kişi, üstünde tılsım bulunan bir taş göstermek istediğini söyleyerek beni evine götürdü. Orada bir kadın, mermer bir blokun üzerinde çamaşır yıkıyordu. Bu taşın üstünde çok güzel işlenmiş kabartma bir kartal vardı ve kartalın altında yazılar bulunuyordu.”¹⁹

Yakakayı Köyü sakanası içerisinde çamaşır dövme taşı olarak kullanılan devşirme taşlardan biri, Kinneir'in de söz ettiği kartal figürlü taşa benzemektedir. (Şekil 3.73) Farklı kültürlerin kesişme noktasında olan Eskişehir'in birçok yerinde benzer izlere rastlamak mümkündür. Sakanalarda ise bazen kartal figürlü bir taşın dövme taşı olarak kullanılması bazen bir vaftiz teknesinin su yalağı olarak zeminde yer alması kültürel sürekliliğin bir parçasını oluşturmaktadır. (Şekil 3.74, Şekil 3.75)

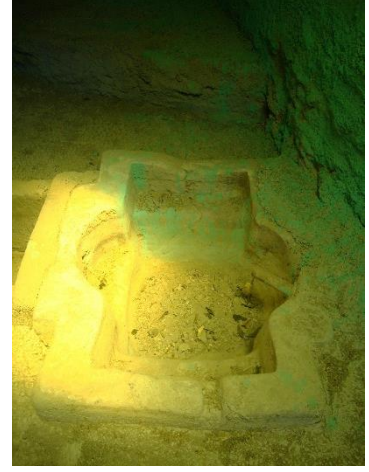
¹⁹ John Macdonald Kinneir 1813-1814 yılları arasında Anadolu'nun pek çok yerinde incelemeler yapmıştır. Eserin Türkçe çevirisi bulunmamaktadır. M. Şinasi Acar tarafından yazılan, *Eskişehir zaman, mekân, insan* kitabından alıntı yapılmıştır.

Şekil 3.73. Yakakayı Köyü sakanası kartal figürlü devşirme taş.

Şekil 3.74. Yukarı İğdebağacı Köyü-2 sakanasındaki devşirme dövme taşları.

Şekil 3.75. Örencik Köyü-2 sakanasında vaftiz teknesi biçimli su yalağı.

4. ESKİŞEHİR SAKANALARININ TİPOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ

Yerinde yapılan gözlem, inceleme ve tespitlerden sonra oluşturulan rölöveler sakanaların tipolojik değerlendirilmesine olanak vermiştir. Toplanan bilgi pek çok farklı disiplinin (mimarlık tarihi, yapı bilgisi vb.) yöntemleriyle tekrar tekrar okumaya imkân verecek zenginliğe sahiptir ancak bu çalışma öncelikle bina bilgisi kapsamında ele alınmıştır. Sakanaların mekân kurgusunu oluşturan; ocakları, su öğeleri, mekânın işleyişine destek olan eklentileri gibi mimari elemanlar ele alınarak tipolojik sınıflandırmalar ve değerlendirmeler yapılmıştır.

Sakanalar ilk olarak ocakların konumlarına göre sınıflandırılmıştır. Ocakların konumuna göre sakanalar; ocaksız, ocaklarının tek duvar üzerinde yer aldığı, ocakların iki duvar üzerinde yer aldığı ve ocakların üç duvar üzerinde yer aldığı olmak üzere üç ana başlıkta incelenmiştir. Mekân içinde ocakların farklı konumlanmalarıyla ortaya çıkan yerleşim düzeni ve farklı duvarlarda yer alan ocakların yıkama eylemine etkileri bu başlıklar altında ayrı ayrı anlatılmıştır.

Araştırmalar sırasında belgelenen sakanalarda ocak sayılarının farklılığı göze çarpmış bu nedenle, ocak sayılarına göre bir tasnif yapılarak üç gruba ayrılmıştır. Birbirleriyle nicelik yakınlığı kuran ocaklar bir arada gruplandırılarak; iki ve üç ocaklı, dört ve beş ocaklı, altı ve üzeri ocaklı sakanalar olarak ele alınmıştır.

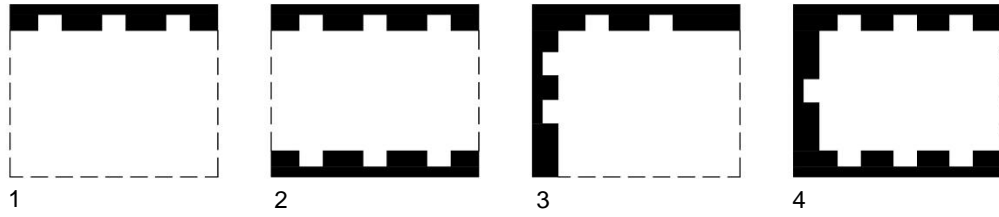
Diğer bir tasnifte; suyun mekân içerisindeki hareketi göz önünde bulundurularak; sakanalar iki gruba ayrılmıştır. Bu gruplardan ilkinde suyun mekân içinde tek yönlü hareketi incelenmiştir. Diğer grupta ise sakanaya giren suyun yön değiştirdiği örnekler anlatılmıştır. İki başlık altında da incelenen sakanalar için su yalaklarının biçiminden ve zeminde yer alan su kanallarından söz edilmiştir.

Son tasnifte; mekân oluşumuna ve işleyişine yardımcı elemanlar olan eklentiler sınıflandırılmıştır. Bu eklentiler; mekâna su taşıyan çeşme ve yalak, su kaynaklarının yetersiz olduğu yerleşimlerde karşımıza çıkan sarnıç, su kuyusu ve depolar, mekân içinde kirli suyun çıkış hattı üzerine yerleştirilen heladır.

4.1. OCAKLARIN KONUMUNA GÖRE

İncelenen sakanaların ocakları yapının beden duvarlarına yapışıktır. Ocaklar; zeminden başlayıp, çatı örtüsü içinden baca halinde yükselen yüksek elemanlardır ve bu sebeple duvar kenarlarına çekilmişlerdir. Ocağın mekânın merkezinde olduğu sakanaya rastlanılmamıştır.

Sakana örnekleri arasında ocakların farklı duvarlarda yer alması, hatta ocağı olmayan sakanaların bulunması, ocakların duvarla olan ilişkilerini sınıflandırmaya götürmüştü ve ocakların konumlarına göre okuma yapılmıştır. (Tablo 4) Bu başlık altında; ocaksız, ocakları tek duvar üzerinde olan, ocakları karşılıklı iki duvar üzerinde olan ve ocakları üç duvar üzerinde olan sakanalar dört grup halinde ele alınmıştır. (Şekil 4.1)

Şekil 4.1. Ocakların konumlarına göre incelenmesi.

1. Ocakların tek duvar üzerinde yer aldığı sakanalar.
2. Ocakların karşılıklı iki duvar üzerinde yer aldığı sakanalar.
3. Ocakların birbirlerine dik iki duvar üzerinde yer aldığı sakanalar.
4. Ocakların üç duvar üzerinde yer aldığı sakanalar.

Sakana tipolojileri oluşturulurken anlatımı kolaylaştırmak adına bazı kabuller yapılmış ve ocakların bulunduğu duvar sıcak duvar, su kaynağının giriş yaptığı duvar ise ıslak duvar olarak tanımlanmıştır.

Ocaklar sakana içerisindeki konumlarına göre sınıflandırılırken sıcak ve ıslak duvarın birbirleriyle olan ilişkileri de incelenmiştir. Bu incelemelere ek olarak ocağın ve sakananın bulunduğu beden duvarının hangi malzemeden oluştuğu mekân kurgusu açısından değerlendirilmiştir. Ocağın bulunduğu duvarlarda yapı malzemesi olarak taş ve yığma tuğla kullanılmıştır. İki farklı duvar tipinde de ocakların konumlanması farklıdır. Kalınlığı 60cm'e ulaşan yığma taş duvarlarda yer alan ocaklar, malzemenin kalınlığı sayesinde bir niş içerisindeydi. Endüstriyel yığma tuğla ile örülmüş duvarlarda yer alan ocakların ise mekân içine çıkma yaptığı görülür.

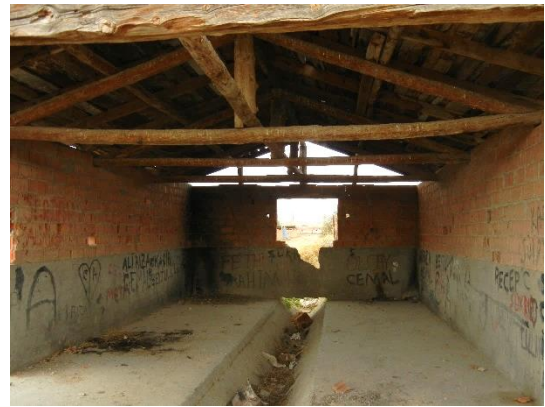
4.1.1. Ocaksız Sakanalar

İncelenen sakanalardan yalnızca üç adeti ocaksızdır. Bir tanesi Bozan diğer ikisi Kızılıbörüklü köylerinde bulunan bu sakanaların ocaksız olması diğer ocaklı örneklerle karşılaştırıldığında, geleneksel çamaşır yıkama eyleminin değiştiğini göstermemektedir. Yapının beden duvarlarındaki yanık taşlardan ve çatı örtüsündeki kararmalardan mekân içerisinde ocak olmasa bile ateş yakılıp bu eylemin gerçekleştirildiğinin izleri okunmaktadır. Bu üç sakana; ocakları olan diğer örneklerle karşılaştırıldığında çatı örtüsünden yükselen baca izlerinin olmadığı görülmektedir. Mekân içerisinde yakılan odunlardan çıkan dumanı uzaklaştıracak baca olmadığından, temizleme eylemi sırasında yıkanan çamaşırların dumandan etkilenmeleri mümkündür. Bozan Köyü'nde ve Kızılıbörüklü Köyü'nde bulunan sakanalarda söz konusu problemi çözebilmek için yapı içerisinde çeşitli yöntemler denenmiştir.

Bozan Köyü'nde bulunan sakananın ön cephesi tamamen açıktır. Bu açıklık aynı zamanda mekâna giriş olarak da kullanılmaktadır. (Şekil 4.2) Sakananın içerisinde farklı noktalarda yakılan ateşler duvar diplerinde ve duvar üzerinde bulunan açıklıklara yakın yakılmışlardır. Böylelikle dumanın duvar açıklıklarından ve çatı makasının aralıklarından tahliyesi kolaylıkla sağlanmıştır. Herhangi bir şekilde sınırlandırılmamış ön cephedeki geniş açıklık da havalandırmaya yardımcı olmaktadır. Küllerin mekân içinde kenarlara toplandığı görülmektedir. Bu durum sakana içerisinde çamaşır yıkama eylemini gerçekleştirirken ateş yakılarak suyun ısıtılması işleminin hep aynı noktada yapıldığının işaretidir. (Şekil 4.3)

Şekil 4.2. Duvarlarında ocak bulunmayan Bozan Köyü sakanası.

Şekil 4.3. Bozan Köyü sakanasında duvar dibinde yakılmış ateş izleri.

Kızılbörüklü Köyü-1 sakanasında da ocak olmadığından duvar kenarında yakılmış ateş izlerine duvarda ve çatı örtüsünde rastlanmaktadır. (Şekil 4.4) Duvar dibinde iki yana süpürülmüş yanmış odun külleri mekânın sıklıkla kullanıldığını göstermektedir. Çatı örtüsünde iki farklı tarafa yönelen, birbirlerinden farklı büyüklükte boşluklar açılmıştır. Çatıda açılan iki boşluk dışında hava girişi sadece kapı boşluğundan ve küçük bir pencere açıklığından sağlanmaktadır. Aynı köyde yer alan diğer sakanaya göre çatıda açılmış boşluk daha geniştir ancak tüm çatı yüzeyinin altına kararması bu boşluğun yine de yeterli olmadığını göstermektedir. (Şekil 4.5)

Şekil 4.4. Ocaksız Kızılbörüklü Köyü-2 sakanası.

Şekil 4.5. Kızılbörüklü Köyü-2 sakanasında dumanı tahliye etmek için çatı örtüsünde açılmış boşluklar.

Kızılbörüklü Köyü-2 sakanasında ise; su yalağından uzakta duvar dibinde yakılan ateş, bu noktada duvarda ve çatı örtüsünün alt yüzeyinde yanık izleri bırakmıştır. Dumanın mekân içinde kalmaması için mekânın arka cephesi tamamen açıktır. (Şekil 4.6) Bu açıklık Bozan Köyü'ndeki sakanayla benzerlik göstermektedir. Kapatılmayan bu yüzeyden ve ateş yakılan noktanın izdüşümünde yer alan çatı örtüsünün içindeki boşluklardan duman tahliyesi sağlanmaktadır. Ateşin yakıldığı duvar su kaynağının mekâna girişi yaptığı ıslak duvarın karşısındadır. (Şekil 4.7)

Bu iki köyde incelenen ve ocaksız olan üç sakananın da dövme taşlarının olmadığı görülmüştür. Ocaklarının ve dövme taşlarının eksikliği sakananın zamanla kullanım sıklığını kaybettiğinin bir işaretidir.

Şekil 4.6. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasının tamamen açık ön cephesi.

Şekil 4.7. Kızılborüklü Köyü-2 sakanasında ocak olmadığı için yakılan ateşten etkilenen çatı.

4.1.2. Tek Duvar Üzerinde

Araştırmalar sırasında tespit edilen yirmi üç adet sakana ocakların konumuna göre sınıflandırıldığında en çok sakananın bu grupta yer aldığı görülür. Ocakların yalnızca tek duvar üzerinde sıralandığı on iki adet sakana vardır. Bu başlık altında incelenen örnekler lineer sıralanmış ocak dizisi içermektedir. (Şekil 4.8) Bu gruptaki sakanaların; sıralı halde olan ocakları ve mekân içindeki diğer elemanları da göz önünde bulundurulduğunda, ocakların iki veya üç duvar üzerinde yer aldığı örneklerle göre aynı anda daha az sayıda kullanıcıyı desteklediği görülür.

Şekil 4.8. Sakanalarda ocakların tek duvar üzerinde yer alması.

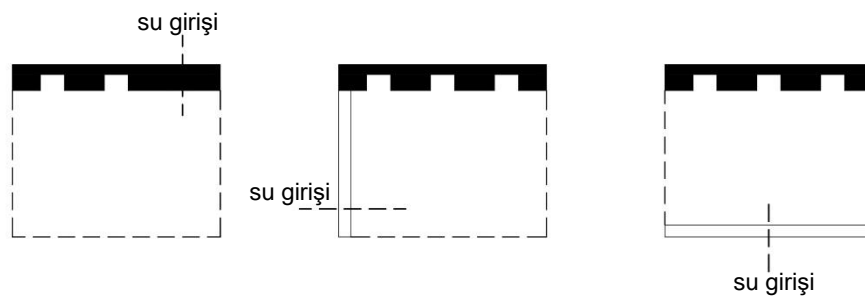
Şekil 4.9. Ocakları tek duvar üzerinde yer alan Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanası iç mekânı.

Daha önce belirtildiği gibi çamaşır yıkama eyleminin mekân öğelerindeki kullanım sırası ocak, dövme taşı ve akan sudur. Ocakların tek duvar üzerinde olduğu sakanalarda da benzer yol izlenmektedir. Bu grupta incelenen on iki sakananın da mekân yerleşiminde ocaklarla su kaynağı arasında dövme taşları konumlandırılmıştır. Ocakların tek duvar üzerinde yer alması, sakananın iç mekânının tek yönlü kullanıldığını göstermektedir. (Şekil 4.9) Mekân içerisinde herhangi bir yönde simetri

ekseni bulunmamaktadır. Bu gruptaki sakanaların iç mekânının tamamı çamaşır yıkayan kişi için eylem alanıdır. Diğer örneklerde ise yıkama eyleminin başlangıcı olan ocak ve çevresi, mekân içerisindeki eylem alanını sınırlandırmaktadır.

Planda ocakların yer aldığı duvarlar incelendiğinde; Gündüzler Köyü-3 ve Kızılcaören Köyü sakanalarının ocaklarının girişin karşısında olduğu görülmüştür. Kayı Köyü-1 sakanası ise ocakların giriş duvarı üzerinde yer aldığı tek örnektir. Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-1, Örencik Köyü-2, Yukarı İğdeağacı-1 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanalarının ocakları girişe dik sağ duvarda yer almaktadır. Gündüzler Köyü-4, Gündüzler Köyü-5, Yukarı Doğanoğlu Köyü ve Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanalarının ocakları girişin solunda, giriş duvarına dik duvarda yer almaktadır.

Önceki üst başlıkta tanımlanan ocakların bulunduğu sıcak duvar ve su girişinin olduğu ıslak duvarın birbiriyle olan ilişkisi değerlendirildiğinde; üç farklı durumun var olduğu görülür. (Şekil 4.10) Yukarı Doğanoğlu sakanasında; sıcak duvar ve ıslak duvar tek bir duvar üzerinde birleşmektedir ve bu şekilde uygulanmış tek örnektir. İki duvarın bir başka yerleşim düzeni ise birbirlerine dik konumda yan yana gelmeleridir. Bu grupta; Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-3, Kayı Köyü-1, Kızılcaören Köyü, Örencik Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanaları olmak üzere altı adet sakana yer alır. Son durumda ise; ocak duvarı olan sıcak duvar ile su kaynağının olduğu ıslak duvarın karşılıklı konumlandırılmıştır. Ocakların tek duvar üzerinde yer aldığı sakanalardan beşi bu şekilde planlanmıştır. Gündüzler Köyü-1, Gündüzler Köyü-4, Gündüzler Köyü-5, Yukarı İğdeağacı Köyü-1 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanalarında su kaynakları ve ocakların birbirlerinden uzak iki duvar üzerinde konumlandığı görülür.

Şekil 4.10. Sıcak Duvar-İslak Duvar İlişkisi. Suyun mekâna girişi ve ocak duvarlarının konumu.

Ocakları tek duvar üzerinde bulunan; Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-1, Kayı Köyü-1, Kızılcaören, Örencik Köyü-2, Yukarı Doğanoğlu Köyü, Yukarı İğdeağacı Köyü-1, Yukarı İğdeağacı Köyü-2, Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanalarının beden duvarlarında yapı malzemesi olarak taş kullanılmıştır. Bu örneklerde yığma taş duvarların kalınlığı 60cm'e ulaştığından, duvar derinliği kullanılarak ocaklar niş içerisine alınabilmektedir.

Gündüzler Köyü-3, Gündüzler Köyü-4, Gündüzler Köyü-5 sakanalarında ise duvarlar, 29 x 19 x 13,5 cm ebatlarında yığma tuğla ile inşa edilmiştir. Tuğlaların tek sıra halinde kullanıldığı bu yapılarda duvar kalınlığı 19 cm olduğundan ocaklar niş içerisine alınamamıştır. Ocaklar harman tuğlası kullanılarak örülmüş ve beden duvarının önüne eklenmiştir.

Şekil 4.11. Ocakların duvarla olan ilişkisi.

1. Yığma taş duvarda ocakların duvar içinde olması.
2. Malzeme farkıyla ocakların duvar önüne eklenmesi.

Her iki durum göz önüne alındığında duvar malzemesi olarak geleneksel taş yerine endüstriyel tuğla kullanılması, ocakların mekân içinde yüzer hale gelmesine sebep olmuştur. Malzeme kullanımındaki bu değişiklik diğerlerinden daha yakın dönemde inşa edilmiş ve aynı köyde bulunan üç sakanada karşımıza çıkmaktadır. (Şekil 4.11)

4.1.3. İki Duvar Üzerinde

İncelenen sakanalardan yedi tanesinde ocakların iki farklı duvar üzerinde yer aldığı görülmektedir. Ocakların sakanayı çevreleyen iki duvarı da kullanıyor olması, sakananın kullanıcı sayısını ve mekân boyutunu diğer örneklerle göre farklılaştırmaktadır. Bu durum kullanıcılar arasındaki mesafeyi artırırken; eylem alanını, ocak ve yakın çevresindeki çamaşır yıkama öğeleriyle özelleştirmektedir. Sakanalarda ocakların iki duvar üzerinde yer aldığı örnekler; karşılıklı iki duvar üzerinde ve birbirine dik iki duvar üzerinde olarak ayrı başlıklarda incelenmiştir.

4.1.3.1. Karşılıklı İki Duvar Üzerinde

Bu grupta yer alan sakanaların ocakları karşılıklı iki duvar üzerinde yer alırken; dövmeye taşları ve su yalıkları olabildiğince merkezde toplanmıştır. Altı adet sakananın mekân kurgusu bu şekilde düzenlenmiştir. Tek duvar üzerinde lineer sıralı ocakların karşılıklı iki duvarda birden yer almaları, sakananın kullanım kapasitesini artırmaktadır. (Şekil 4.12)

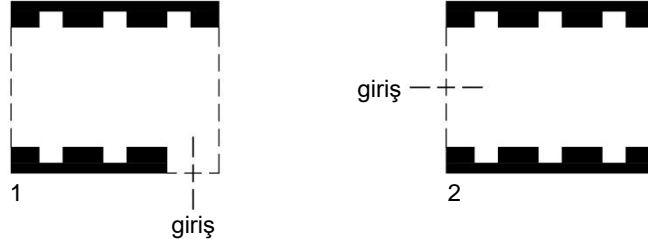
Şekil 4.12. Sakanalarda ocakların karşılıklı iki duvar üzerinde yer alması.

Şekil 4.13. Ocakları karşılıklı iki duvar üzerinde yer alan Yakakayı Köyü sakanası.

Kayı Köyü-2, Korucu Köyü-2 ve Yörük Karacaören Köyü sakanalarında ocak duvarları girişe paralel iki duvar üzerinde yer almaktadır. Bu örneklerde ilk ocak duvarı giriş duvarı üzerindedir. Korucu Köyü-2 sakanası işlevini kaybettiği için dövme taşları mekân içinden dışarı çıkarılmıştır. Diğer iki sakananın ocaklarının hemen karşısında dövme taşları vardır. Taşların karşısında ise mekânın merkezinde konumlandırılmış su yalağı yer alır. Yalak, üç sakanada da mekânı simetrik olarak ikiye bölmektedir. Sakananın giriş duvarı üzerinde bulunan ilk ocak duvarının paralelinde diğer ocak duvarı vardır. Mekân içindeki dövme taşı ve su yalağı gibi öğelerin yerleşimi diğer yarı ile aynıdır. (Şekil 4.13)

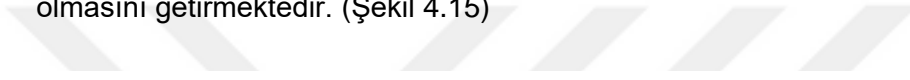
Korucu Köyü-1, Örencik Köyü-1 ve Yakakayı Köyü sakanalarında ocak duvarları girişe dik iki duvar üzerinde yer almaktadır. Kapıdan girilince sağda ve solda kalan iki duvar üzerinde yer alan ocakların karşılarında sırasıyla dövme taşları ve su yalağı vardır. Korucu Köyü-1 sakanası kullanılmadığı için dövme taşları mekân içinde bulunamamıştır ancak izleri hala görülebilmektedir. Su yalağı bu üç sakananın merkezinde yer alırken mekânı simetrik olarak ikiye ayırmaktadır. (Şekil 4.14)

Şekil 4.14. Ocak duvarlarının giriş ile ilişkisi.

1. Ocak duvarları girişe paralel iki duvar üzerinde.
2. Ocak duvarları girişe dik iki duvar üzerinde.

İncelenen sakana örneklerinde her iki duvarın sıcak duvar olması mekânın simetrik olarak düzenlenmesini ve su girişinin olduğu ıslak duvarın bu ikisine dik konumda olmasını getirmektedir. (Şekil 4.15)

Şekil 4.15. Sıcak-ıslak Duvar İlişkisi, Ocaklar iki duvar üzerinde olduğundaki konumları.

Bu başlık altında konu edilen sakanaların tümünün beden duvarları yığma taş duvar olarak inşa edilmiştir. Duvarlarının kalın olmasına karşın sadece Kayı Köyü-2 sakanasının ocakları duvar önüne harman tuğlası ile örülmüştür. Diğer beş sakananın ocakları ise duvarlarda niş içerisindedir. (Şekil 4.16)

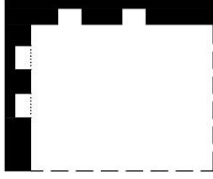

Şekil 4.16. Ocaklar karşılıklı iki duvar üzerinde olduğunda, ocakların duvarla olan ilişkisi.

1. Yığma taş duvarda ocakların duvar içinde olması.
2. Malzeme farkıyla ocakların duvar önüne eklenmesi.

4.1.3.2. Birbirine Dik İki Duvar Üzerinde [L Tipi]

Belgeleme çalışmaları sırasında bu grupta sadece bir adet sakanaya rastlanmıştır. **Gündüzler Köyü-2** sakanasında bulunan iki ocak giriş duvarı üzerinde yer alırken; diğer iki ocak giriş duvarına dik diğer duvarda yer almaktadır. (Şekil 4.17) Sıcak duvar olarak tanımlanan ocakların bulunduğu duvarlardan birisi su girişinin olduğu ıslak duvarın karşısındadır. Diğeri ise, su girişinin uzak ucundadır ve zeminden su çıkışının da olduğu giriş duvarı üzerinde yer almaktadır. Zamanla bu duvar üzerindeki ocakların ikisinin de kapatılarak; aynı köyde yer alan diğer dört sakana gibi ocakların tek duvar üzerinde olduğu sakana tipine dönüştürüldüğü görülmektedir. (Şekil 4.18) Söz konusu ocakların mekân içinde birbirlerine çok yakın konumlanmaları ve su çıkışına yakın olmaları işlevlerini kaybetmelerine ve kapatılmalarına yol açmıştır. Gündüzler Köyü-2 sakanasının beden duvarlarında taş malzeme kullanıldığından ocaklar yığma taş duvar üzerinde niş içerisindedir.

Şekil 4.17. Sakanalarda ocakların birbirine dik iki duvar üzerinde yer alması.

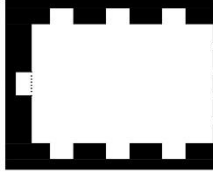

Şekil 4.18. Ocakları birbirine dik iki duvar üzerinde yer alan Gündüzler Köyü-2 sakanasında kapatılmış iki ocak.

4.1.4. Üç Duvar Üzerinde [U Tipi]

Yapılan araştırmalarda ocakların üç duvar üzerinde de olduğu tek bir sakanaya ulaşılmıştır. **Karageyikli Köyü**'nde bulunan bu sakananın ocakları giriş duvarı dışındaki sakana mekânını çevreleyen diğer üç duvarda birden yer almaktadır. (Şekil 4.19) Su girişinin olduğu ıslak duvar giriş duvarı üzerindedir ve diğer duvarlar sıcak duvar olarak tanımlanmıştır. Ocaklarının önünde her bir ocak için ayrılmış dövme taşları bulunmaktadır. Ocakların tümü duvar nişleri içinde toplanmıştır. Zaman içerisinde girişin karşısında bulunan duvar üzerindeki tek ocak sıvanarak kapatılmış ve ocakları karşılıklı iki duvar üzerinde olan sakana tipine dönüştürülmüştür. Yeni

durum mekân içinde simetrik yapıdadır ve her bir kullanıcının alanı ocak-dövme taşı ekseninde tanımlanmaktadır. (Şekil 4.20)

Şekil 4.19. Sakanalarda ocakların üç duvar üzerinde yer alması.

Şekil 4.20. Ocakları üç duvar üzerinde yer alan Karageyikli Köyü sakanasının kapatılmış ocağı.

4.2. OCAK SAYISINA GÖRE

Sakanaların planları ocak sayılarına göre; iki ve üç, dört ve beş, altı ve üzeri ocaklı sakanalar olarak üç grup halinde incelenmiştir. (Tablo 5) Sakanalarda kullanıcı sayısının ocak sayısı ile doğru orantılı olarak arttığı gözlenmektedir. Buna bağlı olarak mekân içi düzenlemenin ve sakana boyutlarının da aynı şekilde değiştiği görülmektedir.

Sakanalardaki ocak sayılarının artışı yerleşimin gelişimiyle ilişkilendirilebilir. Yerleşim alanı büyüdükçe sakananın bulunduğu köylerde yoğunluk arttığından, birden fazla sakana bulunmaktadır. Böyle örneklerde genellikle merkezde olan sakananın ocak sayısının fazla olduğu, diğer sakanaların ise sonradan gelişen mahallelerin ölçeğine bağlı olarak daha az sayıda ocağa sahip oldukları görülmektedir. (Sakanaların yerleşimle kurdukları ilişkiler; 3.2. *Eskişehir Sakaneleri* başlığı altında detaylı olarak anlatılmıştır.)

4.2.1. İki ve Üç Ocaklı

Araştırma sırasında on adet iki ocaklı sakana ve iki adet üç ocaklı sakana olduğu tespit edilmiştir. İki ve üç ocaklı sakanalar incelenen tüm sakanalar içinde %60 oranındadır. Ocak sayısının iki ve üç olduğu sakanaların çoğunluğu diğerlerine göre daha küçük boyutlara sahiptir. Mekânın boyutlarının küçülmesi sakananın inşaatı sırasında ekonomik bir yapım yöntemi getirmektedir. Bu ölçekteki sakanalarda ocak sayısının azlığı günlerin paylaşılarak kullanıldığını da gösterir.

Başka bir deyişle ocak sayısının minimum düzeyde tutulması mekânın tek defada az kişi tarafından kullanılmasına olanak vermektedir. İki ve üç ocaklı sakanalarda aynı anda en fazla iki ya da üç kişi çamaşır yıkama eylemini gerçekleştirebilmektedir. Bu da mekânın sürekliliğini sağlamaktadır. Aynı zamanda ocak sayısının azlığı köy kapasitesi hakkında ip uçları verirken, köyün mahalle ölçeğini de belirlemeye yardımcı olur.

Gündüzler Köyü-2, Gündüzler Köyü-3, Gündüzler Köyü-4, Gündüzler Köyü-5, Kayı Köyü-1, Kızılcaören, Korucu Köyü-1, Yukarı Doğanoğlu, Yukarı İğdeağacı Köyü-2, Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanaları iki ocaklıdır. Dağcı Köyü ve Gündüzler Köyü-1 sakanaları ise üç ocaklıdır. Bir önceki tipolojiyle eş zamanlı okunduğunda iki ve üç ocaklı sakanaların ocaklarının, lineer bir dizi halinde tek duvarda olduğu görülmektedir. Sadece bir örnek buna aksi durum oluşturur. Korucu Köyü-1 sakanasında iki ocak karşılıklı iki duvar üzerinde yer almaktadır.

Yerleşim alanının genişliği ve nüfus oranı diğerlerinden fazla olan Gündüzler Köyü'nde beş adet sakana bulunmaktadır. Bu sakanalardan dördü iki ocaklı, biri üç ocaklıdır. Üç ocaklı sakana köy meydanında yer almaktadır ve köyün en eski sakanasıdır. Beş sakananın da köyün farklı noktalarında olması kullanıcı yoğunluğunun dağıtıldığını ve yerleşimin farklı mahallelere bölündüğünü göstermektedir.

4.2.2. Dört ve Beş Ocaklı

İncelenen sakanalardan beş adeti bu gruptadır. Bunlardan ikisi dört ocaklı diğer üçü ise beş ocaklıdır. Bu grupta yer alan sakanalar araştırılanların tümü içinde %25 oranındadır.

Ocak sayısının dört ve üstüne ulaşması mekânın boyutlarını diğer örneklerden büyük hale getirmektedir. Yatay büyümenin engellenebilmesi için mekân içinde ocaklar karşılıklı duvarlara alınmıştır. Böylelikle sakananın boyutu fazla büyümeden kompakt halde tutulmuştur. Ocakların konumuna göre sınıflandırıldığı tipolojiyle değerlendirildiğinde iki sakana dışında diğer örneklerin tümünün ocakları iki duvar üzerinde yer almaktadır.

Beş ocağı bulunan **Örencik Köyü-1** ve **Yörük Karacaören Köyü** sakanalarının ocakları karşılıklı iki duvar üzerindedir. Ocaklardan üçü bir duvar üzerinde yer alırken diğer ikisi bunların karşısında yer alır.

Korucu Köyü-2 sakanasında dört adet ocak bulunmaktadır. Üç ocak girişin karşısındaki duvardadır ve bunlara paralel konumda tek bir ocak vardır. Korucu Köyü-

2 sakanası yerleşimin üst kotlarındadır. Köyün meydanında bulunan iki ocaklı sakananın yeterli gelmemesi üzerine yukarı mahalle için daha büyük kapasiteli olarak inşa edilmiştir.

Örencik Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanalarının ocakları ise tek duvar üzerindedir. Örencik Köyü-2 sakanasında dört ocak olduğu ve bunlardan ikisinin zaman içinde kapatıldığı görülmektedir. Tek duvar üzerinde birbirlerine çok yakın konumda olmaları, mekânda kullanım alanının yeterli gelmediğini ve kullanım zorluğuna sebep olduğunu göstermektedir. Bu sakana; köyün merkezinde bulunan beş ocaklı sakanadan sonra inşa edilmiştir. Bulduğu çevrede yerleşimin yoğunluğunun azalması sebebiyle kullanım kapasitesi azalmıştır ve mekânsal boyutu ilk sakanaya göre küçülmüştür.

Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının ocaklarının beşinin de tek duvar üzerinde yer aldığı görülmektedir. Bu sakana; çok sayıda ocağın tek duvar üzerinde yer aldığı tek örnektir. Ocakların lineer şekilde dizilmesi ise mekân içerisinde adeta bir koridor meydana getirmektedir. Aynı köyde yer alan diğer örnekler göre bu sakana daha büyük ölçektir. Yerleşimin merkezinde yer alan bu sakana beş ocağıyla daha yoğun bir kullanıcıya hizmet ederken, diğer iki sakananın iki ocaklı olması kapasitelerinin ve kullanıcı sayısının azlığını gösterir. Bu noktada daha önce iki ve üç ocaklı sakanalar başlığında incelenen Gündüzler Köyü'nde olduğu gibi benzer durum Yukarı İğdeağacı Köyü'nde de karşımıza çıkmaktadır. Köy merkezinde; diğerlerinden daha çok sayıda ocağa sahip ve ölçek olarak daha büyük bir sakananın bulunması, yerleşimin gelişimini ve mahalle sınırlarını ortaya koymaktadır.

4.2.3. Altı ve Üzeri Ocaklı

Araştırmalar sırasında belgelenen sakanalardan üçü bu gruptadır. Tüm sakanaların içinde %15 oranındadır. Aynı anda çok sayıda kullanıcıyı desteklemeleri göz önüne alındığında, incelenenler içinde en yüksek kapasiteye sahip sakanalar bu grupta yer almaktadır. Ocak sayılarının fazlalığı ocakların karşılıklı iki duvarda konumlanmasını getirmektedir. Bu kadar çok sayıda ocağın tek duvar üzerinde sıralandığı bir örnekle karşılaşılmamıştır.

Karageyikli Köyü sakanasında yedi adet ocak bulunmaktadır. Altı ocak, karşılıklı iki duvar üzerinde üçlü gruplar halinde yer almaktadır. Ocaklardan yedincisi ise girişin karşısındaki duvardadır. Bu ocak zamanla kapatılmış ve sakana altı ocaklı olarak kullanılmaya devam etmiştir. Her bir ocağın karşısında dövme taşının bulunması, bütün ocakların aynı anda kullanılabilirdiğini göstermektedir.

Kayı Köyü-2 sakanasında altı ocak bulunmaktadır. Ocaklar Karageyikli Köyü sakanasında olduğu gibi üçlü gruplara ayrılmış ve karşılıklı iki duvar üzerinde bulunmaktadır. Sakananın altı ocaklı olmasına karşın, boyutları yerleşimin merkezinde yer alan iki ocaklı Kayı Köyü-1 sakanasıyla benzerdir. Ocak sayısının bu sakanada diğerinde fazla olması, yerleşimin genişlediği ve kullanıcı sayısının daha yüksek olduğu bölgede olmasıyla açıklanabilir.

Yakakayı Köyü sakanası sekiz ocaklıdır ve aynı anda en çok kullanıcıyı destekleyen sakanadır. Yerleşimin tek sakanasıdır. Ocakları dörtlü gruplar halinde karşılıklı iki duvar üzerindedir. Her bir ocak en az bir kişiye hizmet edeceğinden; mekânın boyutları sekiz, hatta daha fazla sayıda kullanıcıya yetecek ölçüdedir. Ocakların karşısında toplam on yedi adet dövme taşı bulunmaktadır. Bu taşlardan ikisi diğerlerinden daha büyük boyutlara sahiptir. Ocak sayısı ile beraber çamaşır dövme taşlarının da sayıca artışı sakananın, ocak sayısından daha fazla kullanıcıyı desteklediği söylenebilir.

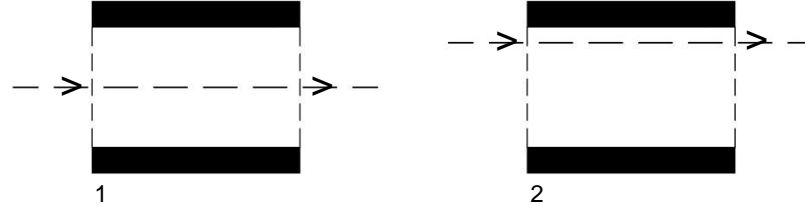
4.3. SUYUN AKIŞ YÖNÜNE GÖRE

Sakanaların tipolojilerini belirlerken göz önüne alınan diğer eleman ise su ögesidir. İncelenen örneklerde su kaynağının mekâna girişi ile çıkışı arasında aldığı yol iki farklı şekildedir. Bu sebeple sakanaların suyun akış yönüne göre de sınıflandırması yapılmıştır. Sakana örneklerinin tasnifleri; suyun mekân içindeki hareketinin hiç yön değiştirmeden tek yönlü olanlar ve mekâna girdikten sonra içeride yön değiştirenler olarak yapılmıştır. (Tablo 6) Suyun mekân içindeki hareketi su yalağına ve yalaktan çıkışına bağlıdır. Sakanaların bazılarında yalaktan akan su, zemin içine açılmış bir su kanalından mekânda ilerleyerek dışarı çıkmaktadır.

4.3.1. Tek Yönlü

Suyun mekân içinde tek yönlü hareket ettiği dokuz adet sakana bulunmaktadır. Mekân içerisinde lineer bir hareket olduğundan suyun hareketi karşılıklı iki duvar arasındadır. Bu duvarlardan biri suyun giriş yaptığı, diğeri ise suyun mekânı terk ettiği duvardır.

Suyun mekân içindeki hareketinin değişmediği sakanalar kendi içinde gruplandığında iki farklı durumdadır. Birincisi; suyun mekânın simetri ekseninden geçen sakanalar, diğeri ise su ögesinin beden duvarının bitişiğinde mekânda kenara çekilmiş olan sakanalar. (Şekil 4.21)

Şekil 4.21. Suyun mekân içerisinde tek yönlü hareketi.

1. Su mekânının simetri ekseninde.
2. Su mekânda duvar kenarında.

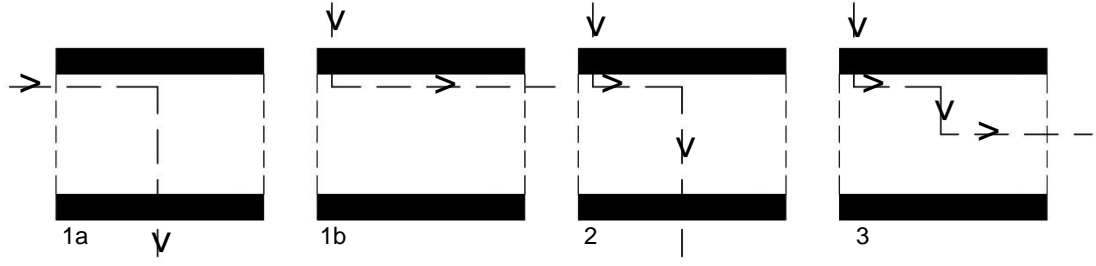
Bozan Köyü, Karageyikli Köyü, Kızılbörüklü Köyü-1, Korucu Köyü-1, Korucu Köyü-2 ve Yakakayı Köyü sakanalarında mekânın ortasında geçen su kaynağı simetri eksenini oluşturmaktadır. Su, mekânın tam ortasından akıp geçerken; ocak ve dövme taşı gibi diğer elemanlar bu ögenin etrafında konumlanırlar. Dövme taşları su kaynağının etrafına yerleşmiştir. Sakananın beden duvarlarında ise ocaklar bulunur.

Gündüzler Köyü-4, Örencik Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanalarında su kaynağı mekâna giriş yaptıktan sonra yön değiştirmeden duvar kenarından ilerleyerek mekânı terk eder. Bu tipteki sakanalarda bir duvar kenarında su hareketi olduğundan ocaklar başka duvarda yer alır. Dolayısıyla mekân tek olarak yönlü kullanılmaktadır.

Tüm bu örneklerde su mekâna girişinde önce su yalağında toplanır. Yalak içindeki su her zaman temizdir. Tek yönlü su akışının olduğu **Yakakayı Köyü** ve **Bozan Köyü** sakanalarında su; yalaktan sonra mekânda zeminde bulunan bir kanal içinde hareket eder. **Karageyikli Köyü, Kızılbörüklü Köyü-1, Korucu Köyü-1 ve Korucu Köyü-2** sakanalarında ise; yalakta biriken su yalak duvarında bulunan bir delikten zemine akar ve mekân içerisinde serbest hareketle akarak dışarı atılır.

4.3.2. Yön Değiştiren

İncelenen sakana örneklerinin içinde suyun yön değiştirdiği on dört adet sakana vardır. Suyun yön değiştirdiği sakanalar çoğunluktadır ve incelenen tüm sakanaların içerisinde %60 oranındadır. Suyun mekânın içinde tek yönlü hareket ettiği sakanalara göre yön değiştiren sakanaların tümünde su önce yalak içine dolar. Ardından giriş yaptığı duvara göre yön değiştirip zeminden serbest hareketle akarak mekânı terk eder. (Şekil 4.22)

Şekil 4.22. Suyun mekân içerisinde yön değiştiren hareketi.

- 1a-1b. Suyun mekâna girişiyle yön değiştirmesi.
2. Suyun mekâna girdikten sonra kırılması.
3. Suyun mekâna girdikten sonra kırılması ve yön değiştirmesi.

Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-1, Gündüzler Köyü-2, Gündüzler Köyü-3, Kayı Köyü-2, Kızılcaören Köyü ve Yörük Karacaören Köyü sakanalarında su önce duvara bitişik yalıkları doldurur. Sonrasında ise sakananın merkezinde yer alan zemindeki bir kanalla dışarı atılır. Bu örnekler suyun mekânın simetri merkezinde tutularak ve girişe göre yön değiştirerek terk ettiği sakanalardır.

Gündüzler Köyü-5, Kayı Köyü-1, Kızılborüklü Köyü-2, Örencik Köyü-1, Yukarı Doğanoglu Köyü, Yukarı İğdeğacı Köyü-1 ve Yukarı İğdeğacı Köyü-3 sakanalarında su mekâna giriş yaptıktan sonra yalağı doldurur. Su yalaktan zemine düştüğü sırada yön değiştirir ve mekân içerisinde serbest şekilde hareket ederek duvar kenarından veya giderden dışarı atılır.

4.4. EKLENTİLERİNE GÖRE

Bu başlık altında sakanaların mekân içlerine, beden duvarlarına ya da yakın çevrelerine yapılan ekler incelenmiştir. Bu ekler; çeşme, yalak, sarnıç ve wc'dir (hela). İncelenen sakana örnekleri içerisinde, üç sakana dışında diğer tüm sakanalarda mekâna yardımcı öğeler olan bu eklentilerden en az biri bulunmaktadır. (Tablo 7)

4.4.1. Çeşme ve Yalak

Çeşmeler mekânın dışında konumlanan ve sakanalara su sağlayan eklentilerdir. Ancak sakanaları kullanmayacak kişilerin de çeşmeden su almasına imkân verecek şekilde konumlanırlar. Yalıklar ise çeşmelerden akan suyu toplayan, başka bir noktaya aktaran ve derinlikleri sayesinde devamlı dolu olan yardımcı öğelerdir. Çeşmesi olan örneklerin aynı zamanda yalıklarının da olması bu iki eklentiye beraber incelemeyi gerekli kılmıştır. On altı adet sakanada çeşme ve yalak bir arada bulunmaktadır.

Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-2, Gündüzler Köyü-3, Gündüzler Köyü-4, Karageyikli Köyü, Kızılborüklü Köyü-1, Kızılborüklü Köyü-2, Kızılcaören Köyü, Kayı Köyü-1, Kayı Köyü-2, Korucu Köyü-1, Korucu Köyü-2, Örencik Köyü-2, Yörük Karacaören Köyü, Yukarı İğdeağacı Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanalarının duvarına dışarıdan bitişik veya yakın çevrelerinde tek yüzlü çeşme bulunmaktadır.

Dağcı Köyü, Gündüzler Köyü-2, Gündüzler Köyü-3, Gündüzler Köyü-4, Karageyikli Köyü, Kızılborüklü Köyü-1, Kızılborüklü Köyü-2, Kızılcaören Köyü, Kayı Köyü-1, Korucu Köyü-1, Korucu Köyü-2, Örencik Köyü-2, Yörük Karacaören Köyü, Yukarı İğdeağacı Köyü-1, Yukarı İğdeağacı Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanalarında, mekâna su sağlayan ya da çevresindeki bir çeşmeye destek olarak eklenmiş yalak bulunmaktadır.

İncelenen sakanaların yalakları iki farklı konumda bulunmaktadır. Birincisi; mekânın beden duvarına yapışık konumda olanlardır. Bu şekilde yedi örnek bulunmaktadır. Dağcı Köyü, Kızılborüklü Köyü-1, Kızılcaören Köyü, Yörük Karacaören Köyü, Yukarı İğdeağacı Köyü-1, Yukarı İğdeağacı Köyü-2 ve Yukarı İğdeağacı Köyü-3 sakanalarında bulunan yalak eklentileri sakanaların benden duvarının yanında yer almaktadır.

Sakanalardan uzakta konumlanan ve bir çeşmeye bağlı olan yalaklar ise dokuz adettir. Gündüzler Köyü-2, Gündüzler Köyü-3, Gündüzler Köyü-4, Karageyikli Köyü, Kızılborüklü Köyü-2, Kayı Köyü-1, Korucu Köyü-1, Korucu Köyü-2, Örencik Köyü-2 sakanalarının yalakları bu gruptadır.

Yalaklar farklı sayıda bölümlere ayrılmıştır. Hazneler arası su geçişi, yalağın üst noktasında bulunan bir kanalla sağlanır. Su geçişinin en üst noktada yer alması sayesinde yalaklar her zaman doludur. Yalakların iç ve dış yüzeyleri çimento esaslı malzemeyle sıvanmıştır.

Dağcı Köyü sakanasında; dışarıda olan yalaklar birbirine dik konumdadır. Sakanaya bitişik duvarda iki gözlü bir yalak bulunur. Bunlara dik açıyla eklenen tek gözlü diğer bir yalak ise çeşmeyle bağlantı sağlamaktadır. Çeşmeden akan su yalaklara dolar ve duvarda açılmış bir delikten sakana içindeki yalağa su aktarılır. (Şekil 4.23)

Gündüzler Köyü-2 sakanasının yalakları çeşme ile bağlantılıdır. Toplam dört bölümden oluşmaktadır. Çeşmeden akan suyu toplayan ilk hazne kısa, diğer üç hazne daha uzundur. Yalak içinde su çizgisel bir hatta ilerlemektedir. Yalağın ucundan akan su bir boru yardımıyla yolun karşısında bulunan sakanaya taşınmaktadır. (Şekil 4.24)

Şekil 4.23. Dağcı Köyü sakanasının cephesine yapışık su yalağı ve çeşmesi.

Şekil 4.24. Gündüzler Köyü-2 sakanası arkasındaki çeşme ve su yalağı.

Gündüzler Köyü-3 sakanasının arkasında çeşmeyle bağlantılı yalakları bulunmaktadır. (Şekil 4.25) İki bölümden oluşan yalakların ilk kısmı diğerinden daha uzundur. Sakanaya su, bir boru yardımıyla taşınmaktadır. **Gündüzler Köyü-4** sakanasında çeşmeyle bağlantılı ve üç bölümlü yalak bulunmaktadır. Çeşmeden dökülen suyun doldurduğu ilk kısımdan sonra dik açıyla sakanaya yönelen iki gözlü kısım bulunmaktadır. (Şekil 4.26) Her iki sakanada da çeşme ve yalak uzak bir noktada konumlanmıştır. Çeşmeden yalağa dökülen su, yalak içinde düz bir hat boyunca ilerlemektedir.

Şekil 4.25. Gündüzler Köyü-3 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Şekil 4.26. Gündüzler Köyü-4 sakanasının arkasında yer alan çeşme ve su yalağı.

Karageyikli Köyü sakanasında yalak; sakanadan ve çeşmeden ayrı konumdadır. Çeşmenin arkasında yer alan su deposundan boruyla su hattı çekilmiştir. İki kademeli ve lineer olan yalakta sürekli su bulunmaktadır. (Şekil 4.27) Çeşmeden su akmasına ve yalağın suyla dolu olmasına karşın sakana içinde su yoktur ve kullanılmamaktadır. (Şekil 4.28)

Şekil 4.27. Karageyikli Köyü sakanasının su yalağı. Şekil 4.28. Karageyikli Köyü sakanasının çeşmesi.

Kızılbörüklü Köyü-1 sakanasında çeşme ve yalak üst kotta çizgisel olarak sakananın arka duvarına bitişik durumdadır. (Şekil 4.29) Beden duvarına yapışık olan yalak dört bölümlüdür. Aynı yerleşimde bulunan diğer sakana gibi yalak haznelerinden biri içi oyulmuş ahşap kütüktür. Çeşmeden akan su ağaç bölüme düşmekte ardından diğer üç bölümden geçerek arkasında konumlanmış sakanaya sürekli akan su sağlamaktadır.

Kızılbörüklü Köyü-2 sakanasında yalak, çeşmenin yanında ayrı bir noktada konumlanmıştır. Çeşmenin önünde lineer biçimde uzanan yalak iki bölümlüdür. (Şekil 4.30) İlk bölümü tüm yalaklar gibi sıvalı bir hazne olarak yapılmıştır, ikinci bölümünde ise diğer örneklerden farklı olarak içi oyulmuş ağaç kütük kullanılmıştır. Aynı zamanda sakananın içindeki su yalağı da ağaç kütüğünden yapılmıştır. Çeşmeden sakanaya su girişi hazırlanmıştır, ancak kapalı olduğu için içeriye su aktarılmamaktadır.

Şekil 4.29. Kızılbörüklü Köyü-1 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Şekil 4.30. Kızılbörüklü Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Kızılcaören Köyü sakanası eğimli bir arazide set duvarına yaslanmaktadır. Sakana, çeşme ve yalak dizisi bir hizada, duvarın önünde konumlanmıştır. (Şekil 4.31)

Çeşmeden akan su yalaklara aktarılmakta ve ardından sakanaya giriş yapmaktadır. Çeşmenin önüne eklenen yalak dört bölümlüdür. (Şekil 4.32, Şekil 4.33)

Şekil 4.31. Kızılcaören Köyü sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Şekil 4.32. Kızılcaören Köyü sakanasına yalaktan su girişi.

Şekil 4.33. Kızılcaören Köyü sakanasının su yalağının hazneleri.

Kayı Köyü-1 sakanasının su girişinin olduğu arka cepheye bakan bir çeşme yer almaktadır. (Şekil 4.34) Çeşme ile sakanaya arasında mesafe olduğundan yer altından döşenmiş bir hat ile su sakanaya taşınmaktadır. Çeşmenin önünde iki kademeli yalak vardır. Yalaktan akan su, sakananın da kıyısında olduğu dereye akmaktadır.

Kayı Köyü-2 sakanasında çeşme uzak bir noktada yer almaktadır. Çeşmeden çekilen hatla sakanaya su taşınmaktadır ve çeşmenin yalağı bulunmamaktadır. (Şekil 4.35) Çeşmenin; sıkışık bir yerleşimin olduğu konutların arasında ve yolun kenarında olması zamanla yalağının kaybolduğunu göstermektedir.

Şekil 4.34. Kayı Köyü-1 sakanasının arkasında yer alan, başka bir yapının duvarına yapışık çeşme ve su yalağı.

Şekil 4.35. Kayı Köyü-2 sakanasına su sağlayan, uzakta konumlanmış çeşme.

Korucu Köyü-1 sakanasının arka tarafında çeşme bulunmaktadır. Çeşme ile sakana arasından geçen yol, eklentiyi mekândan ayırmaktadır. Çeşmenin önüne eklenmiş tek gözlü küçük bir yalak vardır. Günümüzde çeşmeden su akmadığı için sakanada da su bulunmamaktadır. (Şekil 4.36)

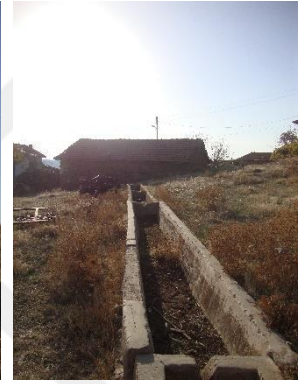
Korucu Köyü-2 sakanasına paralel bir noktada çeşmesi yer almaktadır. Çeşmenin önünde dört bölümden oluşan yalağı bulunmaktadır. (Şekil 4.37) Yalak, çeşme önünde çizgisel bir şekilde uzanmaktadır. Aynı yerleşimde bulunan diğer örnekte olduğu gibi bu sakananın da çeşmesinde su yoktur. Zamanında yalakta toplanan suyun; çeşme ve sakananın arasındaki mesafe göz önüne alındığında, bir boru yardımıyla sakanaya taşındığı görülmektedir. (Şekil 4.38)

Şekil 4.36. Korucu Köyü-1 sakanası çeşme ve su yalağı.

Şekil 4.37. Korucu Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Şekil 4.38. Korucu Köyü-2 sakanasının su yalağı.

Örencik Köyü-2 sakanasının çeşmesi ile ana mekânı arasında mesafe bulunmaktadır. Çeşmeden akan suyun toplandığı yalak iki bölümlüdür. İlk bölüm çeşmeden akan suyun toplandığı kısımdır. İkinci bölümün ise zamanında birkaç hazneden oluştuğu görülmektedir. Zamanla yalağın bu kısmında bulunan düşey elemanlar kırıldığı için hazne bir bütün olarak su tutmaktadır. Yalak lineer şekilde sakanadan uzaklaşarak ters yöne doğru konumlanmıştır. (Şekil 4.39) Çeşmeden boruyla hat çekilerek sakanaya su girişi sağlanmaktadır.

Yörük Karacaören Köyü sakanasında bulunan çeşme sakananın köşesindedir. Çeşmenin ön tarafından sakanaya temiz su girerken, arka tarafından da sakana duvarına yapışık lineer şekilde konumlanmış yalağa su aktarılır. Her iki su birbirine karışmamaktadır. Yalak kademeli olarak üç bölümlüdür. Diğer örneklerdeki gibi yerden yüksekte bir set halinde değil, zemin içerisinde inşa edilmiştir. Çeşmeden sakanaya su girişi kapatılmıştır. (Şekil 4.40)

Şekil 4.39. Örencik Köyü-2 sakanasının çeşmesi ve su yalağı.

Şekil 4.40. Yörük Karacaören Köyü sakanasının çeşmesi ve cephesine yapışık su yalağı.

Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının çeşmesi bulunmamaktadır. Sakananın yan duvarına eklenmiş ve duvar boyunca uzanan iki bölmeli yalak bulunmaktadır. (Şekil 4.41) Yalağa akan su sakanaya da su veren hattan gelmektedir. (Şekil 4.42)

Şekil 4.41. Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının cephesine yapışık su yalağı.

Şekil 4.42. Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanasının su yalağının hazneleri.

Yukarı İğdeağacı Köyü-2 sakanasının çeşmesi ana mekâna su girişinin olduğu tarafta yer almaktadır. Çeşme devşirme taşlardan oluşmaktadır. (Şekil 4.43) Suyun akışı lineer bir yol izlemektedir. Çeşmeden akan su zeminde küçük bir haznede toplandıktan sonra sakanaya girmektedir. Sakana içindeki yalakta toplanan su duvar boyunca ilerleyip dışarıda yer alan iki bölmeli yalağı doldurmaktadır. (Şekil 4.44)

Şekil 4.43. Yukarı İğdeğacı Köyü-2 sakanasının arkasında yer alan çeşmesi.

Şekil 4.44. Yukarı İğdeğacı Köyü-2 sakanasının ön yüzünde uzanan su yalağı.

Yukarı İğdeğacı Köyü-3 sakanasında bulunan çeşme ve yalak ana mekâna bitişiktir. (Şekil 4.45) Sakananın içinde bulunan yalağın devamında dışarıda konumlanmıştır. Sakana, çeşme ve yalak arkalarında yer alan sete yaslanmaktadır. (Şekil 4.46) Çeşmenin duvarının bittiği noktada devşirme bir sütun vardır. Su kaynağı, çeşmeden ve sakanadan önce ikiye ayrılarak her iki tarafa da su girişi sağlamaktadır. Sakana içindeki yalaktan akan su dışarıda, çeşmenin yalağına doğru devam etmektedir. Dışarıda yer alan yalak iki haznelidir. Su haznelerin içinden geçtikten sonra yere dökülür ve kapalı bir kanal içinden akmaya devam eder.

Şekil 4.45. Yukarı İğdeğacı Köyü-3 sakanasının yanına eklenmiş çeşme ve su yalağı.

Şekil 4.46. Yukarı İğdeğacı Köyü-3 sakanasının çeşme ile bağlantısı.

4.4.2. Sarnıç

Araştırma sırasında sakanalarda sürekli akan suyun kullanıldığı tespit edilmiştir. Su debisinin düşük olduğu köylerde ise sakanalara sarnıç veya depo gibi su tutan eklentiler yapıldığı görülmüştür. İncelenen örneklerin beşinde sarnıç ekine rastlanmıştır.

Kayı Köyü-2 sakanasına; su kaynağının sabit oranda su sağlayamaması ve sakananın eğimin iyice azaldığı noktada yer alması sebebiyle sarniç eklenmiştir. (Şekil 4.47) Sakanaya uzak bir noktada konumlanan çeşmeden mekâna borularla taşınan su öncelikle sarniçta depolanmaktadır. Sonrasında sarniçin basıncının en yüksek olduğu alt noktasından sakana içindeki su yalağına aktarılmaktadır. (Şekil 4.48) Bu sayede yıkama eylemi sırasında sürekli ve debisi değişmeden akan su kaynağı elde edilmektedir.

Şekil 4.47. Kayı Köyü-2 sakanasında köşede yer alan sarniç.

Şekil 4.48. Kayı Köyü-2 sakanasındaki sarniç ve suyun aktarıldığı yalak.

Bozan Köyü sakanasında ise sadece kullanılacağı zaman temiz su akışı sağlanmaktadır. Mekân içerisinde yerde bulunan su kanalı kullanım dışında susuz kalmaktadır. Sakananın arka tarafında açılmış bir kuyu vardır. (Şekil 4.49) Yıkama sırasında bu kuyudan pompa yardımıyla çekilen su, sakana içindeki kanalı doldurmaktadır ve eylem bitiminde su kesilmektedir. (Şekil 4.50) Bozan köyünün ovada yer alması ve devamlı akan bir su kaynağına uzak olması durumu bu sakanayı diğer örneklerden farklı kılmış, suyun sürekli akışı engellenmiştir.

Şekil 4.49. Bozan Köyü sakanasının su kuyusunun pompa odası ve sakana içerisinden geçen su kanalı.

Şekil 4.50. Bozan Köyü sakanasına gelen suyun çıkış haznesi.

Suyun yetersiz olduğu yerleşimlerde bulunan sakanalarda uygulanan üçüncü çözüm ise yakında yer alan çeşmelere depo eklenmesidir. İncelenen örneklerden **Karageyikli Köyü**, **Korucu Köyü-1** ve **Korucu Köyü-2** sakanalarına yakın bir noktada konumlanmış çeşmeler vardır ve bu çeşmelerin arkalarında su deposu bulunmaktadır. (Şekil 4.51, Şekil 4.52) Su deposuna az miktarda da olsa sürekli su girişi sağlanır. Bu sayede bir sarnıç gibi dolan depolar, debisi yüksek halde sakanalara sürekli su sağlar. Zamanında su kaynaklarının azlığına çözüm olarak depoların yapılmasına rağmen bu grupta yer alan sakanalarda günümüzde akan su bulunmamaktadır. Bu durum yerleşim yerlerinde su kaynaklarının tükenmesine işaret etmektedir.

Şekil 4.51. Karageyikli Köyü sakanasının çeşmesi ve su deposu.

Şekil 4.52. Korucu Köyü-2 sakanasının su deposu ve çeşmesi.

4.4.3. WC (Helâ)

İncelenen altı adet örnekte sakanaya eklenmiş wc (helâ) bulunmaktadır. Bu eklenti mekânın çok kullanılmayan bir köşesinde. Bir kapıyla çamaşır yıkama mekânından ayrılan bu eklenti sakananın ana mekânından bağımsız bir bölüm oluşturur.

Sakanalarda; su mekâna giriş yaptıktan sonra önce bir yalakta toplanmaktadır. Ocaklarda kaynatılmak üzere bu noktadan temiz su temin edilmektedir. Ardından yalakta toplanan su, zemine akarak mekân dışına çıkmaktadır.

Kayı Köyü-1, Kayı Köyü-2, Yakakayı Köyü, Yörük Karacaören Köyü, Yukarı Doğanoğlu Köyü ve Yukarı İğdeağacı Köyü-1 sakanalarında çamaşır yıkama eylemi sırasında kirlenen su mekân dışına atılmadan önce bu eklenti içerisinde geçmekte ve sonrasında mekânı terk etmektedir. (Şekil 4.53) Sakanaların bir kapıyla ana mekândan ayrılmış küçük eklentilerinde hela taşı bulunmaktadır. (Şekil 4.54, Şekil 4.55)

Şekil 4.53. Yukarı Doğanoğlu Köyü sakanasında mekânın sonuna eklenen helâ.

Şekil 4.54. Eklentinin iç boşluğu.

Şekil 4.55. Eklentinin cepheden mekâna bağlanması.

Yakakayı Köyü sakanasında bu eklenti kendi içinde iki bölümlüdür. (Şekil 4.56) Ana mekândan ahşap bir kapıyla ayrılmış hela eklentisinin içinden geçilerek ulaşılan ve yine ahşap bir kapıyla ilk bölümden ayrılan ikinci kısım yer almaktadır. (Şekil 4.57) Bu bölümde birbirine dik iki duvar boyunca seki vardır ve bu kısımda çamaşır gününde yıkanma ihtiyacı karşılanmaktadır. (Şekil 4.58)

Şekil 4.56. Yakakayı Köyü sakanasının helâ ve banyo eklentisi.

Şekil 4.57. Eklentinin banyo olarak ayrılmış tarafı.

Şekil 4.58. Eklentilerin cepheden mekâna bağlanması.

Sakanalarda mekân içerisindeki temiz-kirli su sıralamasının hatasız yapılması hiçbir kaynağın israf edilmeden tekrar tekrar kullanılmasını sağlamaktadır. Sakanaların, işleve yönelik son derece akılcı çözülmüş eylem sıralamaları bu yapıların ihtiyaca göre tasarlanmış mekânlar olduğunu ortaya koymaktadır. (Şekil 4.59, Şekil 4.60)

Şekil 4.59. Yukarı İğdeâğacı-1 sakanasının eklentisin cephedeki etkisi.

Şekil 4.60. Kayı Köyü-2 sakanasının eklentisin cephedeki etkisi.

5. SONUÇ

Yerinde yapılan araştırmalar ve tespitler sonrasında oluşturulan rölöveler ile sakanaların tipolojik değerlendirmesi yapılmıştır. İncelenen sakanalar; her biri kendi içinde gruplanan dört ayrı sınıflandırma altında toplanmıştır.

Sakanalar tipolojik olarak değerlendirildiğinde;

- **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'te ocakların bulunduğu duvarlara göre bir değerlendirme yapılmış ve sakanalar ocakların konumuna göre; ocaksız, tek duvar üzerinde, iki duvar üzerinde ve üç duvar üzerinde olmak üzere dört ana başlık altında gruplandırılmıştır. Ocakların tek duvar üzerinde yer aldığı sakanalarda ocakların birbirlerine belirli mesafelerde konumlandığı görülmüş ve ocak sayısının artması veya suyun mekân içinde konumlanması gibi etkenlere bağlı olarak ikinci duvarların da ocaklar için kullanıldığı belirlenmiştir. Gerekli ocak mesafelerine ve duvar konumlarına uymayan sakanalarda ise ocaklar zaman içerisinde kapatılmış ve ocak sayısı mekânı kullanan kişilerin eylem alanına bağlı olarak tekrar düzenlenmiştir.

Çok sayıda ocağın tek duvar üzerinde ve birbirlerine çok yakın sıralandığı tek bir örnek belgelenmiştir. rencik Köyü-2 sakanasında aynı duvar üzerinde bulunan çok sayıda ocak mekânın boyutlarıyla çelişki göstermiş, dört ocaktan ikisi zamanla kapatılmış ve iki ocaklı bir sakana haline gelen mekân ile daha verimli bir kullanım sağlanmıştır. Ocakların birbirine dik iki duvar üzerinde yer aldığı (L tipi) Gündüzler Köyü-2 sakanasının ocakları çok yakın konumlandığı için, bir duvar üzerinde yer alan iki ocağı kapatılarak ocakların tek duvar üzerinde yer aldığı tipe dönüştüğü grlmştir. Ocakların  duvar üzerinde yer aldığı (U tipi) Karageyikli Köyü sakanasında yedi ocaktan biri kapatılarak karşılıklı iki duvar tipine dnştrlmştir.

- **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'te sakanalar ocak sayılarına göre tasnif edilmiş; iki ve üç ocaklı, dört ve beş ocaklı, altı ve üzeri ocaklı olmak üzere üç ana grupta toplanmıştır. En fazla sakana iki ve üç ocaklı grubunda yer almaktadır. Sakanalarda ocak sayısının artmasının mekân boyutlarını

farklılaştıran bir değişken olduğu görülmektedir. Ancak ocak sayılarının artmasının ya da azalmasının sakanaların mekânsal boyutlarını tek başına belirlediği söylenemez. Örnek olarak Kayı Köyü-1 sakanası iki ocağa sahipken Dağcı Köyü sakanası üç ocağa sahiptir ve bu iki sakananın boyutları ocak sayıları ile ters orantılıdır. Benzer bir karşılaştırma ise yeni inşa edilmiş örneklerden iki ocaklı Gündüzler Köyü-3 sakanası ile sekiz ocaklı Yakakayı Köyü sakanaları arasında görülebilir. İki ocağı, bir dövme taşı, su yalağı ve zeminde su kanalına sahip Gündüzler Köyü-3 sakanasının mekânsal boyutları; sekiz ocaklı, değişik ebatlarda on yedi dövme taşı ve zeminde bir su kanalı olan Yakakayı Köyü sakanasına benzer ölçülerdedir.

- **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'da mekânsal öğelerden olan suyun, sakananın içerisindeki hareketi incelenmiş ve iki farklı şekilde olduğu görülmüştür. Suyun mekâna girişiyle doğrusal akta sakanayı terk ettiği ya da mekâna giriş yaptıktan sonra yön değiştirerek mekân içinde ilerlediği sakanalar tespit edilmiştir. Her iki durumun da mekân organizasyonu açısından farklı ve olumlu sonuçlar verdiği gözlenmiştir. İncelenen tüm sakanalarda su; mekân içerisinde önce temiz bir yalağa veya zemindeki bir kanala düşmekte, ardından zeminde yol kat ederek mekânı terk etmektedir. Ayrıca bu bağlamda suyun mekân içerisinde konumlanması incelenmiş ve suyun duvar kenarında ya da orta akta yer aldığı sakanaların olduğu görülmüştür. Her iki grupta su öğesinin hem zeminde bir su kanalı içerisinde hareket ettiği hem de yerden yüksek ve derin (60 cm) bir su yalağında toplandığı sakanalar tespit edilmiştir.
- **Hata! Başvuru kaynağı bulunamadı.**'deki son sınıflandırmada; eklentilerine göre tasnifi yapılan sakanaların, su öğesine bağlı bir eklenti edindikleri tespit edilmiştir. Çeşme, su yalağı, sarnıç, su deposu ya da su kuyusu gibi eklentiler temiz suyu değerlendirip mekâna destek olurken, wc (hela) eklentisi mekânda kullanılmış suyun tekrar kullanımını gerçekleştirmektedir. İlk grupta yer alan eklentiler su kaynağının verimli bir şekilde hem mekân içerisinde hem de çevresiyle paylaşarak kullanıldığını göstermektedir.

Yapılan incelemelerde sakanaların buldukları yerleşimlerle etkileşim içinde oldukları tespit edilmiştir. Tek bir sakanaya sahip yerleşimlerde mekânın daha rahat kullanımı açısından çamaşır yıkama günlerinin paylaşıldığı ve böylelikle sakananın her gün kullanıldığı görülmüştür. Birden fazla sakanaya sahip köylerde; merkezden

uzaklaştıkça sakanaların ocak sayılarının ve kapasitelerinin azalması, yerleşimin eklenerek büyüdüğünü ve bu doğrultuda ihtiyaçlara bağlı olarak yeni sakanaların yerleşime eklendiğini ortaya koymaktadır. Bu yerleşimlerin; köyün nüfus yapısına bağlı olarak mahallelere ayrıldığı ve her bir mahallenin kendi sakanasını kullandığı tespit edilmiştir. Tek bir sakanaya sahip kırsal yerleşimlere göre bu sakanaların kullanım sıklığı daha azdır ancak kullanım sırasında paylaşım daha fazladır.

Sakanalarda çamaşır yıkama eylemi; ocak, dövme taşı ve akan su sıralamasında gerçekleşmektedir ve bu öğelerin mekân içinde yer değiştirdiği örneğe rastlanmamıştır. Herhangi birinin eksik olduğu sakanaların ise günümüzde kullanılmadığı veya işlevini yitirdiği görülmüştür.

Kırsal yerleşimlerde günlük hayatın önemli bir parçası olan imece kültürü sakanalar gibi ortak kullanım mekânlarının ortaya çıkmasında etken olmuştur. Farklı işlevler yüklenerek kurulmuş ve günlük hayatın birer parçası olan bu mekânlar, sosyal sürdürülebilirlik içinde önemli yer tutmaktadır.

Anadolu'da kırsal yerleşimlerde yaşanan ekonomik sorunların yanı sıra, tarım ve göç neticesinde değerini yitiren kırsal alanlar, sosyal ve kültürel sorunların boyutu kültürel mirasımızın kaybolmasına sebep olmaktadır. Bu yok oluşun en önemli nedenleri; geleneksel yaşam şeklinin değişimi, kırsal nüfusun azalması, modern yapım tekniklerinin ve malzemelerin yerel malzemelerin yerini alması ve insanların zaman içerisinde değişen ihtiyaç ve istekleridir. Ayrıca bölgeden kente yaşanan göç; köy nüfusunun azalmasına neden olmuş, tarım ve hayvancılık gerilemiş, geleneksel ortak yaşam unsurlarından sakana, değirmen, fırın ve çeşme gibi yapıların işlevini büyük ölçüde yitirmesine sebep olmuştur.

Teknoloji ürünlerinin günlük yaşamımızda birçok bakımdan kolaylık sağladığı bir gerçektir. Kırsal yerleşimlerde ise her bir eve ayrı ayrı çamaşır makinesinin girmesi, geleneksel yaşamda, yıllar boyunca edinilen birikimlerden doğan sakanaların temizlik kültürünü evlere taşımıştır. Bu birikimlerin terk edilmesiyle önceleri sakanalarda haftada bir gün toplu olarak gerçekleştirilen yıkama eylemi sırasında kullanılan su miktarı, her evde ayrı ayrı tüketilen su ve elektrik enerjisine dönüşmüştür. Yılın her günü doğal kaynağından akmakta olan sakanalardaki su, israf edilerek değerlendirilmemekte ve bu durum ek enerji kullanımına yol açmaktadır. Kırsal yerleşimlerdeki imkanlar düşünüldüğünde, önemli ölçüde ekonomik ve ekolojik sürdürülebilirlik sağlayan sakanalar, doğal kaynakların dengeli kullanımının ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Sakanaların daha sık kullanılması tüketim fazlalığından kaynaklanan olumsuzlukları en aza indirecek, günümüzde önemle

üzerinde durulan doğal kaynakların verimli bir biçimde kullanımını sağlayacak, tüm bunların sonucunda da çevresel koruma bilincine ve ekolojik sürdürülebilirliğe katkıda bulunacaktır.

Ülkemizde kırsal yerleşmelerin en büyük sorunu; tasarım ve planlama çalışmalarının daha çok üst ölçeklerde yapılması ve özgün yerleşme karakterleri göz ardı edilmesidir. Her bölge için yapılan standart tasarım ve planlama çalışmaları, yerleşmelerin özgün yapısına zarar verdiği gibi bölge kültürünün kaybolmasına da yol açmaktadır. Merkezden planlanmış müdahalelerin yapılması; kırsal yerleşimlerdeki özgün tasarımların doğal çevrenin etkisinde oluşmasını engellemekte ve insan faktörünü ön plana çıkarmaktadır. Böylelikle doğal çevrenin izinde (kendiliğinden) oluşması beklenen yapıları çevre; uzaktan planlanarak, kırsal yerleşim karakterini ezmeye başlamaktadır. Kırsal alanlardaki sorunların çözümü, doğal kaynakların doğru yönetilmesi ile, kültürel ve çevresel birçok olumlu sonucun doğmasına olanak sağlayacaktır.

Kırsal yerleşimlerde; sosyal sürdürülebilirlik açısından değerlendirildiğinde, etraftaki veriler neticesinde doğal bir çevre içerisinde kurulmuş bir hayat devam etmektedir. Sosyal sürdürülebilirlik; kültürün nesilden nesile aktarımı ve onunla ilişkili olarak üretilen mekânların devamlılığıyla sağlanır. Kırsal yerleşimlerde de görülen ortak kullanım mekânları kültür biriktirir ve bu birikimi varlıklarıyla gelecek nesillere aktarır. Eğer bu mekânlar günümüze kadar varlıklarını sürdürememişlerse; sadece geçmişteki halleriyle anı olmaktan öteye geçemezler. Zaman içerisinde bu mekânlardan elde ettiğimiz kültürel birikim unutulmuş olarak kaybolmakta ve bunun sonucunda insan-mekân etkileşimi kopukluğa uğramaktadır. Bir ortak kullanım mekânının bulunduğu yerleşimde korunamaması; öncelikle o bölgede kaybolmasıyla, daha sonra da ülkeden o kültürün izlerinin yok olmasıyla sonuçlanır. Yerel dokuda önemli bir kültür değeri olan sakanaların kaybolmadan korunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Acar, M. Şinasi, 2009. *Eskişehir Zaman, Mekân, İnsan*, Eskişehir Ticaret Odası Yayınları, Eskişehir.

Anonim, 1924. 442 Sayılı 1924 tarihli Köy Kanunu.

Anonim, 2014. *Eskişehir Rehberi*, Eskişehir Valiliği, 5.Baskı, Sistem Ofset. Yay. San. Tic. Ltd. Şti., Eskişehir.

Akkaya, Dilvin H., Usman, Efe E., 2010. Hızla Yokolan Bir Kültürün Son İzleri Eskişehir Sakana Örnekleri, *1. Uluslararası Greenage Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ed. Ergönül, S., Gündeş, S., Erbaş, A. Erdem, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Akkaya, Dilvin H., Usman, Efe E., 2012. Ortak Kullanım Mekânlarının Sosyal Sürdürülebilirliğe Etkisinin Eskişehir Kırsalında İncelenmesi, *2. Uluslararası Greenage Sempozyumu Bildiri Kitabı*, ed. Ergönül, S., Gündeş, S., Erbaş, A. Erdem, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Arif, B., 1935. Köy projesi, *Arkitekt*, Cilt: 1935 Sayı: 59-60, İstanbul.

Aysel, Nezh R., 2004. Mimari Tasarımın Biçimlenmesinde Bir Çevre Faktörü Olarak Su ve Boğaziçi Örneği, *Doktora Tezi*, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ayverdi, İ., 2006. *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul.

Bozdoğan, S., 2002. *Modernizm ve Ulusun İnşası – Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür*, çev. Tuncay Birkan, Metis, İstanbul. 115-116.

Childe, G., 2006. *Tarihte Neler Oldu?*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.

Çahantimur, A., Turgut Yıldız, H., 2008. Sürdürülebilir Kentsel Gelişmeye Sosyo Kültürel Bir Yaklaşım: Bursa Örneği, *İTÜ Mimarlık, Planlama, Tasarım Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, Eylül 2008, İstanbul.

Çelebi, E., 2006. *Evllya Çelebi Seyahatnâmesi*, der. Seyit Ali Kahraman, der. Yücel Dağlı, Yapı Kredi Yayınları, Cilt III, İstanbul.

Güvenç, B., 2011. *İnsan ve Kültür*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, s.121-137.

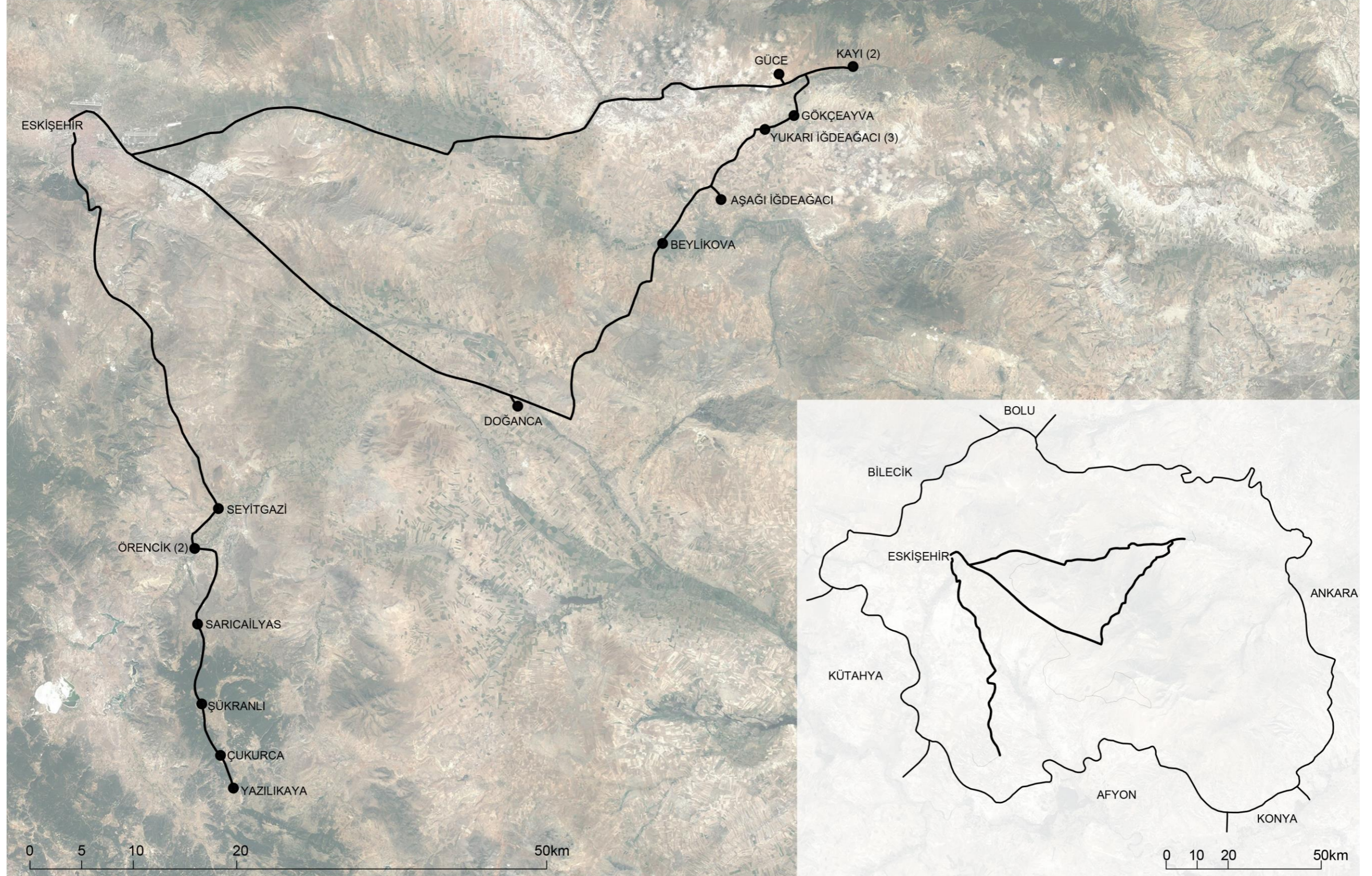
- Homeros**, 2005. *Odysseia*, Can Yayınları, İstanbul.
- Howard, E.**, 1902. *Garden Cities of Tomorrow*, Swan Sonnenschein & Company, London.
- İşcan, N.**, 2006. *Eskişehir, Tarihin Şehri*, İşcan Yayınları, Eskişehir.
- İşcan, N.**, 1995. *Frigya Vadisi*, dan. Arkeolog Fuat Özçatal, ETAM A.Ş. Matbaası, Eskişehir.
- İnan A.**, 1933. *Devletçilik İlkesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birinci Sanayi Planı*.
- Kaya, M.**, *Türk Mitolojisi Ders Notları*, MSGSÜ Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı, İstanbul.
- Kinneir, J. Macdonald**, 1818. *Journey through Asia Minor, Armenia, and Koordistan in the years 1813 and 1814*, J. Murray, London.
- Polat, Y.**, 2008. MÖ IV. Binyıl-MÖ I. Binyıl Arasında Dağlık Phrygia Bölgesi'nde Yerleşim Modelleri, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Püsküllüoğlu, A.**, 1995. *Türkçe Sözlük*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Radet, G.**, 1895. *En Phrygie, rapport sur une mission scientifique en Asie Mineure (août-septembre 1893)*, Impr. nationale, Paris.
- Usman, E. Emre**, 2011. Kırsal Yerleşimlerin Biçimlenmesinde Su Etkisi ve Eskişehir Örneği, Çevre Tasarım Kongresi Bildiri Kitabı, ed. Tönük, S., Biket, A. Pınar, Sağıroğlu, M. Pınar, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ünsal, B.**, 1940. Sincan Köyü planı, *Arkitekt*, Cilt: 1940 Sayı: 109-110, İstanbul.
- Yetim, A.**, 2007. Türk ve Kızılderili Mitolojilerinde İnsan-Doğa İlişkisi, *Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- URL-1**, <http://lavoirsyvelines.free.fr>, 5 Ocak 2012.
- URL-2**, <http://lavoirsyvelines.free.fr>, 5 Ocak 2012.
- URL-3**, <https://www.jaimemonpatrimoine.fr/fr/module/81/1285/les-lavoirs-de-nos-contrees>, 5 Ocak 2012.
- URL-4**, <http://www.nouveauxcommanditaires.eu/en/25/143/la-lavoir-de-vanvey>, 5 Ocak 2012.
- URL-5**, <http://www.fayeandsteve.com/BeautifulBenabbio/BBpage3.html>, 4 Ocak 2012.

- URL-6**, <http://www.fayeandsteve.com/BeautifulBenabbio/BBpage3.html>, 4 Ocak 2012.
- URL-7**, <http://www.fayeandsteve.com/BeautifulBenabbio/BBpage1.html>, 4 Ocak 2012.
- URL-8**, <http://www.travelphotosforyou.com/india/mumbai>, 4 Ocak 2012.
- URL-9**, <http://popculturescribe.blogspot.com.tr/2012/07/dhobi-ghat-mumbai-exposed.html>, 4 Ocak 2012.
- URL-10**, <http://www.the-silk-route.co.uk/guatemalaAntigualximche.htm>, 4 Ocak 2012.
- URL-11**, <http://blog.travelpod.com/travel-photo/10asians/1/1274200768/tour-of-las-ruinas.jpg>, 4 Ocak 2012.
- URL-12**, <http://members.virtualltourist.com/m/p/m/1b4679/>, 4 Ocak 2012.
- URL-13**, <http://antiquadailyphoto.com/2006/05/13/public-laundry-washbasins>, 4 Ocak 2012.
- URL-14**, <http://antiquadailyphoto.com/2006/07/25/public-laundry-washbasins-at-work>, 4 Ocak 2012.
- URL-15**, <http://www.roundthebendproject.com/2011/02/>, 4 Ocak 2012.
- URL-16**, http://www.livinthedreamcruising.com/june_2009.htm, 4 Ocak 2012.
- URL-17**, <http://antiquadailyphoto.com/2007/04/25/laundry-day-in-san-pedro-las-huertas>, 4 Ocak 2012.
- URL-18**, <http://www.crisguerra.com.br/2012/05/16/lavar-a-roupa-suja/>, 4 Ocak 2012.
- URL-19**, <http://jaxstumpes.blogspot.com.tr/2010/02/>, 4 Ocak 2012.
- URL-20**, <http://static.panoramio.com/photos/large/53904665.jpg>, 2 Aralık 2012.
- URL-21**, http://www.gokceada17.com/tanitim/camasirhaneler_89.html, 2 Aralık 2010.
- URL-22**, <http://gezilopedi.com/bakirlikkeciyesillikkekikdenizdogahuzurgokceada/>, 2 Aralık 2010.
- URL-23**, <http://oronar.blogcu.com/eski-ve-yenisiyle-bademli/2134882>, 2 Aralık 2010.

EK A. Eskişehir Araştırma Gezileri Rotaları

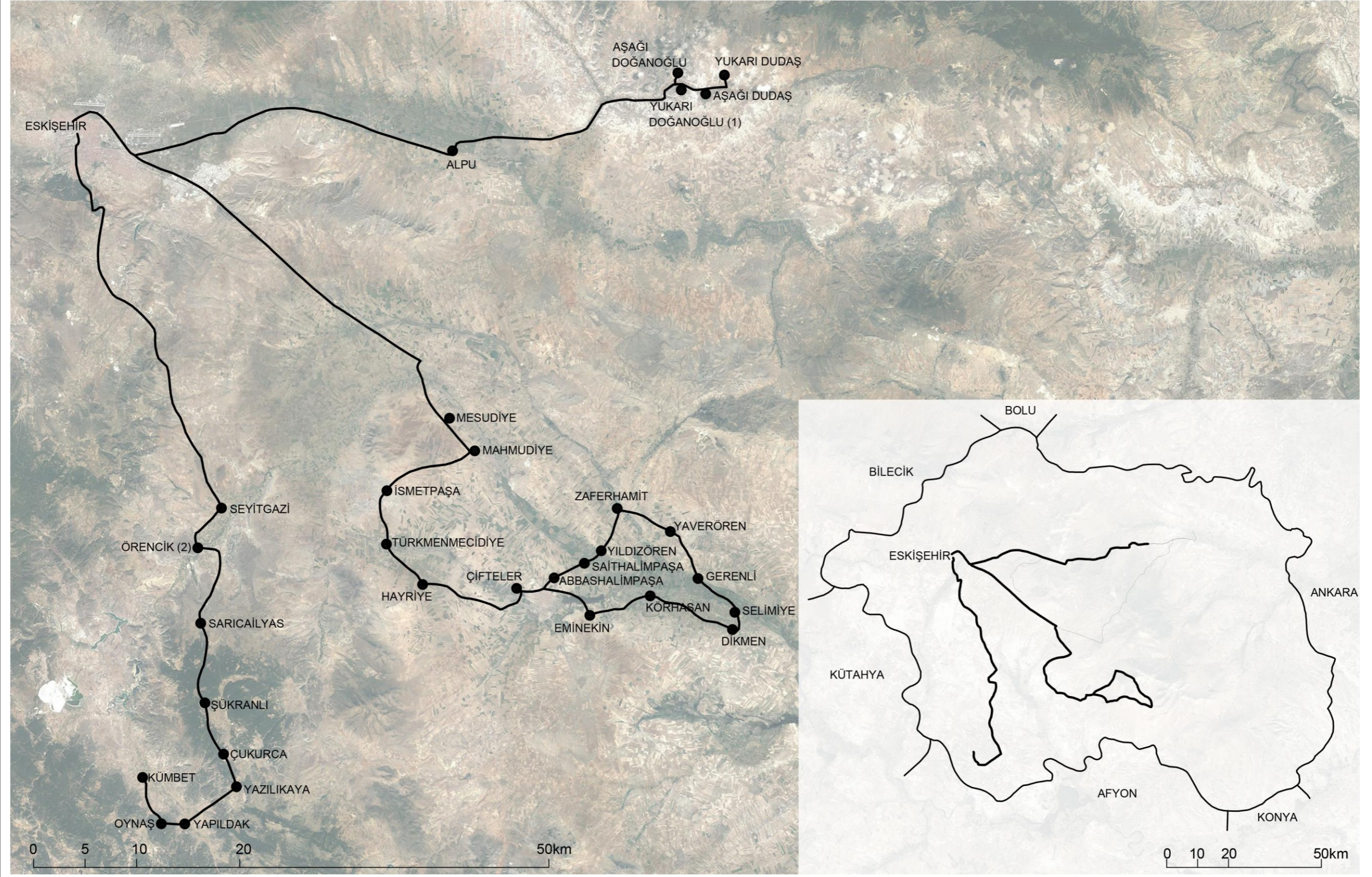

2010 ESKİŞEHİR ARAŞTIRMA GEZİ ROTASI

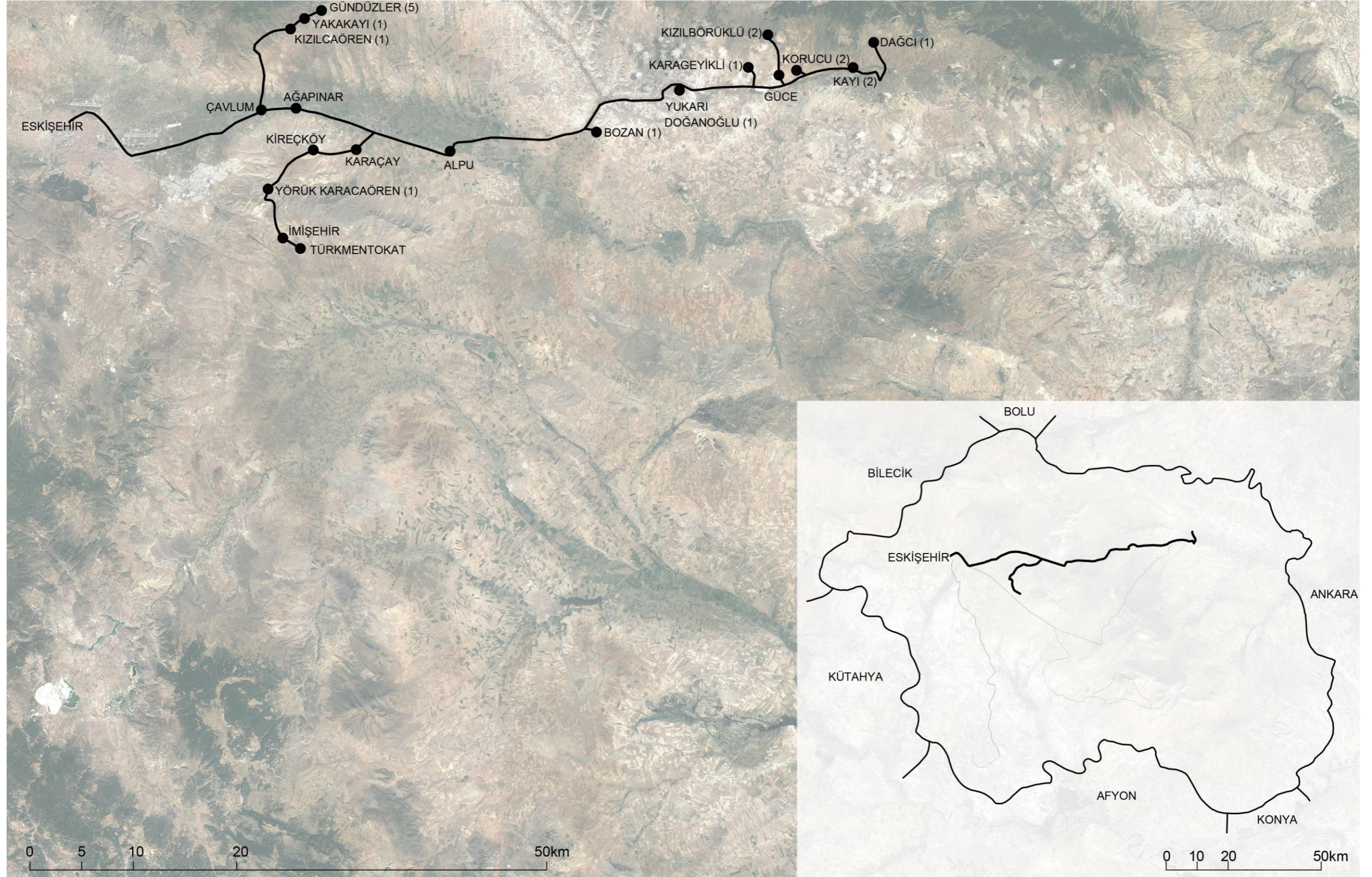
Tablo 1. 2010 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.

2011 ESKİŞEHİR ARAŞTIRMA GEZİ ROTASI

Tablo 2. 2011 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.

2012 ESKİŞEHİR ARAŞTIRMA GEZİ ROTASI

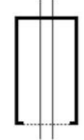
Tablo 3. 2012 Yılı Eskişehir Araştırma Gezi Rotası.

EK B. Sakana Tipolojileri

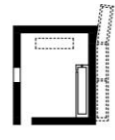

1. OCAKLARIN KONUMUNA GÖRE

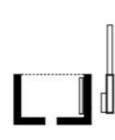
1. OCAKSIZ [3 ADET]

Bozan

Kızılborüklü-1

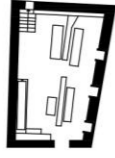

Kızılborüklü-2

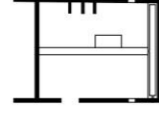
2. TEK DUVAR ÜZERİNDE [12 ADET]

Dağcı

Gündüzler-1

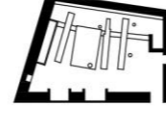
Gündüzler-3

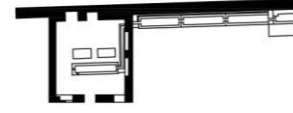
Gündüzler-4

Gündüzler-5

Kayı-1

Kızılcaören

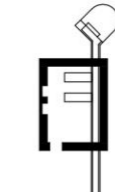
Örencik-2

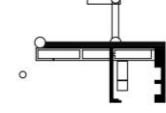
Yukarı Doğanoğlu

Yukarı İğdeğacı-1

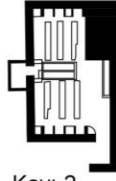
Yukarı İğdeğacı-2

Yukarı İğdeğacı-3

3. İKİ DUVAR ÜZERİNDE [7 ADET]

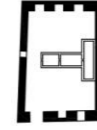
3.1. KARŞILIKLI İKİ DUVAR ÜZERİNDE [6 ADET]

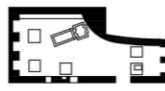
Kayı-2

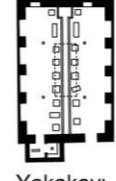
Korucu-1

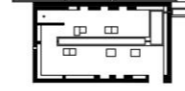
Korucu-2

Örencik-1

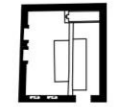

Yakakayı

Yörük Karacaören

3.2. BİRBİRİNE DİK İKİ DUVAR - L TİPİ [1 ADET]

Gündüzler-2 [sonradan ocaklardan ikisi kapatılarak tek duvar tipine dönüştürülmüştür]

4. ÜÇ DUVAR ÜZERİNDE - U TİPİ [1 ADET]

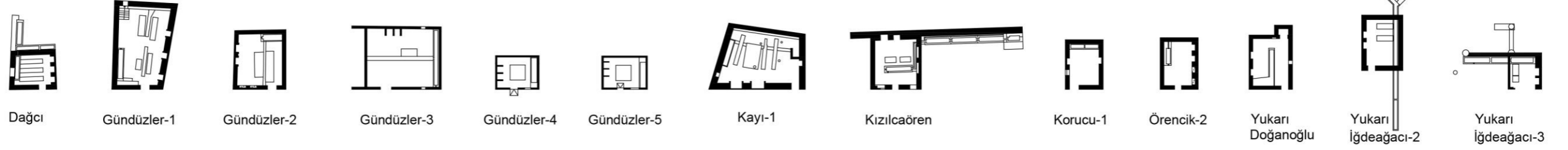

Karageyikli [sonradan ocaklardan biri kapatılarak karşılıklı iki duvar tipine dönüştürülmüştür]

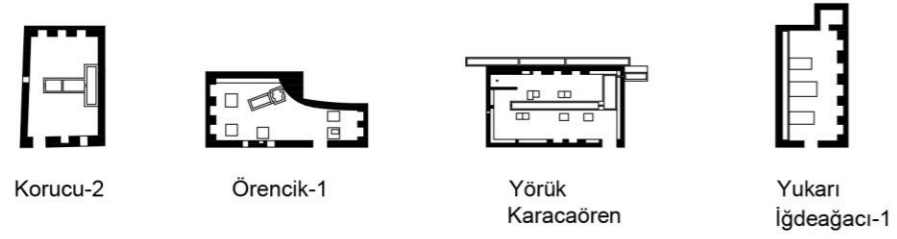
Tablo 4. Ocakların Konumuna Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.

2. OCAK SAYISINA GÖRE

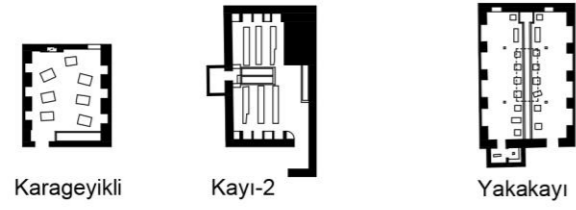
1. İKİ ve ÜÇ OCAKLI [13 ADET]

2. DÖRT ve BEŞ OCAKLI [4 ADET]

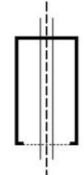
3. ALTI ve ÜZERİ OCAKLI [3 ADET]

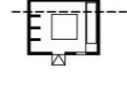
Tablo 5. Ocak Sayısına Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.

3. SUYUN AKIŞ YÖNÜNE GÖRE

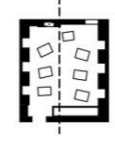
1. TEK YÖNLÜ [9 ADET]

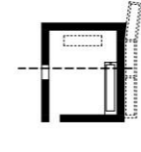
Bozan

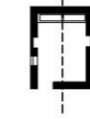
Gündüzler-4

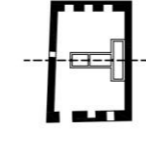
Karageyikli

Kızılörüklü-1

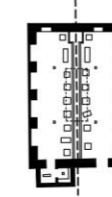
Korucu-1

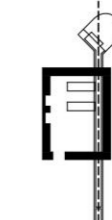
Korucu-2

Örencik-2

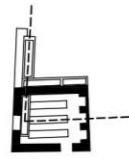

Yakakayı

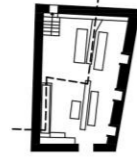

Yukarı
İğdebağacı-2

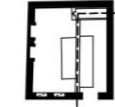
2. YÖN DEĞİŞTİREN [14 ADET]

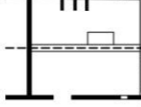
Dağcı

Gündüzler-1

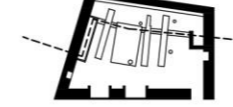
Gündüzler-2

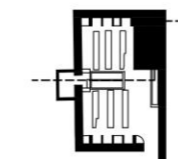
Gündüzler-3

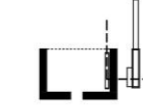
Gündüzler-5

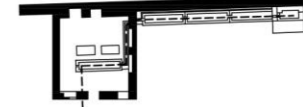
Kayı-1

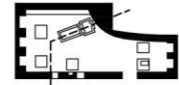
Kayı-2

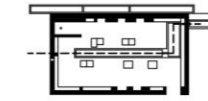
Kızılörüklü-2

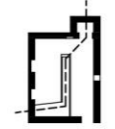
Kızılcaören

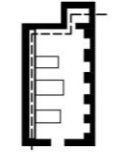
Örencik-1

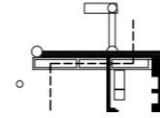
Yörük
Karacaören

Yukarı
Doğanöğlü

Yukarı
İğdebağacı-1

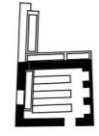

Yukarı
İğdebağacı-3

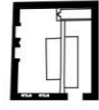
Tablo 6. Suyun Akış Yönüne Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.

4. EKLENTİLERİNE GÖRE

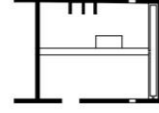
1. ÇEŞME ve YALAK [16 ADET]

Dağcı

Gündüzler-2

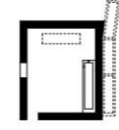
Gündüzler-3

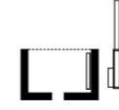
Gündüzler-4

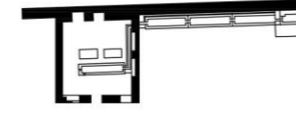
Karageyikli

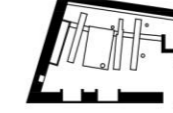
Kızılborüklü-1

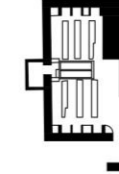
Kızılborüklü-2

Kızılcaören

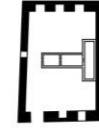
Kayı-1

Kayı-2

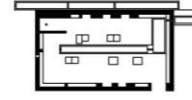
Korucu-1

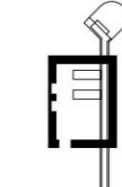
Korucu-2

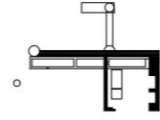
Örencik-2

Yörük
Karacaören

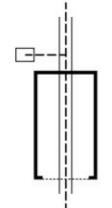

Yukarı
İğdeağacı-2

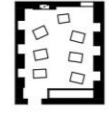

Yukarı
İğdeağacı-3

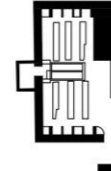
2. SARNIÇ-SU DEPOSU-SU KUYUSU [5 ADET]

Bozan

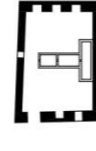
Karageyikli

Kayı-2

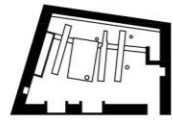

Korucu-1

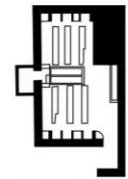

Korucu-2

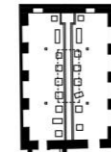
3. WC-HELA [6 ADET]

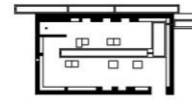
Kayı-1

Kayı-2

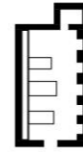
Yakakayı

Yörük
Karacaören

Yukarı
Doğanolu

Yukarı
İğdeağacı-1

Tablo 7. Eklentilerine Göre Sakınaların Tipolojik Değerlendirilmesi.

EK C. Eskişehir Sakinaları Kataloğu

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-01	
Yapı adı : Bozan Köyü Sakanası			
Yerleşme adı : Bozan Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°47'21.31"K	
İlçesi : Alpu		31°05'38.88"D	
Topoğrafik Durum: Ova Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
Eskişehir'in Alpu ilçesine bağlı 1487 kişinin yaşadığı Bozan Köyü bir ova yerleşimidir. Toplu yerleşim karakterinin hâkim olduğu Bozan Köyü'nün merkezinde muhtarlık, okul, cami ve köy odası vardır. Araştırma yapılan diğer yerleşimlere göre Bozan Köyü'nde daha az sayıda su kaynakları bulunmaktadır. Köydeki tek sakana, yerleşim merkezinin batısındaki ovada, tarım yapılan arazilerin yakınında yer almaktadır.			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : Ocaksız			
Ocakların Konumu: -			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde tek yönlü			
Eklentisi : Su kuyusu			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Bulunmamaktadır			
Su Kanalı : Merkezi konumda zeminde			
Dövme Taşı : Bulunmamaktadır			
Askı : 3 adet çatı makası askı olarak kullanılıyor			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma		Yapım Tekniği : Yığma tuğla	
Bitiş Detayı : Sivasız		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanım sırasında kuyudan su sağlanıyor.			
Kuzey-güney aksında kurulan sakananın; güney cephesi tamamen açıktır. İçerisinde ocağı da olmayan sakana su kaynaklarının azlığı sebebiyle diğer sakanalardan farklı bir işleyişe sahiptir. Sakananın kuzey köşesinde dışarıda konumlanmış bir kuyu ve pompa odası bulunmaktadır. Yıkama sırasında kullanılacak su önce yeraltından yüzeye çekilmekte, sonrasında ise sakanaya iletilmektedir. Zemine gömülü kanal ile su iletimi sağlanmaktadır.			
Rölöve Tarihi : Kasım, 2012.		Sakana No : S-01	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-01

Yapı adı : Bozan Köyü Sakanası

Bozan Köyü

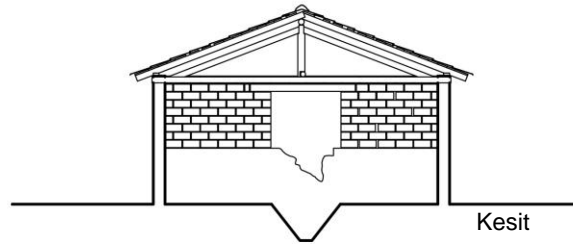
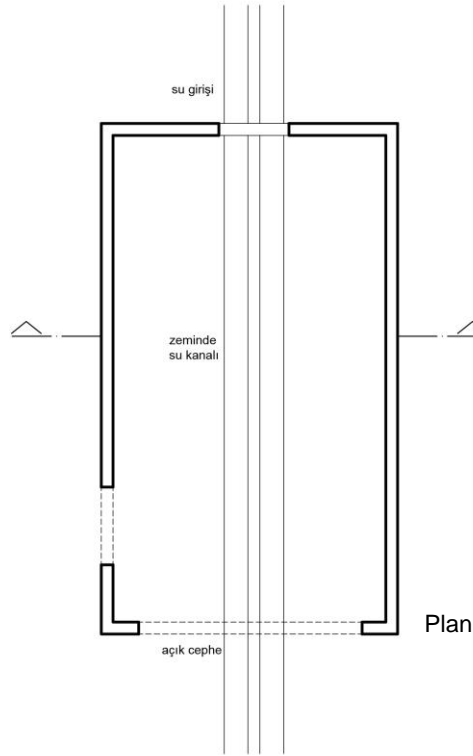
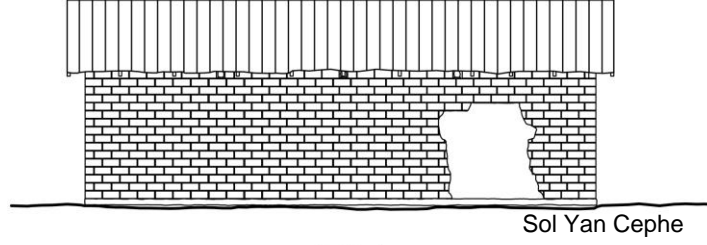

Bozan Köyü Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-01

Yapı adı : Bozan Köyü Sakanası

0 1m 2m 5m

Bozan Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-01

Yapı adı : Bozan Köyü Sakanası

Bozan Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-02	
Yapı adı	: Dağcı Köyü Sakanası		
Yerleşme adı	: Dağcı Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'24.38"K 31°26'42.15"D
İlçesi	: Mihaliççık		
Topoğrafik Durum:	Tepe Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Mihaliççık ilçesine bağlı 83 kişinin yaşadığı Dağcı Köyü bir tepe yerleşimidir. Ana yol aksının kuzeyinde yer alan köyde, toplu yerleşim düzeni hakimdir. Yerleşim ve çevresi zengin su kaynaklarına sahiptir. Kuzeydoğusunda bir gölet bulunan köyün dört tarafı tarım arazileriyle çevrilidir. Dağcı Köyü; merkezinde cami, köy kahvesi, çeşme ve sakananın bulunduğu küçük ölçekli bir yerleşimdir.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 3 adet		
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren		
Eklentisi	: Çeşme, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: 3 adet beton		
Askı	: 1 adet askı		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Sakana, kuzey-güney aksında düz bir alanda konumlanmıştır. Sakananın kuzey cephesine yaslanmış duran çok hazneli yalağa su sağlayan bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmeden akan su sakananın kuzey cephesinden içeri alınıp, batı cephesi boyunca uzanan yalağa aktarılmaktadır. Yalaktan akan su zeminden akarak mekânı terk eder. Üç ocağı ve üç dövme taşı olan sakana günümüzde kullanılmaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-02

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-02

Yapı adı : Dağcı Köyü Sakanası

Dağcı Köyü

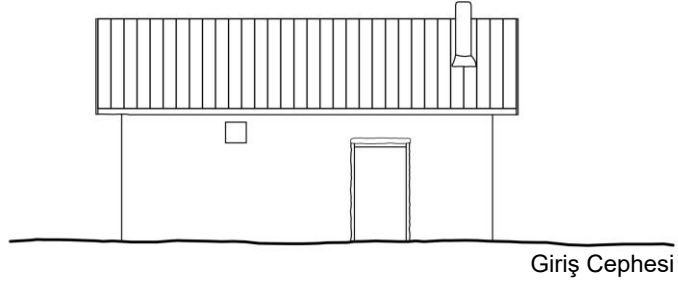

Dağcı Köyü Sakanası

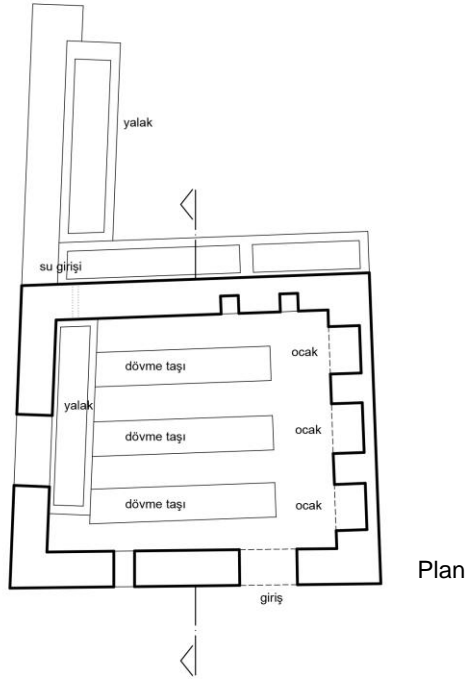
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-02

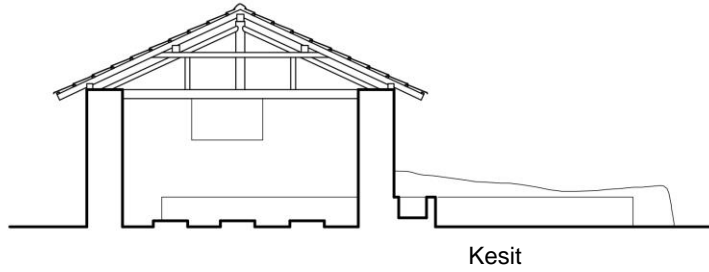
Yapı adı : Dağcı Köyü Sakanası

Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Dağcı Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-02

Yapı adı : Dağcı Köyü Sakanası

Dağcı Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-03	
Yapı adı	: Gündüzler Köyü-1 Sakanası		
Yerleşme adı	: Gündüzler Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°53'11.21"K 30°47'34.78"D
İlçesi	: Tepebaşı		
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı 1275 kişinin yaşadığı Gündüzler Köyü bir yamaç yerleşimidir. Yerleşimin içinden geçen yol yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri yer almaktadır. Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Beş mahalleye bölünmüş yerleşimde toplam beş adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 3 adet		
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren		
Eklentisi	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Merkezi konumda zeminde		
Dövme Taşı	: 3 adet beton, 1 adet devşirme taş		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi	: Tek yöne eğimli çatı	Çatı Konstrüksiyonu: Demir profil kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Eternit levha			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin merkezinde olan sakana en eski ve kapasitesi en büyük sakanadır. Kuzeyinde yer alan caminin istinat duvarına yaslanan sakana altından akan su kaynağı üzerine inşa edilmiştir. Sakana; etrafında konutların yer aldığı bir meydanın parçasıdır. Kuzey cephesinden giriş yapan su, aynı duvar üzerindeki yalağı doldurur ve ardından zemin içindeki kanala akarak mekânı terk eder. Sakanada üç ocak ve dört adet dövme taşı vardır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-03

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-03

Yapı adı : Gündüzler Köyü-1 Sakanası

Gündüzler Köyü

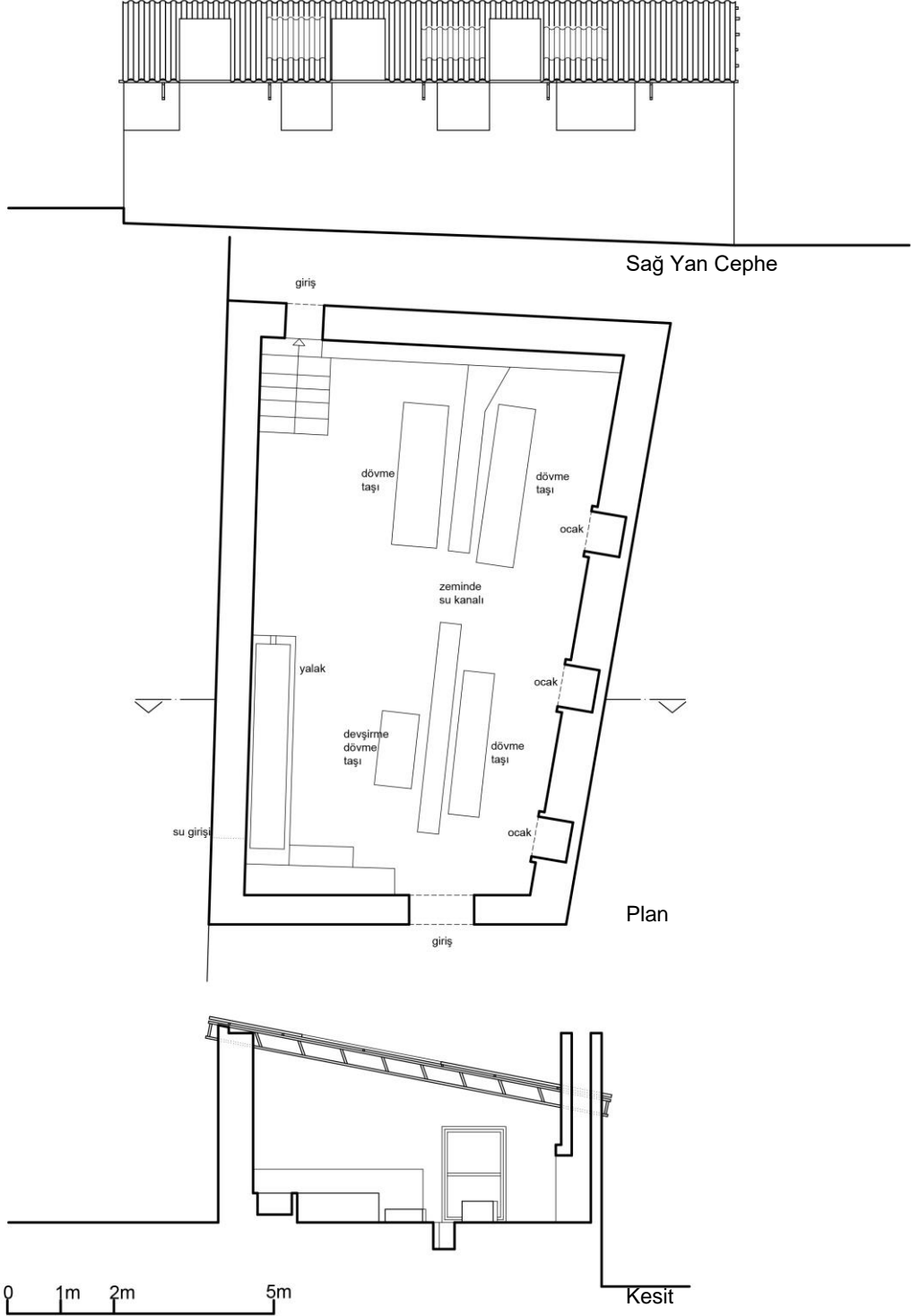

Gündüzler Köyü-1 Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-03

Yapı adı : Gündüzler Köyü-1 Sakanası

Gündüzler Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-03

Yapı adı : Gündüzler Köyü-1 Sakanası

Gündüzler Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-04
Yapı adı	: Gündüzler Köyü-2 Sakanası		
Yerleşme adı	: Gündüzler Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°53'16.13"K 30°47'44.01"D
İlçesi	: Tepebaşı		
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı 1275 kişinin yaşadığı Gündüzler Köyü bir yamaç yerleşimidir. Yerleşimin içinden geçen yol yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri yer almaktadır. Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Beş mahalleye bölünmüş yerleşimde toplam beş adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 4 adet (Sonradan 2 ocak kapatılmıştır)		
Ocakların Konumu:	Birbirine dik iki duvar üzerinde (Tek duvar üzerinde tipine dönüşmüş)		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren		
Eklentisi	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Merkezi konumda zeminde		
Dövme Taşı	: 2 Adet Beton		
Askı	: 3 Adet Çatı Makası Askı olarak kullanılıyor		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi	: Tek yöne eğimli çatı	Çatı Konstrüksiyonu: Demir profil kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Eternit levha			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin sonlandığı kuzeydoğu ucundaki mahallede bulunan sakana, kuzeybatı-güneydoğu aksında konumlanmıştır. Sakananın kuzeybatısından, yerleşimi boydan boya kateden yol geçmektedir. Yolun üst tarafında ise sakana su sağlayan çeşme ve uzunca yalağı yer almaktadır. Sakananın kuzeybatı cephesi bir set duvarı vazifesindedir. İlk inşa edildiğinde dört ocağı olan sakananın zamanla iki ocağı kapatılmıştır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.		Sakana No : S-04

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-04

Yapı adı : Gündüzler Köyü-2 Sakanası

Gündüzler Köyü

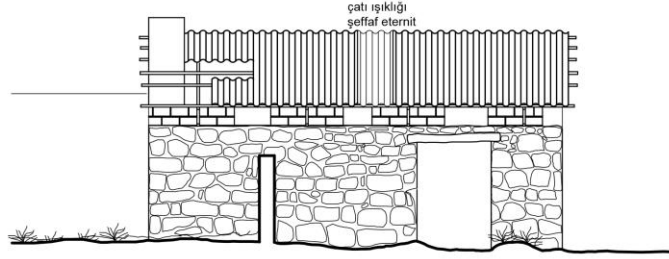

Gündüzler Köyü-2 Sakanası

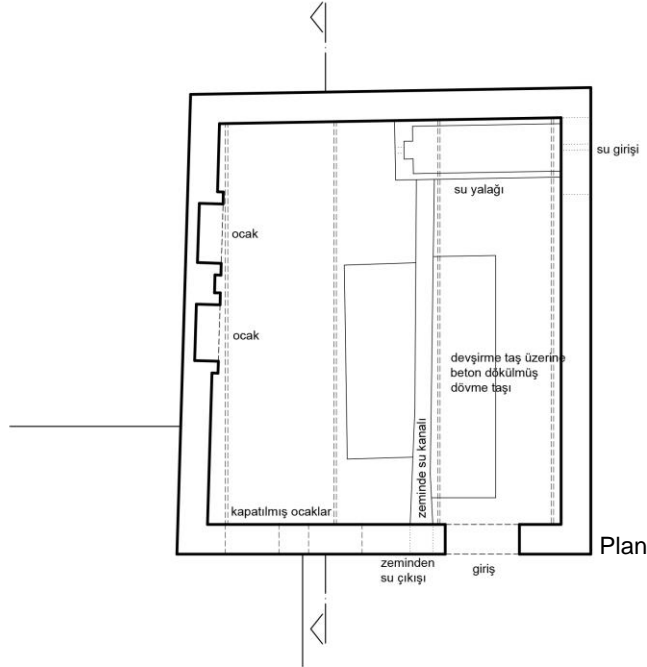
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-04

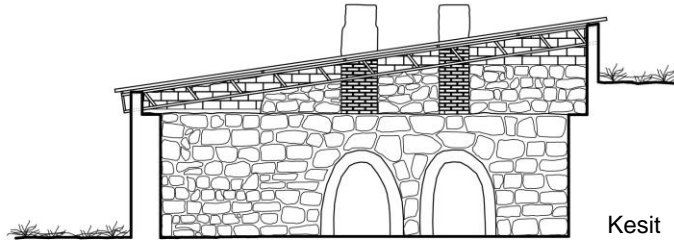
Yapı adı : Gündüzler Köyü-2 Sakanası

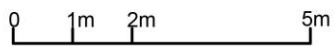
Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Gündüzler Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-04

Yapı adı : Gündüzler Köyü-2 Sakanası

Gündüzler Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-05	
Yapı adı	: Gündüzler Köyü-3 Sakanası		
Yerleşme adı	: Gündüzler Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'49.39"K 30°47'26.40"D
İlçesi	: Tepebaşı		
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı 1275 kişinin yaşadığı Gündüzler Köyü bir yamaç yerleşimidir. Yerleşimin içinden geçen yol yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri yer almaktadır. Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Beş mahalleye bölünmüş yerleşimde toplam beş adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 2 adet		
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü		
Eklentisi	: Çeşme, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Merkezi konumda zeminde		
Dövme Taşı	: 2 Adet Beton		
Askı	: 3 Adet Çatı Makası Askı olarak kullanılıyor		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma	Yapım Tekniği	: Yığma tuğla
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi	: Beton zemin
Çatı biçimi	: Kıрма çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap makas
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Merkezin güneybatısında kurulan yeni mahallede olan sakana kuzeybatı-güneydoğu aksında konumlanmıştır. Kuzeybatı cephesi tarafında bir çeşme ve yalak bulunan sakananın içerisinde cephe boyunca bir yalak yer almaktadır. Yalaktan akan su zemindeki kanalla mekân dışına atılmaktadır. Mekân içerisinde iki ocak ve iki dövme taşı bulunmaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-05

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-05

Yapı adı : Gündüzler Köyü-3 Sakanası

Gündüzler Köyü

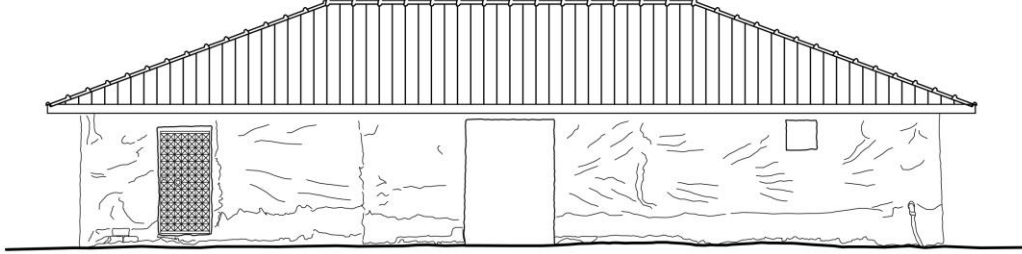

Gündüzler Köyü-3 Sakanası

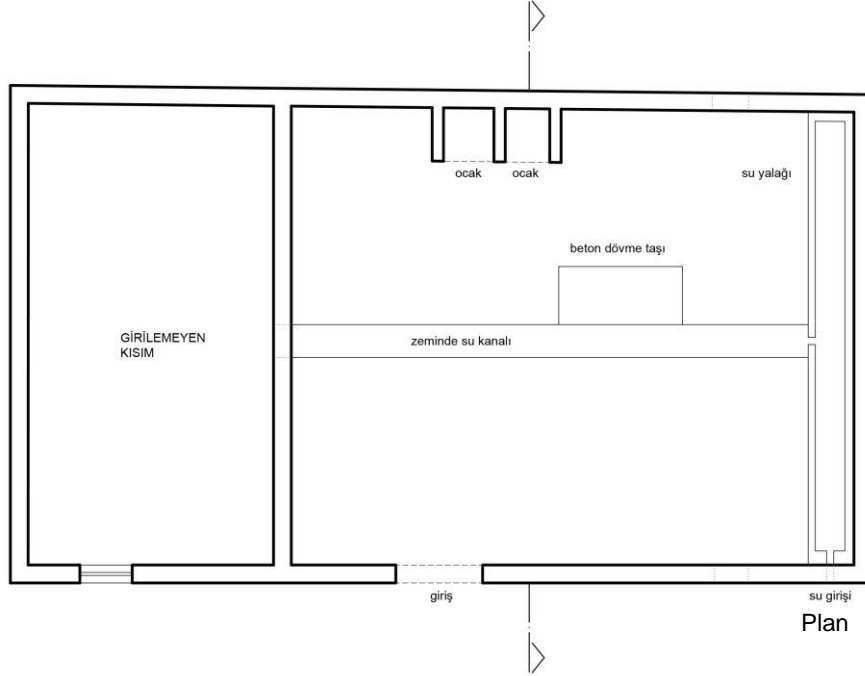
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-05

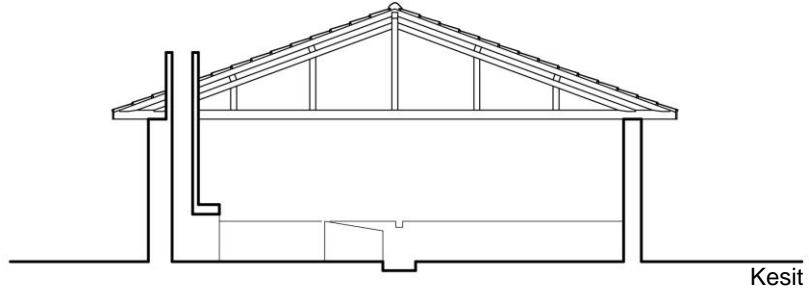
Yapı adı : Gündüzler Köyü-3 Sakanası

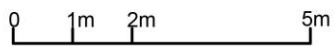
Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Gündüzler Köyü-3 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-05

Yapı adı : Gündüzler Köyü-3 Sakanası

Gündüzler Köyü-3 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK-06	
Yapı adı	: Gündüzler Köyü-4 Sakanası		
Yerleşme adı	: Gündüzler Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°53'20.32"K 30°47'23.21"D
İlçesi	: Tepebaşı		
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı 1275 kişinin yaşadığı Gündüzler Köyü bir yamaç yerleşimidir. Yerleşimin içinden geçen yol yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri yer almaktadır. Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Beş mahalleye bölünmüş yerleşimde toplam beş adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 2 adet		
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü		
Eklentisi	: Çeşme, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: 1 adet beton		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma	Yapım Tekniği	: Yığma tuğla
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi	: Beton zemin
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap kiriş
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanılmıyor			
<p>Yerleşimin kuzeybatısındaki yamaçta yer alan sakana; yerleşimin üst noktalara doğru yayılmasıyla oluşan bir mahallenin parçasıdır. Sakananın kuzeyinde bir çeşme ve içi su dolu olan yalağı bulunmaktadır. Kare planlı olmasıyla diğer örneklerden ayrılmaktadır. Mekânın ortasında büyük bir beton dövme taşı olan sakana ile çeşme arasında bağlantı olmadığından sakana günümüzde kullanılmamaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-06

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-06

Yapı adı : Gündüzler Köyü-4 Sakanası

Gündüzler Köyü

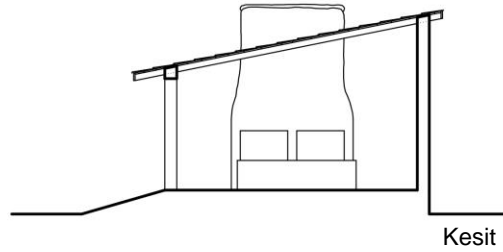
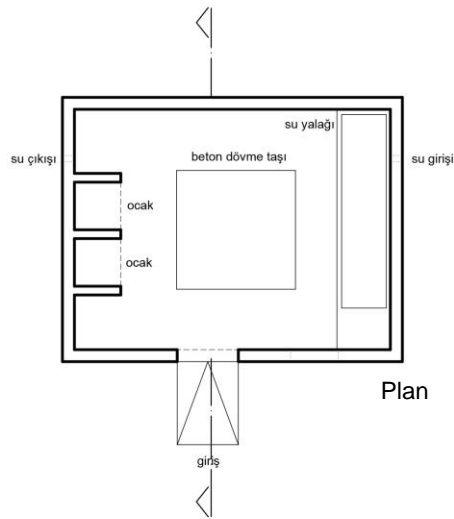
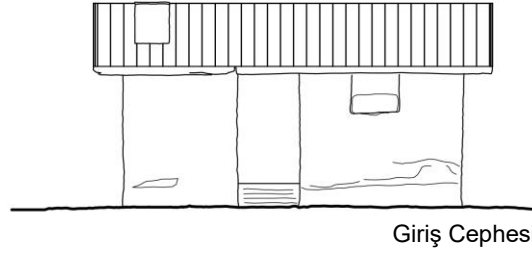

Gündüzler Köyü-4 Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-06

Yapı adı : Gündüzler Köyü-4 Sakanası

0 1m 2m 5m

Gündüzler Köyü-4 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-06

Yapı adı : Gündüzler Köyü-4 Sakanası

Gündüzler Köyü-4 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-07	
Yapı adı	: Gündüzler Köyü-5 Sakanası			
Yerleşme adı	: Gündüzler Köyü			
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°53'10.46"K 30°47'24.77"D	
İlçesi	: Tepebaşı			
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim		
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı 1275 kişinin yaşadığı Gündüzler Köyü bir yamaç yerleşimidir. Yerleşimin içinden geçen yol yerleşimi güneybatı-kuzeydoğu aksında ayırmaktadır. Yolun güneyinde tarım arazileri yer almaktadır. Kuzeyinde dik yamaçların yer aldığı köyün merkezinde küçük bir çarşı, köy kahvesi, muhtarlık, cami, çeşme ve sakana vardır. Beş mahalleye bölünmüş yerleşimde toplam beş adet sakana bulunmaktadır.</p>				
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ				
Ocak Sayısı	: 2 adet			
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi	: Bulunmamaktadır			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ				
Su Yalağı	: Duvar kenarında			
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı	: 1 adet beton			
Askı	: Bulunmamaktadır			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ				
Yapım Sistemi	: Yığma	Yapım Tekniği	: Yığma tuğla	
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi	: Beton zemin	
Çatı biçimi	: Tek yöne eğimli çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit				
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanım sırasında su sağlanıyor.				
<p>Yerleşim merkezinin batısında yer alan sakana bir önceki örnekte de olduğu gibi kare planlıdır. Herhangi bir eklentisinin olmadığı görülen sakananın ortasında büyük bir dövme taşı yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu aksında konumlanmış sakananın, kuzeydoğu cephesi boyunca yalak yer almaktadır. Yalağın karşısındaki duvarda ise iki adet ocak vardır. Sadece kullanılacağı zaman su sağlanan sakana işlevini kaybetme noktasındadır.</p>				
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.		Sakana No	: S-07

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-07

Yapı adı : Gündüzler Köyü-5 Sakanası

Gündüzler Köyü

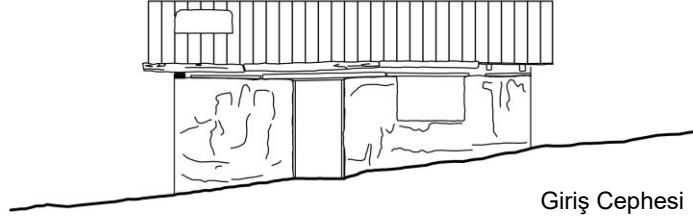

Gündüzler Köyü-5 Sakanası

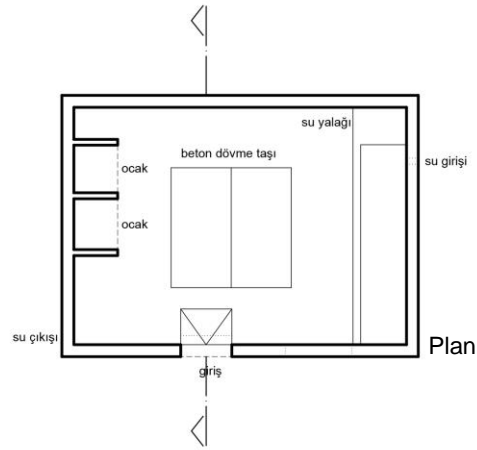
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-07

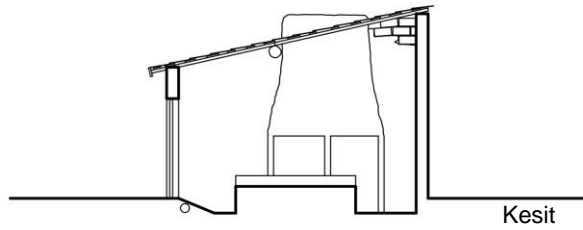
Yapı adı : Gündüzler Köyü-5 Sakanası

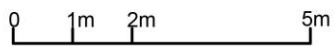
Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Gündüzler Köyü-5 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-07

Yapı adı : Gündüzler Köyü-5 Sakanası

Gündüzler Köyü-5 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-08
Yapı adı	: Karageyikli Köyü Sakanası		
Yerleşme adı	: Karageyikli Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°50'52.43"K 31°17'52.26"D
İlçesi	: Mihaliççık		
Topoğrafik Durum:	Tepe Yerleşimi	Yerleşim Dokusu:	Toplu Yerleşim
<p>Eskişehir'in Mihaliççık ilçesine bağlı Karageyikli Köyü bir tepe yerleşimidir. 129 kişinin yaşadığı köyün dokusu toplu yerleşim karakterindedir. Çevresi tarım arazileri ile çevrelidir. Yerleşimin alt kotu olan merkezinde; muhtarlık, köy kahvesi ve cami yan yana konumlanmıştır. Merkezin kuzeyinde ve üst kotunda; sakana, çeşme, su deposu ve yalak bulunmaktadır. Sakananın batısında eski dönemlerden mezarlık bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 7 adet (Sonradan ocaklardan biri kapatılmıştır)		
Ocakların Konumu:	Üç duvar üzerinde (Sonradan karşılıklı iki duvar üzerinde)		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü		
Eklentisi	: Çeşme, Su deposu, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Yok		
Dövme Taşı	: 7 adet beton		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma-İskelet	Yapım Tekniği	: Moloz-Kerpiç
Bitiş Detayı	: Sivasız	Döşeme Tipi	: Toprak zemin
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap makas
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanılmıyor.			
<p>Doğu-batı aksında konumlanan sakananın girişi doğu cephesi üzerindedir. Sakananın doğusunda bir çeşme ve su deposu bulunmaktadır. Çeşmeden devamlı akan su, sakananın kuzeyinde konumlanan yalağa su taşımaktadır. Yanı başında su kaynağı olmasına karşın sakana içinde su bulunmamaktadır. Su girişinin olmaması ve çatısının kısmen yıkık durumda olması sebebiyle sakana günümüzde kullanılamaz durumdadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-08

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-08

Yapı adı : Karageyikli Köyü Sakanası

Karageyikli Köyü

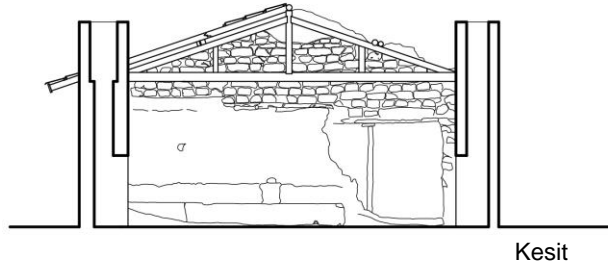
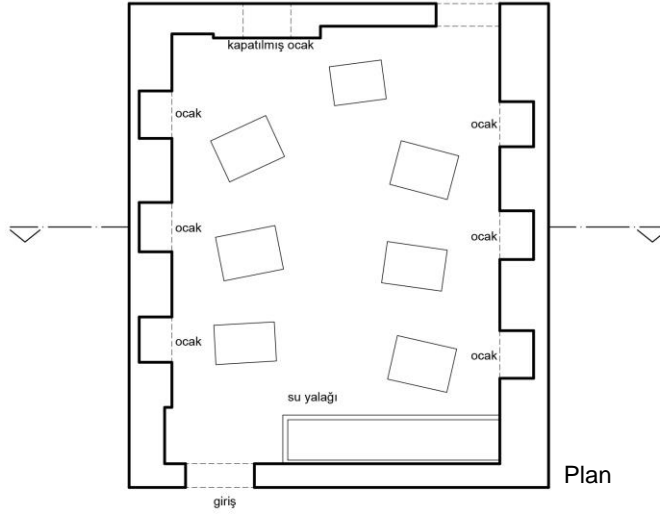
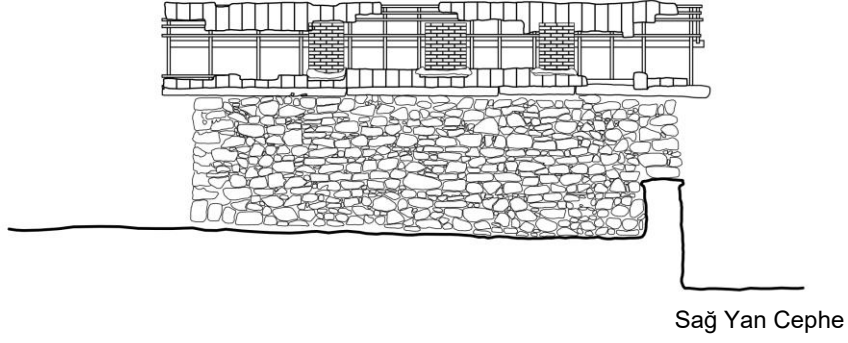

Karageyikli Köyü Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-08

Yapı adı : Karageyikli Köyü Sakanası

0 1m 2m 5m

Karageyikli Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-08

Yapı adı : Karageyikli Köyü Sakanası

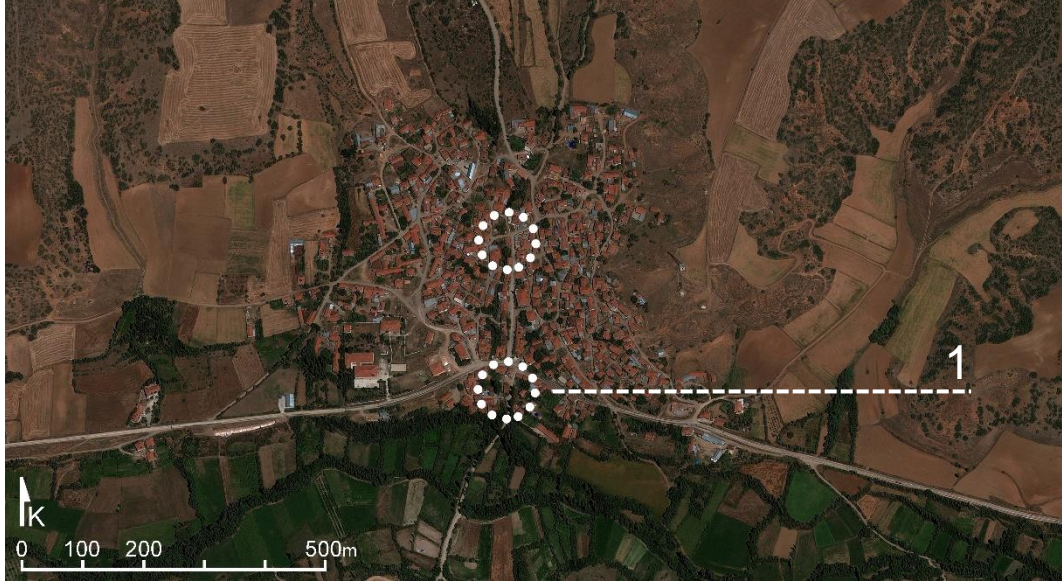
Karageyikli Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-09
Yapı adı : Kayı Köyü-1 Sakanası			
Yerleşme adı : Kayı Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°50'50.39"K	
İlçesi : Mihalıççık		31°25'07.65"D	
Topoğrafik Durum: Ova-Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Kayı Köyü 315 nüfusa sahiptir. Yerleşim ova içerisinde kurulmuş ve zamanla vadi içerisinde kuzeydeki yamaçlara doğru gelişmiştir. Merkezinde muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, okul ve çeşme bulunan yerleşimin meydanından ana yol aksı geçmektedir. Köyde; vadi boyunca akan derenin kıyısında yer alan iki sakana günümüzde kullanılmaktadır. Yamaçta yer alan üçüncü sakana ise yıkılmıştır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 2 adet			
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi : Çeşme, Yalak, Helâ			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar kenarında			
Su Kanalı : Var			
Dövme Taşı : 3 adet ahşap, 1 adet beton			
Askı : 2 askı ve çatı makasları askı olarak kullanılıyor			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş, Tuğla	Yapım Tekniği : Moloz, Yığma tuğla		
Bitiş Detayı : Yarı sıvalı	Döşeme Tipi : Beton zemin		
Çatı biçimi : Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap Makas		
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin ilk sakanasının kuzeyinde bir çeşme ve yalak bulunur ve sakanaya su, bu çeşmeden sağlanmaktadır. Kuzey duvarından su sakanaya giriş yapar ve zemindeki su kanalı içinden akarak güney duvarına eklenmiş helâyaya uğrayarak mekânı terk eder. İki adet ocağın bulunduğu sakanada ahşap dövme taşları vardır. Günümüzde bakımı yapılan sakana kullanılmaya devam etmektedir.</p>			
Rölöve Tarihi : Mayıs, 2010.	Sakana No : S-09		

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-09

Yapı adı : Kayı Köyü-1 Sakanası

Kayı Köyü

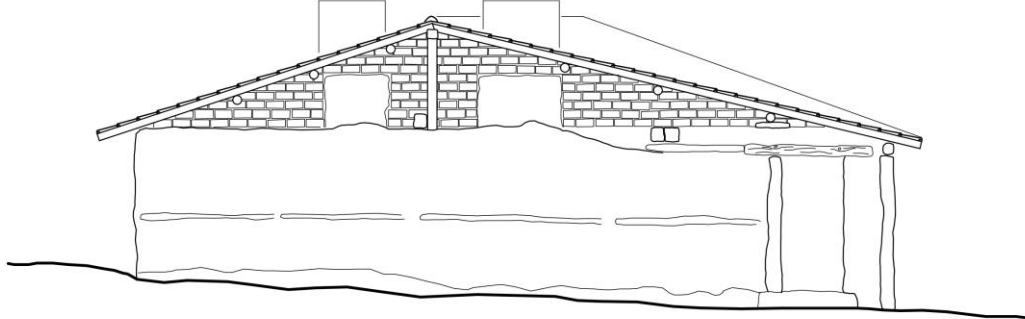

Kayı Köyü-1 Sakanası

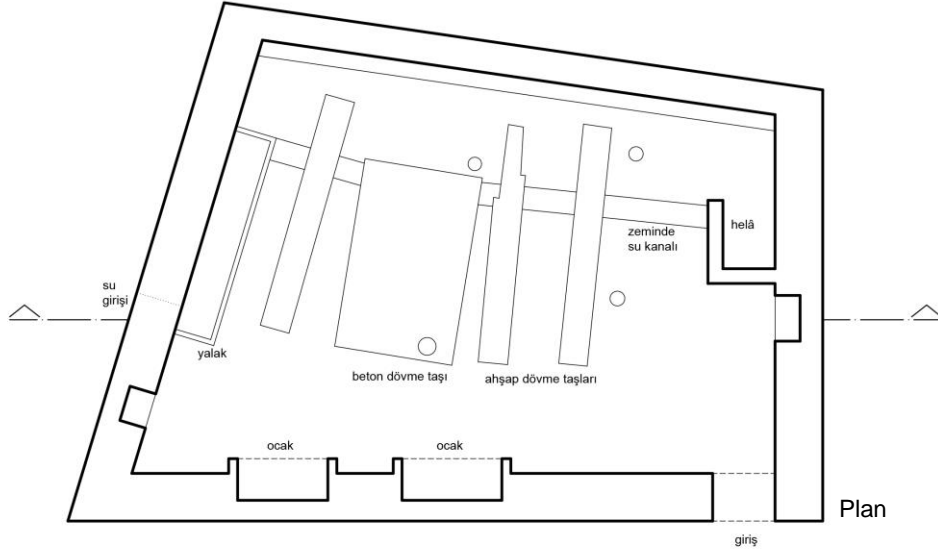
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-09

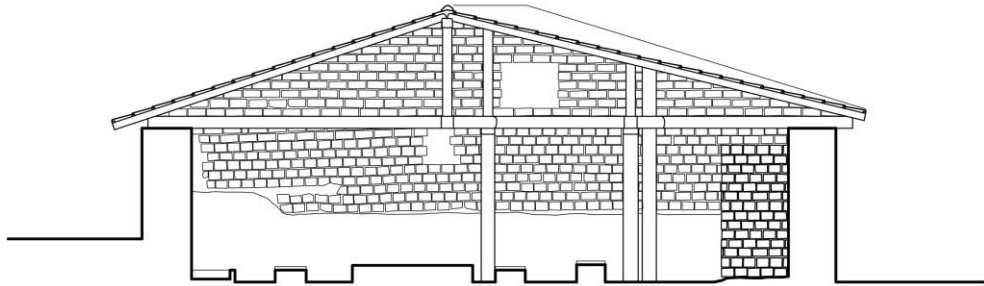
Yapı adı : Kayı Köyü-1 Sakanası

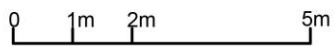
Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Kayı Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-09

Yapı adı : Kayı Köyü-1 Sakanası

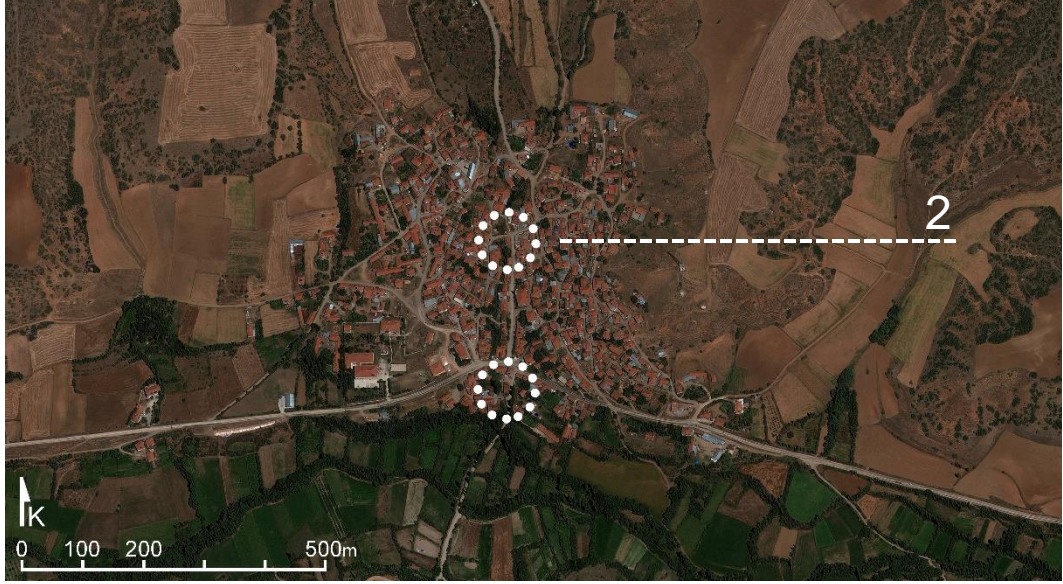
Kayı Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-10
Yapı adı	: Kayı Köyü-2 Sakanası		
Yerleşme adı	: Kayı Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°50'58.14"K 31°25'07.70"D
İlçesi	: Mihalıççık		
Topoğrafik Durum:	Ova-Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı Kayı Köyü 315 nüfusa sahiptir. Yerleşim ova içerisinde kurulmuş ve zamanla vadi içerisinde kuzeydeki yamaçlara doğru gelişmiştir. Merkezinde muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, okul ve çeşme bulunan yerleşimin meydanından ana yol aksı geçmektedir. Köyde; vadi boyunca akan derenin kıyısında yer alan iki sakana günümüzde kullanılmaktadır. Yamaçta yer alan üçüncü sakana ise yıkılmıştır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 6 adet		
Ocakların Konumu:	Karşılıklı iki duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren		
Eklentisi	: Sarnıç, Çeşme, Helâ		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar Kenarında ve merkezi konumda		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: 6 adet ahşap		
Askı	: 1 adet askı		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı	: Sivasız	Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin ikinci sakanasına, batısındaki konutların arasında kalmış bir çeşmeden su sağlanmaktadır. Diğer sakanalardan farklı olarak içerisinde bir sarnıç bulunmaktadır. Sarnıca dolan su sakana içinde merkezi konumdaki iki yalağa aktarılmaktadır. Yalaklar mekânın simetri eksenidir. Sakananın batı cephesine eklenmiş helâyâ akan su mekânı bu noktadan ter eder. Altı adet ocağı bulunan sakananın dövme taşları ahşaptır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.		Sakana No : S-10

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-10

Yapı adı : Kayı Köyü-2 Sakanası

Kayı Köyü

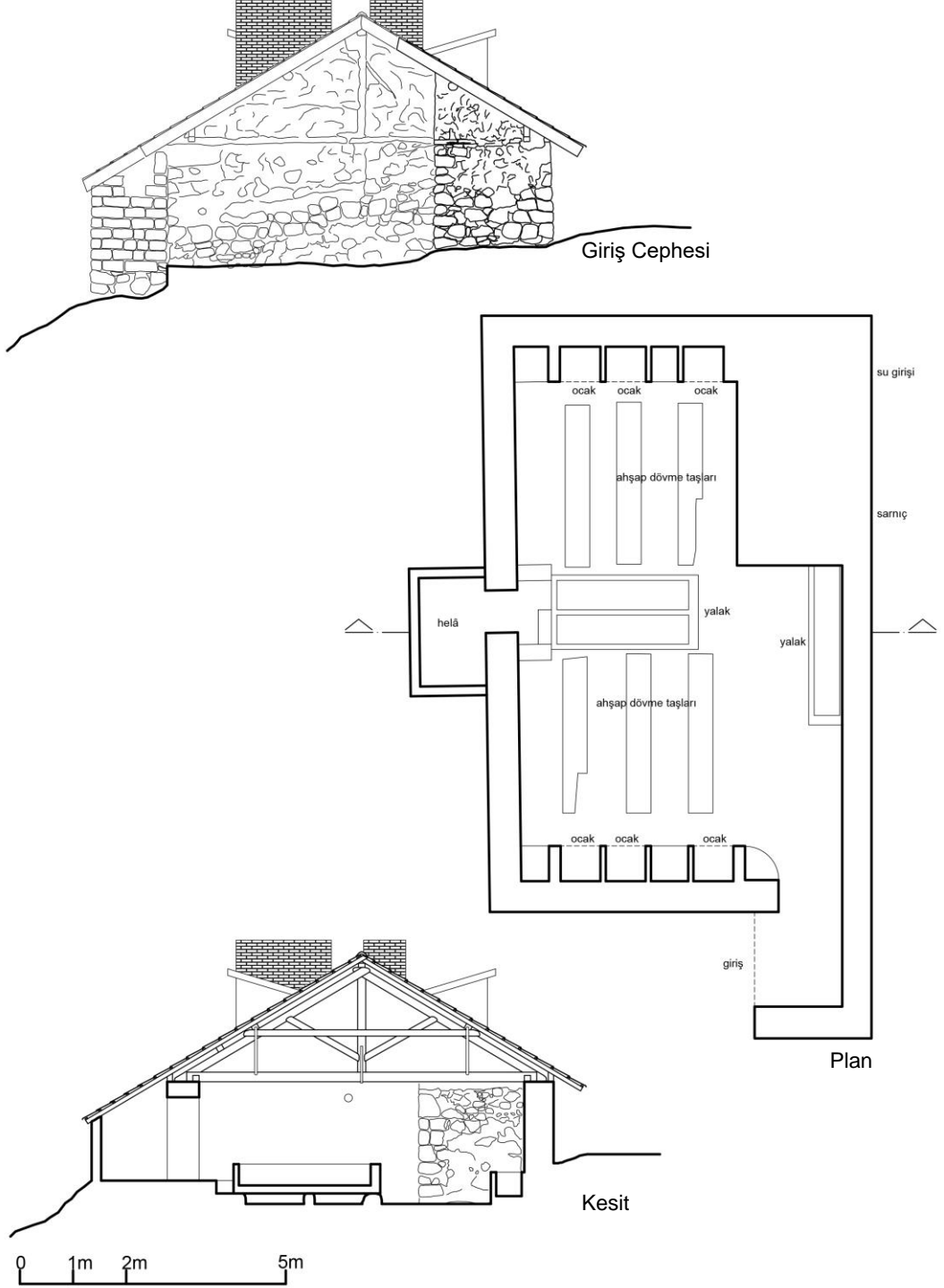

Kayı Köyü-2 Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-10

Yapı adı : Kayı Köyü-2 Sakanası

Kayı Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-10

Yapı adı : Kayı Köyü-2 Sakanası

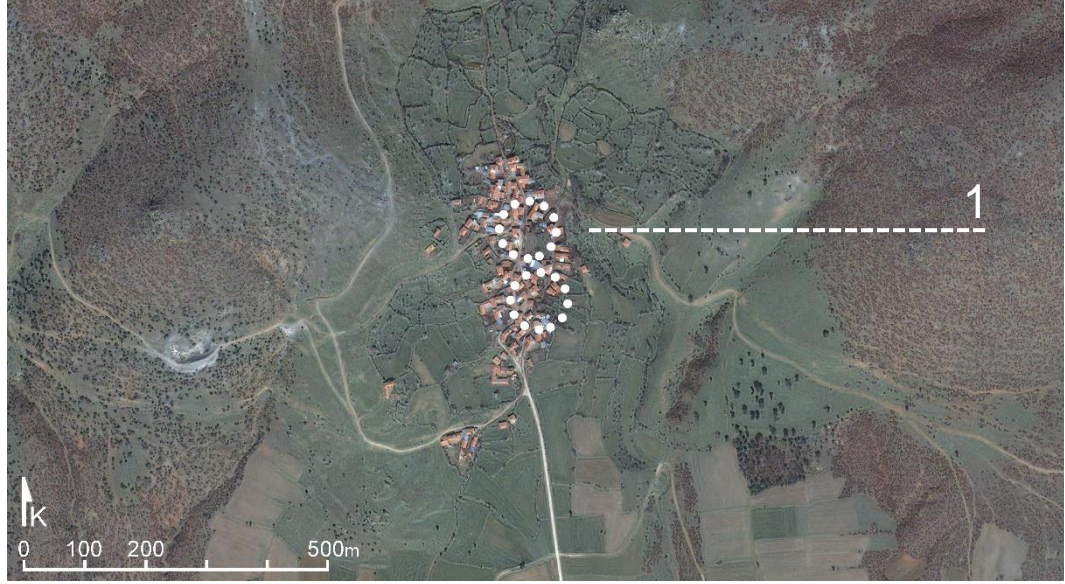
Kayı Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-11	
Yapı adı : Kızılörüklü Köyü-1 Sakanası			
Yerleşme adı : Kızılörüklü Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'46.38"K 31°19'19.65"D	
İlçesi : Mihaliççık			
Topoğrafik Durum: Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
Kızılörüklü Köyü, Eskişehir'in Mihaliççık ilçesine bağlı bir yerleşimdir. 139 nüfusa sahip köy, toplu yerleşim karakterinde gelişen bir yamaç yerleşimidir. Eskişehir-Mihaliççık yol aksının kuzeyinde yer alan yerleşimin merkezinde; cami, köy kahvesi, çeşme ve muhtarlık bulunmaktadır. Yerleşimin dört tarafı tarım arazileri ile çevrilidir ve su kaynakları bakımından zengindir. İki mahalleye ayrılmış yerleşimde iki adet sakana bulunmaktadır.			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : Ocaksız			
Ocakların Konumu: -			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde tek yönlü			
Eklentisi : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar kenarında			
Su Kanalı : Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı : Bulunmamaktadır			
Askı : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sivasız		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Kıрма çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
Yerleşimin üst kotlarında ve merkezde yer alan sakananın kuzey cephesi bir set duvarına yaslanmaktadır. Bu duvarın üst kotunda bir çeşme ve çok hazneli uzun bir yalak bulunmaktadır. Sakananın içinde kuzey duvarına paralel konumlanmış yalağa su girişi bu cepheden sağlanmaktadır. Ocak yerine duvar kenarında ateş yakılan sakananın dövme taşı da yoktur. Çatı örtüsü içinde açılmış boşluklardan mekâna ışık ve hava alınmaktadır.			
Rölöve Tarihi : Kasım, 2012.		Sakana No : S-11	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-11

Yapı adı : Kızılborüklü Köyü-1 Sakanası

Kızılborüklü Köyü

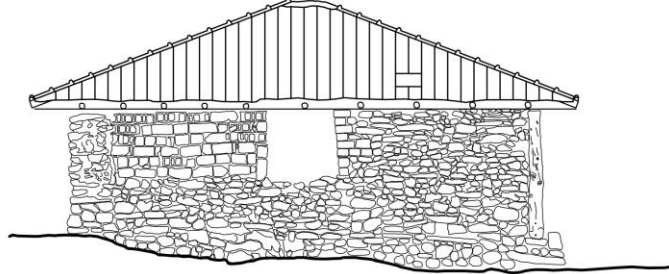

Kızılborüklü Köyü-1 Sakanası

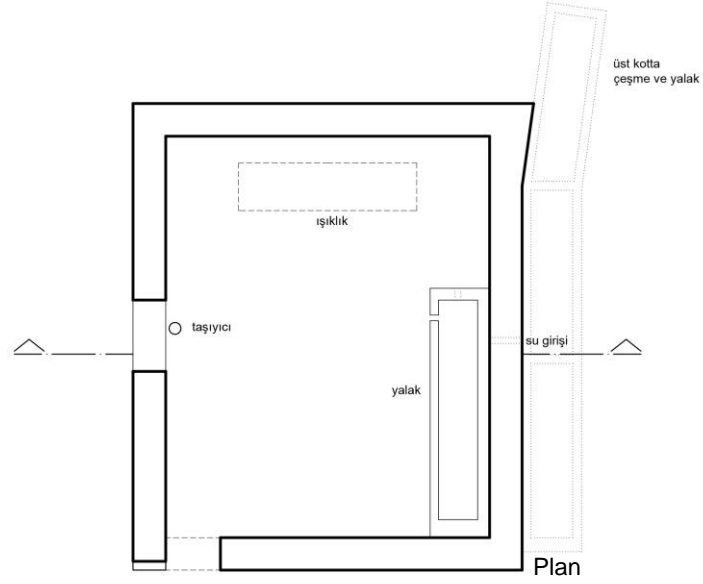
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-11

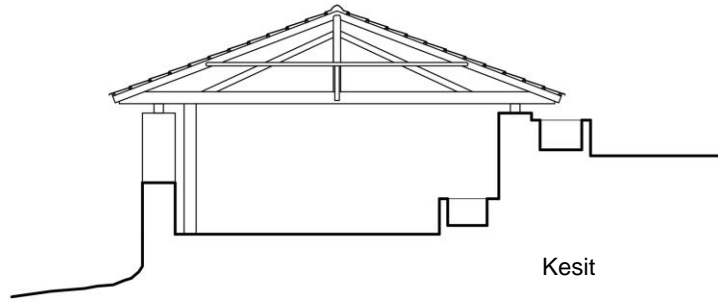
Yapı adı : Kızılborüklü Köyü-1 Sakanası

Sol Yan Cephe

Plan

Kesit

0 1m 2m 5m

Kızılborüklü Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-11

Yapı adı : Kızılörüklü Köyü-1 Sakanası

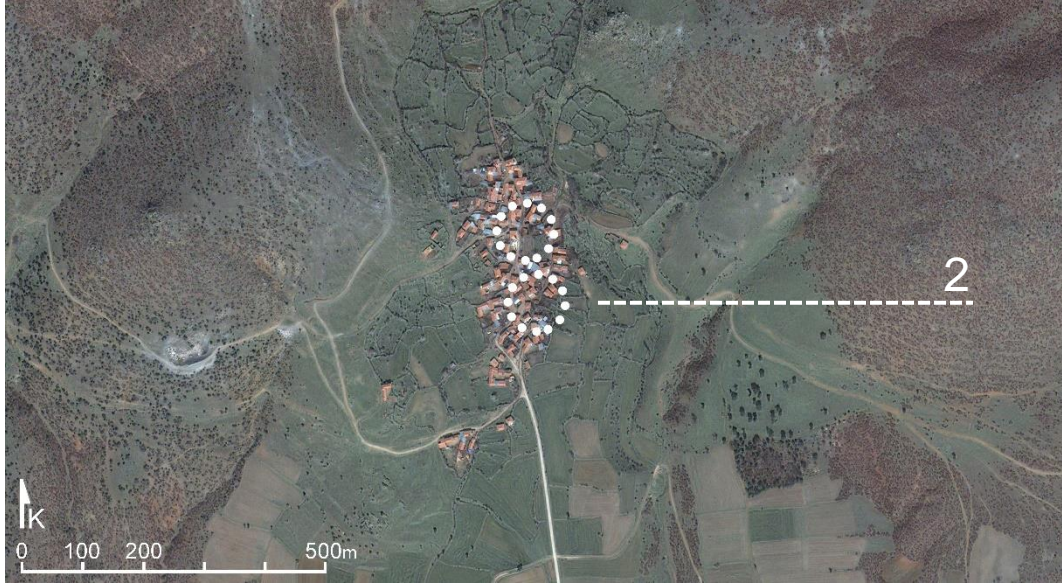
Kızılörüklü Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-12	
Yapı adı	: Kızılörüklü Köyü-2 Sakanası		
Yerleşme adı	: Kızılörüklü Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'42.62"K 31°19'20.44"D
İlçesi	: Mihaliççık		
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Kızılörüklü Köyü, Eskişehir'in Mihaliççık ilçesine bağlı bir yerleşimdir. 139 nüfusa sahip köy, toplu yerleşim karakterinde gelişen bir yamaç yerleşimidir. Eskişehir-Mihaliççık yol aksının kuzeyinde yer alan yerleşimin merkezinde; cami, köy kahvesi, çeşme ve muhtarlık bulunmaktadır. Yerleşimin dört tarafı tarım arazileri ile çevrilidir ve su kaynakları bakımından zengindir. İki mahalleye ayrılmış yerleşimde iki adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: Ocaksız		
Ocakların Konumu:	-		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde yön değiştiren		
Eklentisi	: Çeşme, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: Bulunmamaktadır		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği	: Moloz
Bitiş Detayı	: Sivasız	Döşeme Tipi	: Toprak zemin
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap kiriş
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, mevsimlik kullanım sırasında su sağlanıyor.			
<p>Yerleşimin alt kotundaki ikinci mahallede yer alan sakananın içinde; diğer sakaya benzer şekilde, ocak ve dövme taşı bulunmamaktadır. Su yalağı olarak içi oyulmuş büyük bir ağaç kütük kullanılmaktadır. Sakananın kuzeybatı cephesine yaslanmış bir çeşme ve duvar boyunca uzanan yalak vardır. Çeşmeden akan su, sadece kullanım sırasında sakanaya aktarılmaktadır. Sakananın güneybatı cephesi tamamen açıktır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-12

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-12

Yapı adı : Kızılbörüklü Köyü-2 Sakanası

Kızılbörüklü Köyü

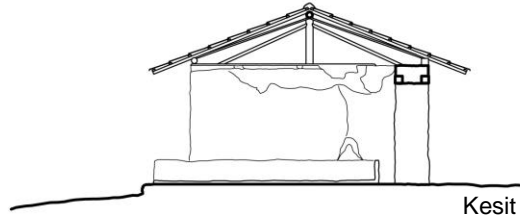
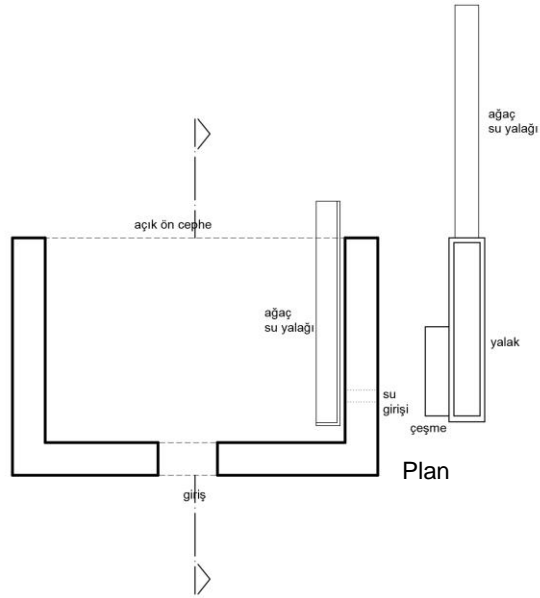
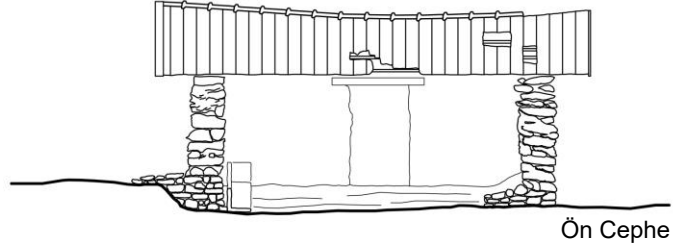

Kızılbörüklü Köyü-2 Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-12

Yapı adı : Kızılbörüklü Köyü-2 Sakanası

0 1m 2m 5m

Kızılbörüklü Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-12

Yapı adı : Kızılborüklü Köyü-2 Sakanası

Kızılborüklü Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-13
Yapı adı : Kızılcaören Köyü Sakanası			
Yerleşme adı : Kızılcaören Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'22.98"K	
İlçesi : Tepebaşı		30°45'24.91"D	
Topoğrafik Durum: Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Kızılcaören Köyü, Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı bir yerleşimdir. 459 nüfusa sahip köy, toplu yerleşim karakterinde gelişen bir yamaç yerleşimidir. Eskişehir-Alpu yol aksının kuzeyinde yer alan yerleşimin merkezinde; cami, köy kahvesi, çeşme ve muhtarlık bulunmaktadır. Yerleşimin güneyinde ova içerisinde tarım arazileri vardır. Sürekli akan su kaynağına sahip yerleşimin batı ucunda, yerleşimden uzak bir sakana yer almaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 2 adet			
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi : Çeşme, Yalak			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar kenarında ve merkezi konumda			
Su Kanalı : Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı : 2 adet devşirme taş			
Askı : 3 adet çatı makası askı olarak kullanılıyor			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma		Yapım Tekniği : Yığma tuğla	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Kuzeydoğu-güneybatı aksında konumlanan sakananın kuzeydoğu cephesi bir set duvarına yaslanmaktadır. Duvarın önünde bir çeşme ve uzunca bir yalak yer almaktadır. Çeşmeden akan su kademeli yalaklar ile sakanaya taşınmaktadır. Duvar kenarından sakanaya giriş yapan su, mekânın merkezinde bulunan yalağa dolar. İki ocağı bulunan sakanada dövme taşı olarak iki adet devşirme taş vardır.</p>			
Rölöve Tarihi : Kasım, 2012.		Sakana No : S-13	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-13

Yapı adı : Kızılcaören Köyü Sakanası

Kızılcaören Köyü

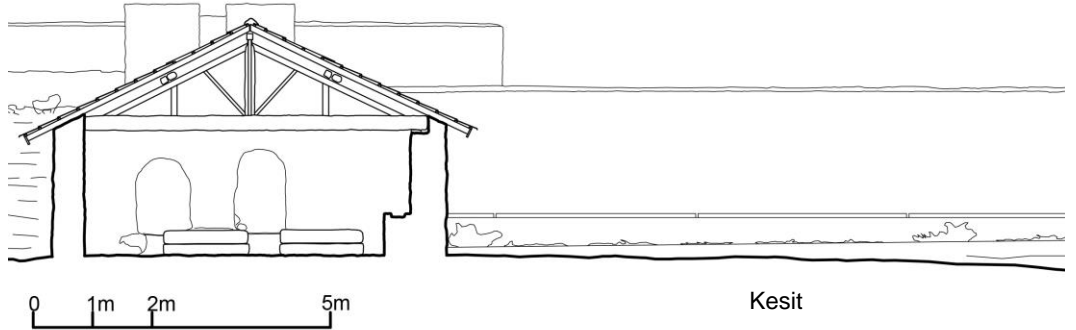
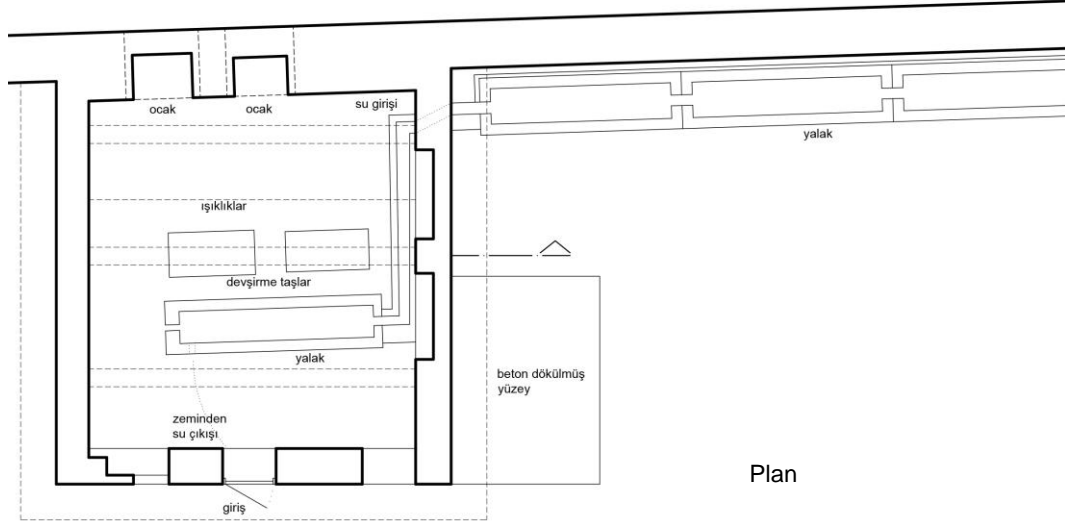
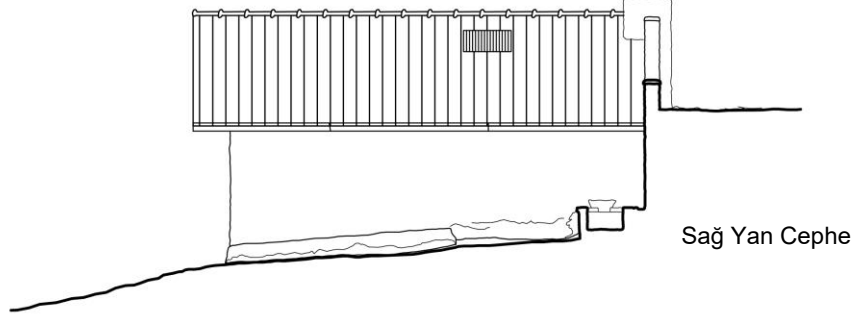

Kızılcaören Köyü Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-13

Yapı adı : Kızılcaören Köyü Sakanası

Kızılcaören Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-13

Yapı adı : Kızılcaören Köyü Sakanası

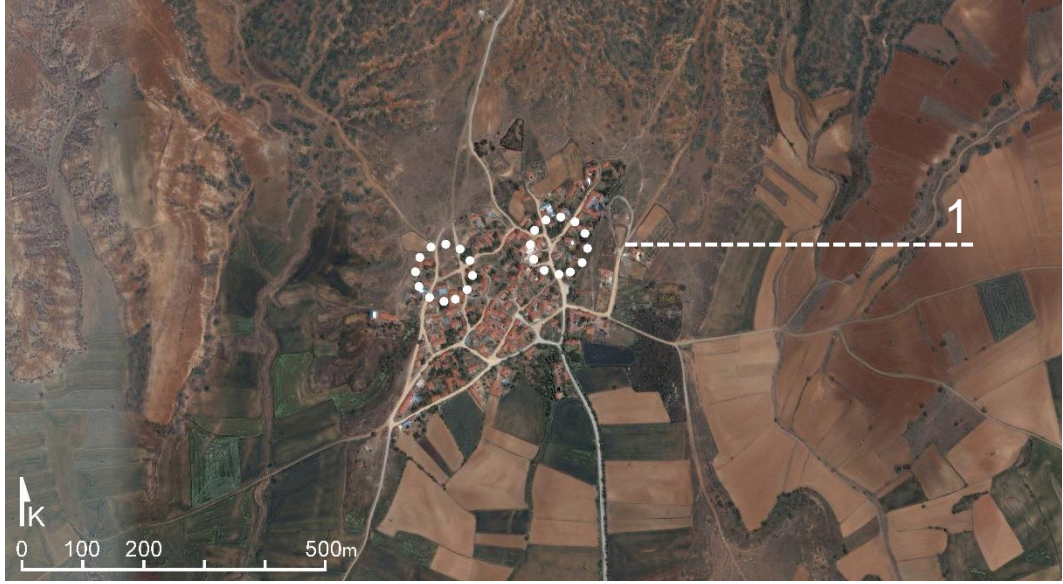
Kızılcaören Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-14	
Yapı adı	: Korucu Köyü-1 Sakanası		
Yerleşme adı	: Korucu Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°50'55.61"K 31°21'23.09"D
İlçesi	: Mihaliççık		
Topoğrafik Durum:	Ova-Tepe Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Mihaliççık ilçesine bağlı 71 kişinin yaşadığı Korucu Köyü tarım arazilerinin çevrelediği bir ova düzlüğündeki tepeye kurulmuştur. Merkezinde muhtarlık, köy kahvesi ve caminin yer aldığı yerleşimde iki adet sakana vardır. Sakanalardan ilki merkezde ve düzlükte yer alırken, ikincisi ise tepeye doğru gelişen mahallede yer almaktadır. Yerleşim su kaynaklarından uzak bir noktada olduğundan su sıkıntısı çekmektedir.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 2 adet		
Ocakların Konumu:	Karşılıklı iki duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü		
Eklentisi	: Çeşme, Su deposu		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: Bulunmamaktadır		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği	: Moloz
Bitiş Detayı	: Sıvasız	Döşeme Tipi	: Beton zemin
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap makas
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanılmıyor			
<p>Yerleşimin merkezinde olan ilk sakana, kuzeyinde yer alan bir çeşme ile bağlantılıdır. Su debisinin az olduğu yerleşimde çeşmeyi destekleyen bir depo inşa edilmiştir. Sakananın içinde zamanında çeşmeden gelen suyun doldurduğu bir yalak vardır. Günümüzde sakana su sağlanmamaktadır. İki ocağının karşılıklı duvarlarda yer aldığı sakananın dövme taşları da bulunmamaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-14

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-14

Yapı adı : Korucu Köyü-1 Sakanası

Korucu Köyü

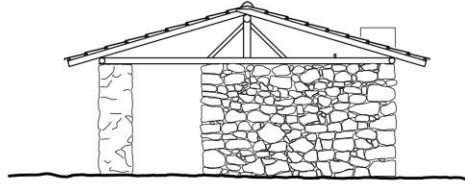

Korucu Köyü-1 Sakanası

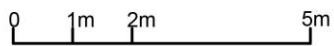
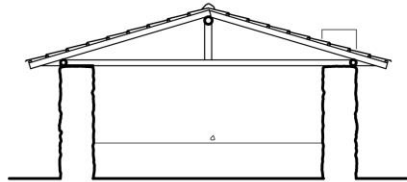
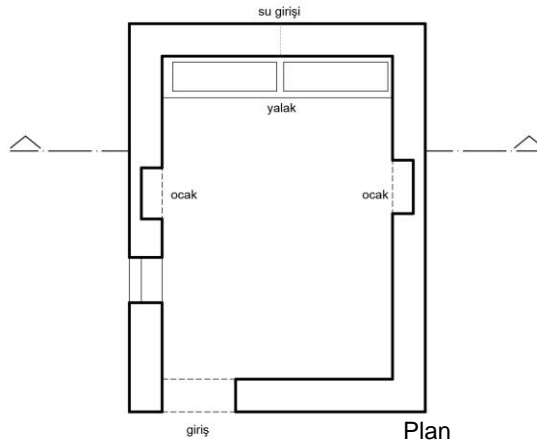
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-14

Yapı adı : Korucu Köyü-1 Sakanası

Giriş Cephesi

Korucu Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-14

Yapı adı : Korucu Köyü-1 Sakanası

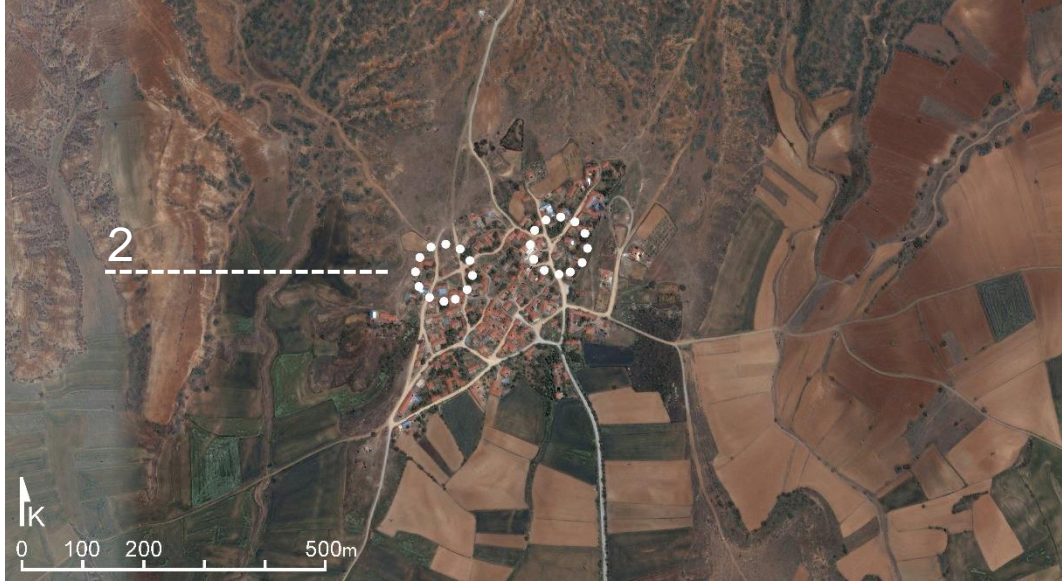
Korucu Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-15	
Yapı adı	: Korucu Köyü-2 Sakanası		
Yerleşme adı	: Korucu Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°50'54.16"K 31°21'15.13"D
İlçesi	: Mihalıççık		
Topoğrafik Durum:	Ova-Tepe Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Mihalıççık ilçesine bağlı 71 kişinin yaşadığı Korucu Köyü tarım arazilerinin çevrelediği bir ova düzlüğündeki tepeye kurulmuştur. Merkezinde muhtarlık, köy kahvesi ve caminin yer aldığı yerleşimde iki adet sakana vardır. Sakanalardan ilki merkezde ve düzlükte yer alırken, ikincisi ise tepeye doğru gelişen mahallede yer almaktadır. Yerleşim su kaynaklarından uzak bir noktada olduğundan su sıkıntısı çekmektedir.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 4 adet		
Ocakların Konumu:	Karşılıklı iki duvar üzerinde		
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü		
Eklentisi	: Çeşme, Yalak, Su deposu		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar Kenarında ve merkezi konumda		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: Bulunmamaktadır		
Askı	: Bulunmamaktadır		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği	: Moloz
Bitiş Detayı	: Sıvasız	Döşeme Tipi	: Beton zemin
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap makas
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanılmıyor			
<p>Yerleşimin en üst kotunda, ikinci mahallesinde yer alan sakananın doğusunda bir çeşme vardır. Çeşmenin arka tarafında bir depo inşa edilmiştir. Çeşmeden akan su uzunca bir yalak ile sakanaya taşınmaktadır. Günümüzde çeşmeden akan su bulunmadığından sakanaya işlevini kaybetmiştir. Mekân içerisinde merkezi konumda bir yalağı olan sakananın dövme taşları bulunmamaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Kasım, 2012.	Sakana No	: S-15

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-15

Yapı adı : Korucu Köyü-2 Sakanası

Korucu Köyü

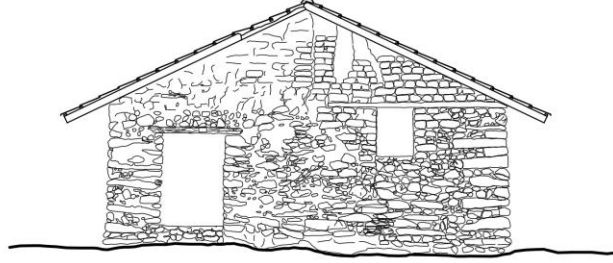

Korucu Köyü-2 Sakanası

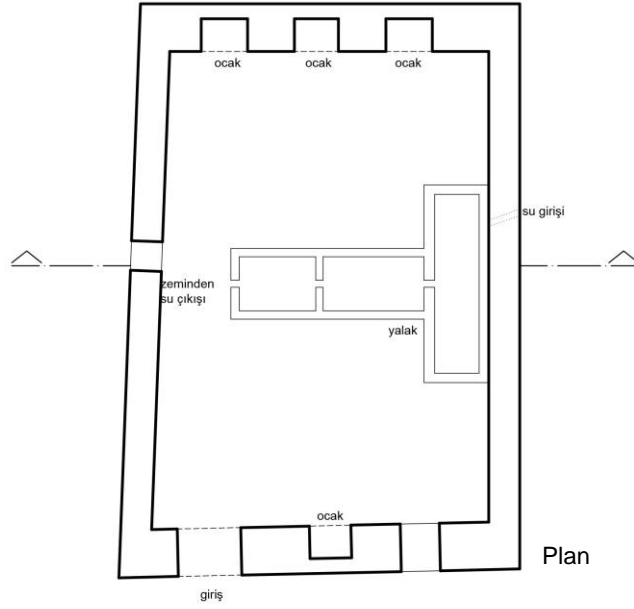
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-15

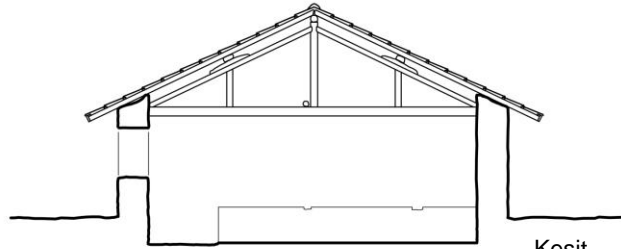
Yapı adı : Korucu Köyü-2 Sakanası

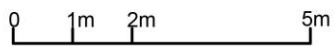
Giriş Cephesi

Plan

Kesit

Korucu Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-15

Yapı adı : Korucu Köyü-2 Sakanası

Korucu Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-16
Yapı adı : Örencik Köyü-1 Sakanası			
Yerleşme adı : Örencik Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°24'27.19"K	
İlçesi : Seyitgazi		30°39'59.56"D	
Topoğrafik Durum: Ova Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu-Dağınık Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Seyitgazi ilçesine bağlı 151 kişinin yaşadığı Örencik Köyü bir ova yerleşimidir. İki farklı yerleşim karakterinin olduğu köyün merkezinde toplu yerleşim, sonradan gelişen ikinci mahallesinde ise dağınık yerleşim vardır. Tarım arazileri, yerleşimin etrafındaki ovalık alanda yer almaktadır. Köy meydanında; muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, cami, sakana, çeşme, fırın ve değirmen vardır. Her iki mahallede birer adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 5 adet			
Ocakların Konumu: Karşılıklı iki duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Merkezi konumda zemine gömülü			
Su Kanalı : Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı : 5 adet beton			
Askı : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Tek yöne eğimli çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap kiriş	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit ve eternit levha			
Kullanım durumu: Su girişi yok, kullanılmıyor			
<p>Yerleşimin merkezinde bulunan sakananın zeminine gömülü vaftiz teknesini andıran su yalağı vardır. Mekânda her bir ocağın karşısında betondan dövme taşı yer almaktadır. Duvarlarda kil, sabun ve diğer malzemelerin durduğu nişler bulunmaktadır. Işık, duvar üzerindeki küçük boşluklardan ve çatı örtüsündeki sarı eternit levha ile mekâna alınmaktadır. Sakana su olmadığından günümüzde kullanılmamaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi : Mayıs, 2010.		Sakana No : S-16	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-16

Yapı adı : Örencik Köyü-1 Sakanası

Örencik Köyü

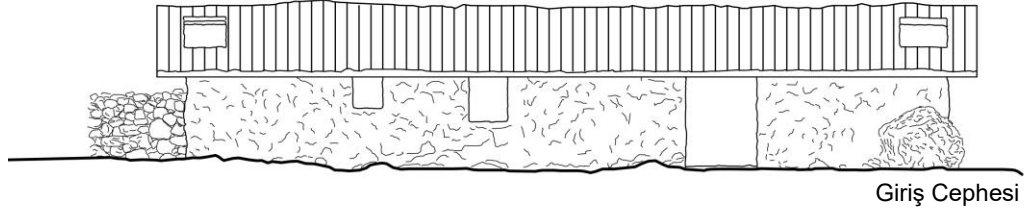

Örencik Köyü-1 Sakanası

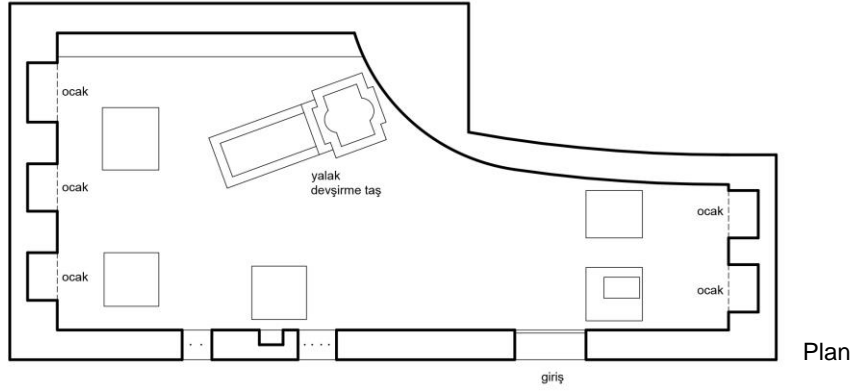
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-16

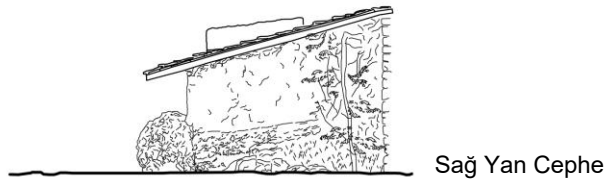
Yapı adı : Örencik Köyü-1 Sakanası

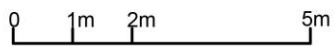
Giriş Cephesi

Plan

Sağ Yan Cephe

Örencik Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-16

Yapı adı : Örencik Köyü-1 Sakanası

Örencik Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2010.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-17	
Yapı adı : Örencik Köyü-2 Sakanası			
Yerleşme adı : Örencik Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°24'22.68"K	
İlçesi : Seyitgazi		30°39'54.01"D	
Topoğrafik Durum: Ova Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu-Dağınık Yerleşim	
Eskişehir'in Seyitgazi ilçesine bağlı 151 kişinin yaşadığı Örencik Köyü bir ova yerleşimidir. İki farklı yerleşim karakterinin olduğu köyün merkezinde toplu yerleşim, sonradan gelişen ikinci mahallesinde ise dağınık yerleşim vardır. Tarım arazileri, yerleşimin etrafındaki ovalık alanda yer almaktadır. Köy meydanında; muhtarlık, köy kahvesi, köy odası, cami, sakana, çeşme, fırın ve değirmen vardır. Her iki mahallede birer adet sakana bulunmaktadır.			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 4 adet (Sonradan 2 ocak kapatılmıştır)			
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde tek yönlü			
Eklentisi : Çeşme, Yalak			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar kenarında zemine gömülü			
Su Kanalı : Yok			
Dövme Taşı : Bulunmamaktadır			
Askı : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Kıрма çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit ve eternit levha			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
Merkezin dışında bulunan ikinci sakana; köy okulu ve çeşmenin bulunduğu küçük bir meydana yer almaktadır. Sakana zeminine gömülü yalak sürekli suyla doludur. Ocaklardan ikisi kullanılmadığından zaman içerisinde kapatılmıştır. Çatı örtüsüne eklenmiş küçük bir sarı eternit levha ile mekâna kontrollü ışık sağlanmaktadır. Sakana haftanın belirli günlerinde çamaşırların yıkanması sırasında hamam olarak da kullanılmaktadır.			
Rölöve Tarihi : Mayıs, 2010.		Sakana No : S-17	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-17

Yapı adı : Örencik Köyü-2 Sakanası

Örencik Köyü

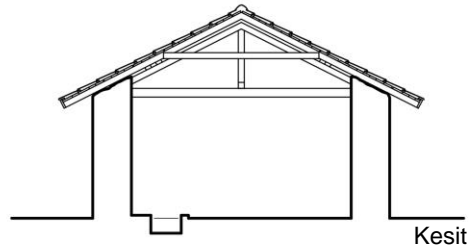
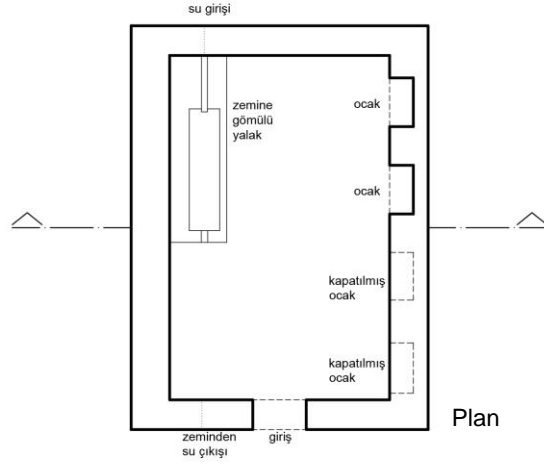
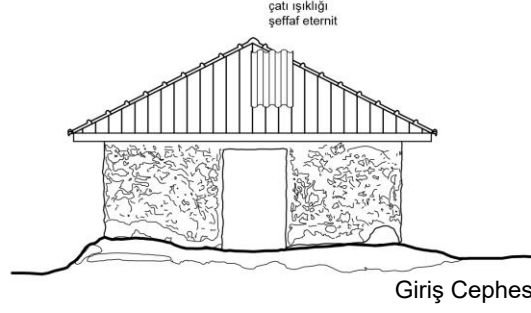

Örencik Köyü-2 Sakanası

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-17

Yapı adı : Örencik Köyü-2 Sakanası

0 1m 2m 5m

Örencik Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-17

Yapı adı : Örencik Köyü-2 Sakanası

Örencik Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2010.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-18	
Yapı adı : Yakakayı Köyü Sakanası			
Yerleşme adı : Yakakayı Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°52'58.54"K	
İlçesi : Tepebaşı		30°46'27.99"D	
Topoğrafik Durum: Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>Eskişehir'in Tepebaşı ilçesine bağlı, 212 kişinin yaşadığı Yakakayı Köyü dik dağların güney yamacına kurulmuştur. Yerleşimin merkezinde; köy konağı, muhtarlık, köy kahvesi ve cami aynı avluda yer almaktadır. Doğu-güneybatı aksında akan su kaynağı çevresinde tarım arazileri bulunmaktadır. Toplu yerleşimin olduğu Yakakayı Köyü'nün, yerleşimin sonlandığı kuzeybatı yönünde bir sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 8 adet			
Ocakların Konumu: Karşılıklı iki duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde tek yönlü			
Eklentisi : Helâ			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar kenarında, zemine gömülü			
Su Kanalı : Merkezi konumda			
Dövme Taşı : 4 adet devşirme, 13 adet doğal taş			
Askı : Bulunmamaktadır			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Sakana, vadi içinden köye doğru akan bir su kaynağının kıyısında paralel biçimde konumlanmıştır. Sakananın kuzeydoğu cephesinden su girişi vardır. Temiz su, sakananın zeminindeki kanal boyunca akarak mekânı geçer. Kirli su banyo ve helâ nişine uğrayıp mekânı ter eder. Çatısında bulunan geniş bir açıklıkla mekâna ışık ve hava girişi sağlanmaktadır. Sakananın içerisinde devşirme taşlar dövme taşı olarak kullanılmaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi : Kasım, 2012.		Sakana No : S-18	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-18

Yapı adı : Yakakayı Köyü Sakanası

Yakakayı Köyü

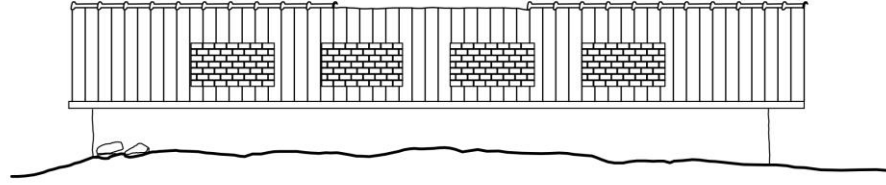

Yakakayı Köyü Sakanası

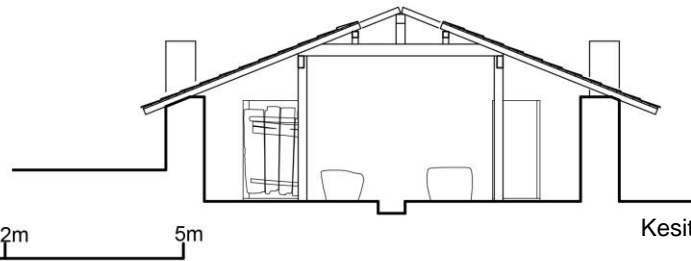
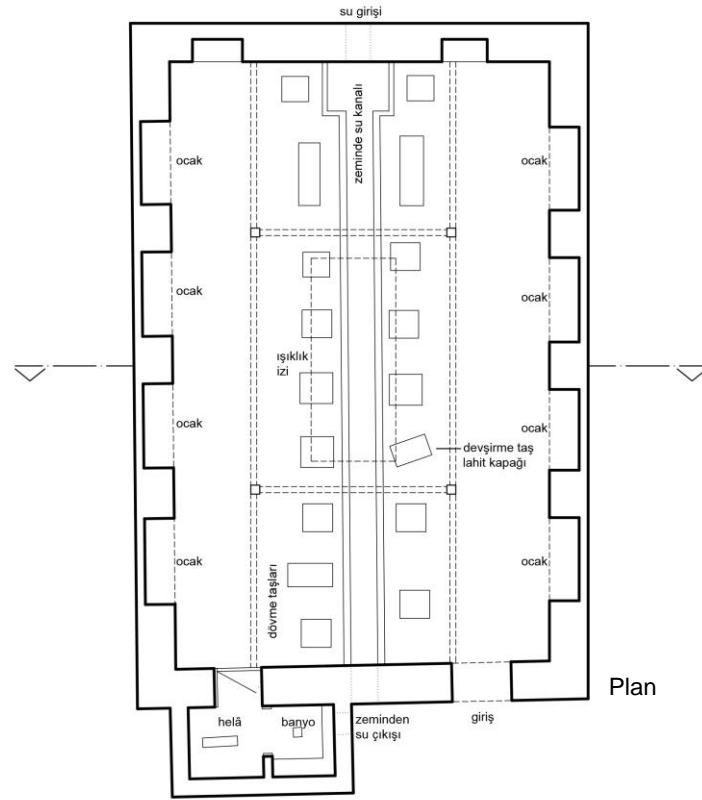
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-18

Yapı adı : Yakakayı Köyü Sakanası

Sağ Yan Cephe

Kesit

Yakakayı Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-18

Yapı adı : Yakakayı Köyü Sakanası

Yakakayı Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ			EK C-19
Yapı adı : Yörük Karacaören Köyü Sakanası			
Yerleşme adı : Yörük Karacaören Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°43'58.47"K	
İlçesi : Odunpazarı		30°44'22.21"D	
Topoğrafik Durum: Ova Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
Yörük Karacaören Köyü, Eskişehir'in Odunpazarı ilçesine bağlı bir yerleşimdir. 141 nüfusa sahip köy, toplu yerleşim karakterinde gelişen bir ova yerleşimidir. Eskişehir-Alpu yol aksının güneyinde olan yerleşimin merkezinde; köy kahvesi, muhtarlık, cami ve çeşme bulunmaktadır. Ova içerisinde konumlanmış yerleşimi tarım arazileri çevrelemektedir. Sürekli akan su kaynağına sahip yerleşimin güneyinde bir sakana yer almaktadır.			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 5 adet			
Ocakların Konumu: Karşılıklı iki duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi : Çeşme, Yalak, Helâ			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar Kenarında ve merkezi konumda			
Su Kanalı : Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı : 8 adet beton			
Askı : 3 adet çatı makası askı olarak kullanılıyor			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişi yok, mevsimlik kullanım sırasında su sağlanıyor.			
Sakana, köyün yerleşim sıklığının azaldığı güney tarafında bir meydanın kuzeybatısında yer almaktadır. Meydanda bir çeşme ve uzunca bir yalak vardır. Sakananın kuzeybatı cephesinde bir çeşme bulunmaktadır. Çeşmenin yanında devşirme bir taş ve iki adet sütun bulunmaktadır. Sakananın güneybatı cephesi boyunca bir yalak vardır ve zemine gömülüdür. Sakana sadece yıkama yapılacağı zaman su bağlantısı verilmektedir.			
Rölöve Tarihi : Kasım, 2012.		Sakana No : S-19	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-19

Yapı adı : Yörük Karacaören Köyü Sakanası

Yörük Karacaören Köyü

Yörük Karacaören Köyü Sakanası

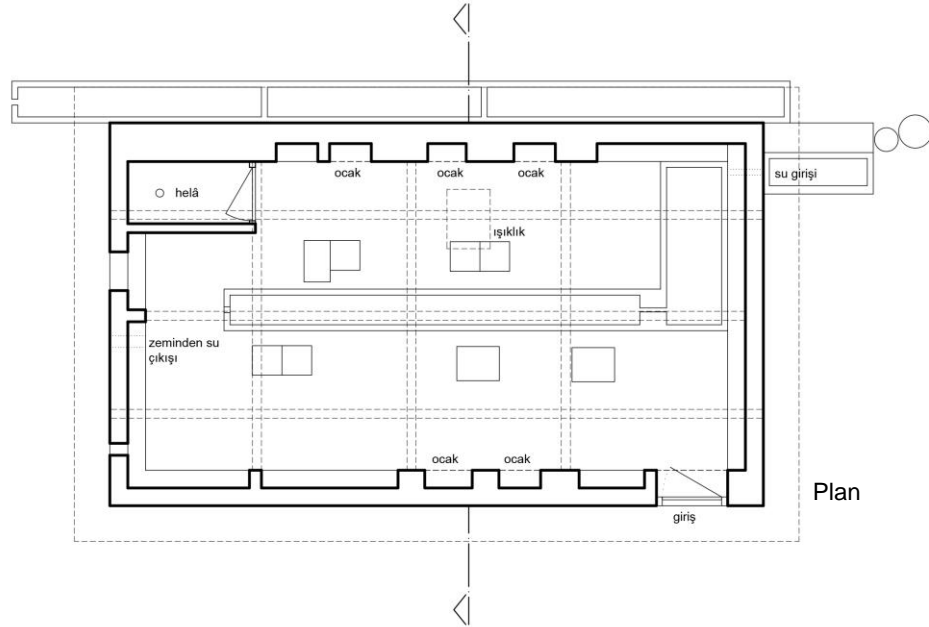
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-19

Yapı adı : Yörük Karacaören Köyü Sakanası

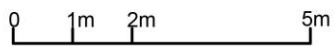
Arka Cephe

Plan

Kesit

Yörük Karacaören Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-19

Yapı adı : Yörük Karacaören Köyü Sakanası

Yörük Karacaören Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2012.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-20	
Yapı adı : Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası			
Yerleşme adı : Yukarı Doğanoğlu Köyü			
İli : Eskişehir	Coğrafi Konum	39°49'33.32"K	
İlçesi : Beylikova		31°12'50.60"D	
Topoğrafik Durum: Ova Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
186 kişinin yaşadığı Yukarı Doğanoğlu Köyü bir ova yerleşimidir. Ana yol aksının ikiye ayırdığı köyün merkezi yolun kuzeyindedir. Köy meydanının çevresinde köy kahvesi, çeşmesi, cami ve muhtarlık bulunmaktadır. Yol, akan su hattına paralel ilerlemektedir ve üretim yapılan tarlalar yolun güneyinde yer almaktadır. Yerleşimde su kaynağına yakın bir adet sakana bulunmaktadır.			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı : 2 adet			
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi : Helâ			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı : Duvar Kenarında ve merkezi konumda			
Su Kanalı : Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı : 4 adet devşirme taş			
Askı : 1 adet askı ve çatı makası askı olarak kullanılıyor			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniğı : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit			
Kullanım durumu: Su girişı var, kullanılıyor			
Sakana; doğusundan geçen yolun alt kotunda yer almaktadır. Su; duvar kenarından sakanaya girmekte ve mekânın merkezinde uzunlamasına konumlanmış yalağı doldurmaktadır. Sonrasında ise zemine akan kirli su sakananın uzak noktasına eklenmiş helâdan mekânı terk eder. Giriş kapısının karşısındaki duvar ve çatı arasında kalan boşluktan mekâna ışık alınmaktadır. Zemin ve yalak zaman içerisinde yenilenmiştir.			
Rölöve Tarihi : Mayıs, 2011.		Sakana No : S-20	

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-20

Yapı adı : Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası

Yukarı Doğanoğlu Köyü

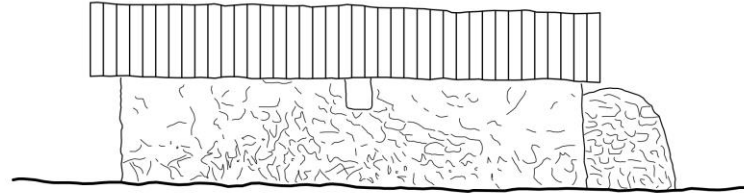

Yukarı Doğanoğlu Ky Sakanası

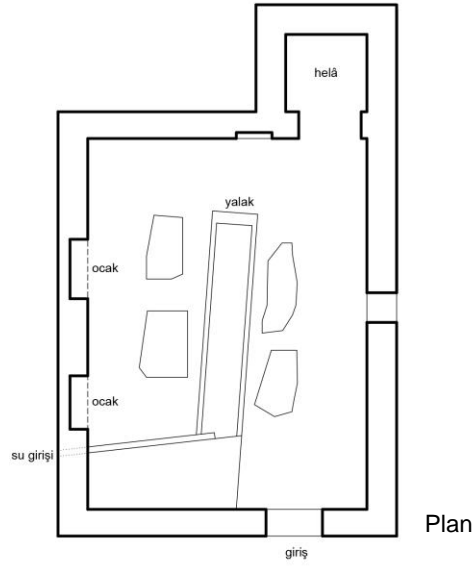
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-20

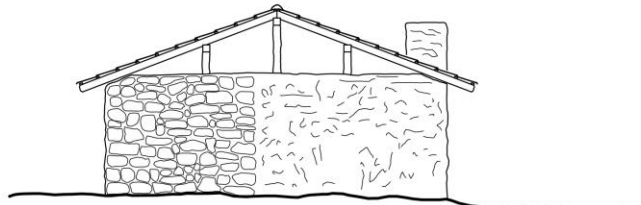
Yapı adı : Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası

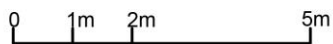
Sağ Yan Cephe

Plan

Arka Cephe

Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-20

Yapı adı : Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası

Yukarı Doğanoğlu Köyü Sakanası Fotoğrafları, 2011.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-21	
Yapı adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü-1 Sakanası		
Yerleşme adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°47'57.57"K 31°19'06.61"D
İlçesi	: Beylikova		
Topoğrafik Durum: Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>190 kişinin yaşadığı Yukarı İğdebağacı Köyü, bir tepenin güney yamacına yerleşmiştir. Köyün merkezi alt kottadır ve konutlar eğimin el verdiği şekilde, organik bir yapıda birbirlerine eklenerek yamaca dağılmıştır. Köy meydanının çevresinde köy kahvesi, çeşmesi, okul, cami ve muhtarlık bulunmaktadır. Üretim yapılan tarlalar akar suya yakın, doğu-güney-batı aksındadır. Yerleşimin farklı kotlarında üç adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 5 adet		
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi	: Yalak, Helâ		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: 2 adet beton, 1 adet doğal taş		
Askı	: 1 adet askı		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Sac levha			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin merkezinde yer alan sakana; köydeki diğerler örneklerden önce inşa edilmiştir ve kapasitesi en büyük sakanadır. Temiz su; duvar kenarındaki yalağı doldurmasının ardından zemine düşerek sakanaya eklenmiş helâya uğrar ve mekânı terk eder. Giriş kapısının üzerindeki ve karşısındaki duvarda ikişer adet pencere boşluğundan mekâna ışık sağlanmaktadır. Beton zemin ve beton dövme taşları zaman içinde yenilendiğini gösterir.</p>			
Rölöve Tarihi	: Mayıs, 2010.	Sakana No	: S-21

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-21

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-1 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü

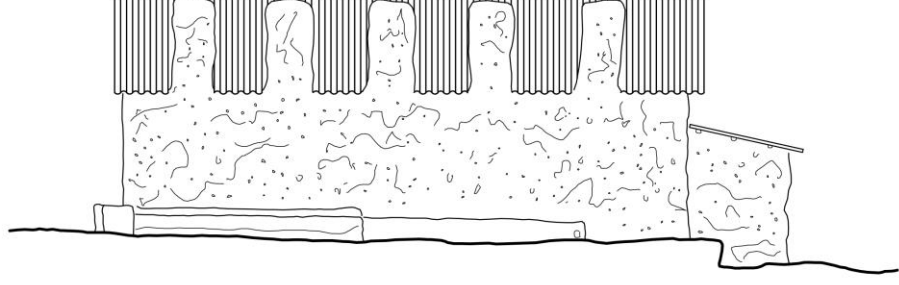

Yukarı İğdeğacı Köyü-1 Sakanası

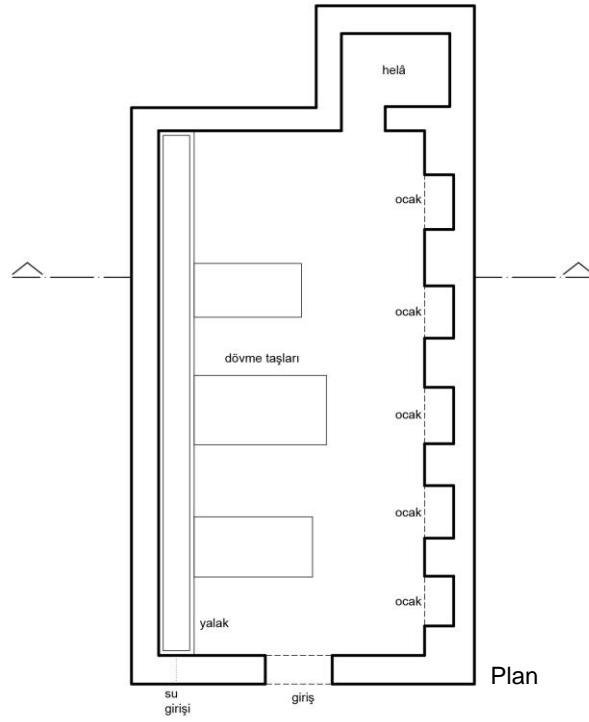
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-21

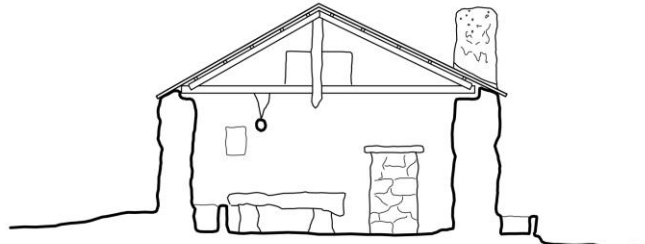
Yapı adı : Yukarı İğdebağacı Köyü-1 Sakanası

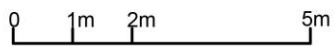
Sağ Yan Cephe

Plan

Kesit

Yukarı İğdebağacı Köyü-1 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-21

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-1 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü-1 Sakanası Fotoğrafları, 2010.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-22		
Yapı adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü-2 Sakanası			
Yerleşme adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü			
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°48'00.06"K 31°19'10.38"D	
İlçesi	: Beylikova			
Topoğrafik Durum:	Yamaç Yerleşimi	Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim		
<p>190 kişinin yaşadığı Yukarı İğdebağacı Köyü, bir tepenin güney yamacına yerleşmiştir. Köyün merkezi alt kottadır ve konutlar eğimin el verdiği şekilde, organik bir yapıda birbirlerine eklenerek yamaca dağılmıştır. Köy meydanının çevresinde köy kahvesi, çeşmesi, okul, cami ve muhtarlık bulunmaktadır. Üretim yapılan tarlalar akar suya yakın, doğu-güney-batı aksındadır. Yerleşimin farklı kotlarında üç adet sakana bulunmaktadır.</p>				
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ				
Ocak Sayısı	: 2 adet			
Ocakların Konumu:	Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü	: Mekân içerisinde tek yönlü			
Eklentisi	: Çeşme, Yalak			
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ				
Su Yalağı	: Duvar Kenarında			
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır			
Dövme Taşı	: 4 adet devşirme taş			
Askı	: 1 adet askı			
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ				
Yapım Sistemi	: Yığma Taş	Yapım Tekniği	: Moloz	
Bitiş Detayı	: Sıvalı	Döşeme Tipi	: Beton zemin	
Çatı biçimi	: Beşik çatı	Çatı Konstrüksiyonu:	Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Marsilya tipi kiremit				
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor				
<p>Yerleşimin orta kotunda yer alan sakana; yerleşimin genişlemesiyle inşa edilen köydeki ikinci sakanadır. Su; sakananın arkasındaki çeşmeden mekâna girer ve duvar kenarındaki yalak boyunca sakana içinde ilerler. Mekândan çıktığı noktada dışarıda yalak devam etmektedir. Giriş kapısının üzerindeki ve karşısındaki duvarda ikişer adet pencere boşluğundan mekâna ışık sağlanmaktadır. Beton zemin zamanla yenildiğini gösterir.</p>				
Rölöve Tarihi	: Mayıs, 2010.		Sakana No	: S-22

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-22

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-2 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü

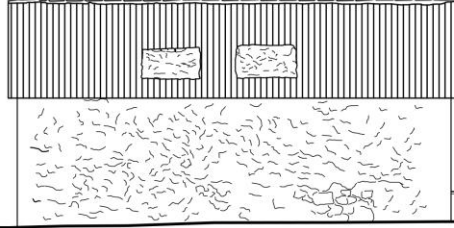

Yukarı İğdeğacı Köyü-2 Sakanası

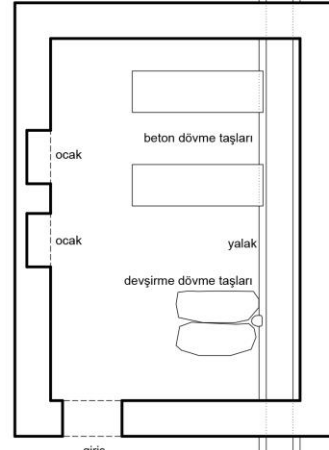
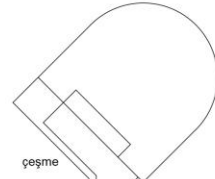
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-22

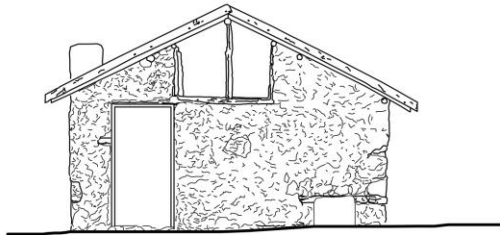
Yapı adı : Yukarı İğdebağacı Köyü-2 Sakanası

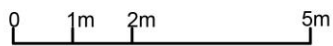
Sol Yan Cephe

Plan

Giriş Cephesi

Yukarı İğdebağacı Köyü-2 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-22

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-2 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü-2 Sakanası Fotoğrafları, 2010.

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ		EK C-23	
Yapı adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü-3 Sakanası		
Yerleşme adı	: Yukarı İğdebağacı Köyü		
İli	: Eskişehir	Coğrafi Konum	39°48'03.16"K 31°19'06.55"D
İlçesi	: Beylikova		
Topoğrafik Durum: Yamaç Yerleşimi		Yerleşim Dokusu: Toplu Yerleşim	
<p>190 kişinin yaşadığı Yukarı İğdebağacı Köyü, bir tepenin güney yamacına yerleşmiştir. Köyün merkezi alt kottadır ve konutlar eğimin el verdiği şekilde, organik bir yapıda birbirlerine eklenerek yamaca dağılmıştır. Köy meydanının çevresinde köy kahvesi, çeşmesi, okul, cami ve muhtarlık bulunmaktadır. Üretim yapılan tarlalar akar suya yakın, doğu-güney-batı aksındadır. Yerleşimin farklı kotlarında üç adet sakana bulunmaktadır.</p>			
SAKANANIN PLAN TİPOLOJİSİ			
Ocak Sayısı	: 2 adet		
Ocakların Konumu: Tek duvar üzerinde			
Su Akış Yönü : Mekân içerisinde yön değiştiren			
Eklentisi	: Çeşme, Yalak		
SAKANANIN MEKÂNSAL NİTELİKLERİ			
Su Yalağı	: Duvar kenarında		
Su Kanalı	: Bulunmamaktadır		
Dövme Taşı	: 2 adet devşirme taş		
Askı	: 1 adet askı		
SAKANANIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ			
Yapım Sistemi : Yığma Taş		Yapım Tekniği : Moloz	
Bitiş Detayı : Sıvalı		Döşeme Tipi : Beton zemin	
Çatı biçimi : Beşik çatı		Çatı Konstrüksiyonu: Ahşap makas	
Çatı kaplama malzemesi: Sac levha			
Kullanım durumu: Su girişi var, kullanılıyor			
<p>Yerleşimin üst kotunda yoğunluğun azaldığı noktada yer alan sakana; köydeki üçüncü sakanadır. Su; sakananın arkasından mekâna girer ve duvar uzunluğundaki yalağı doldurur. Yalak, dışarıda başka bir çeşme ve yalakla bağlantılıdır. Giriş cephesi tamamen açıktır ve mekâna buradan ışık sağlanmaktadır. Giriş duvarının kenarında, çeşmenin kenarında ve sakananın etrafında ve içinde çeşitli dönemlerden taşlar bulunmaktadır.</p>			
Rölöve Tarihi	: Mayıs, 2010.	Sakana No	: S-23

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-23

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-3 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü

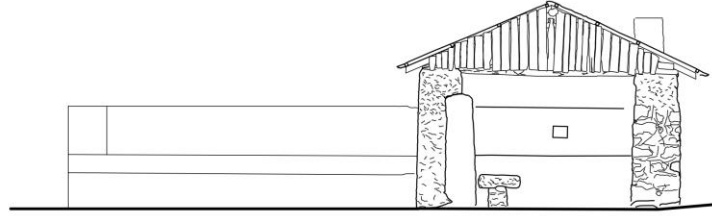

Yukarı İğdeğacı Köyü-3 Sakanası

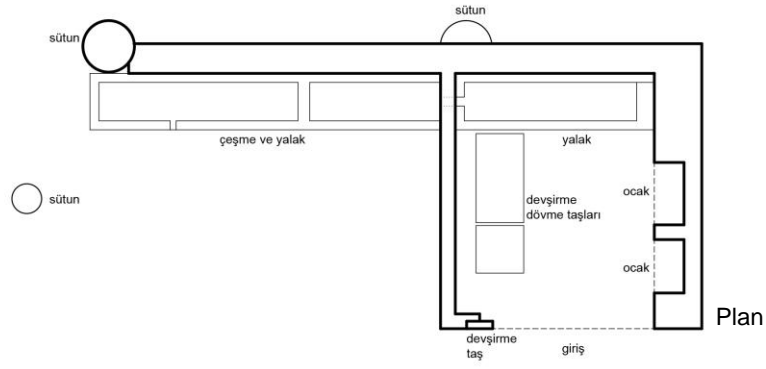
ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-23

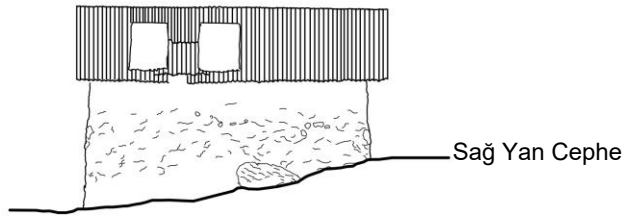
Yapı adı : Yukarı İğdebağacı Köyü-3 Sakanası

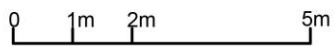
Giriş Cephesi

Plan

Sağ Yan Cephe

Yukarı İğdebağacı Köyü-3 Sakanası Plan Kesit ve Görünüşü

ESKİŞEHİR SAKANALARI ENVANTERİ

EK C-23

Yapı adı : Yukarı İğdeğacı Köyü-3 Sakanası

Yukarı İğdeğacı Köyü-3 Sakanası Fotoğrafları, 2010.

ÖZGEÇMİŞ

1984 yılında İstanbul'da doğan Efe Emre Usman, 2003 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü'ne girdi ve 2010 yılında mezun oldu. Mezun olduğu yıl Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde Bina Bilgisi Yüksek Lisans Programı'na kayıt oldu. Lisans ve Yüksek Lisans eğitim dönemleri boyunca ulusal-uluslararası atölye çalışmalarına, mimari proje yarışmalarına katıldı ve ödüller aldı. Akademik ve mesleki çalışmalarına bağımsız bir şekilde devam etmektedir.